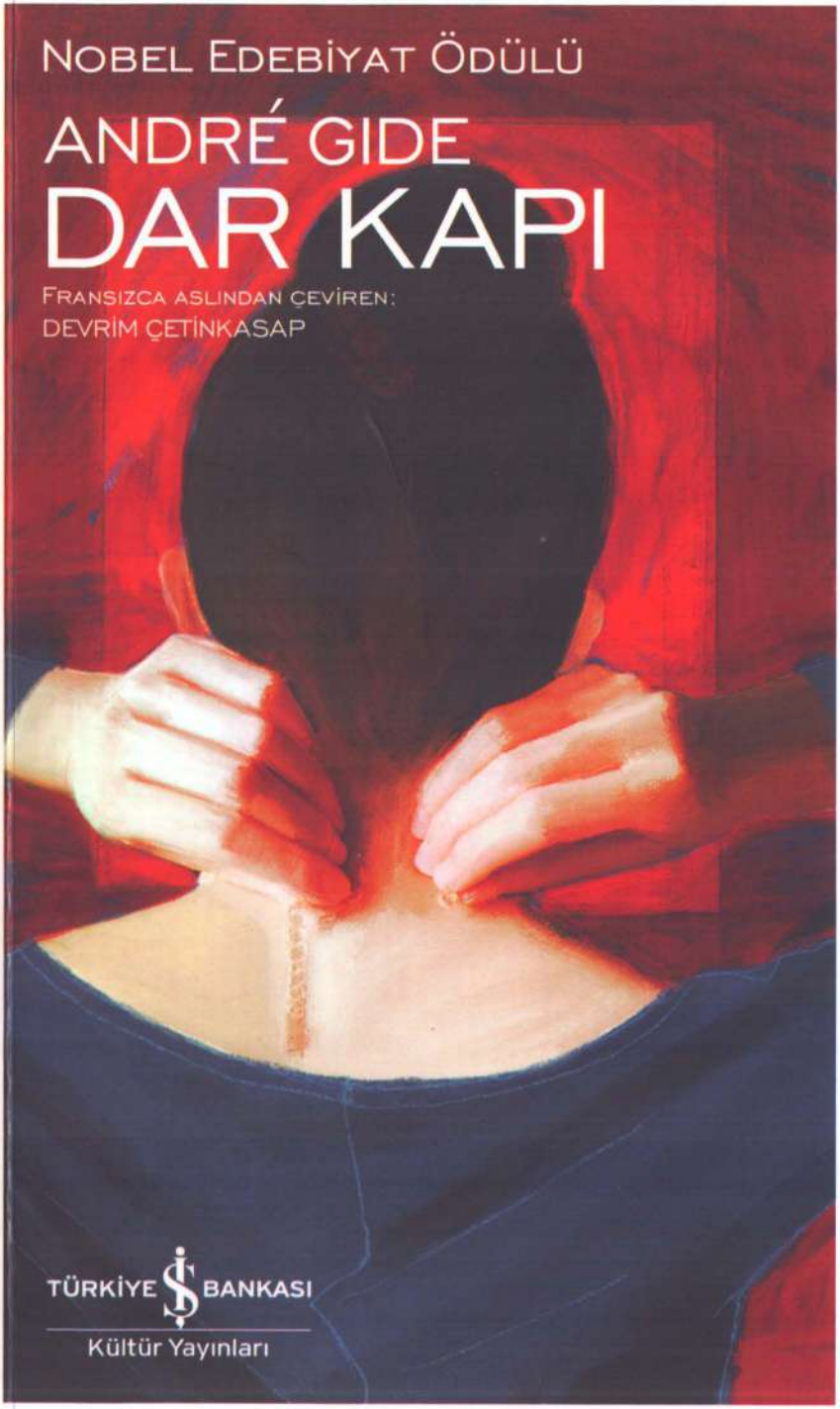
MODERN KLASİKLER DİZİSİ - 215

NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

ANDRÉ GIDE

DAR KAPI

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
DEVRİM ÇETİNKASAP



TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları



Genel Yayın: 5855

ANDRÉ GIDE
DAR KAPI

ÖZGÜN ADI
LA PORTE ÉTROITE

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
COŞKUN AK

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM HAZİRAN 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-478-5

BASKI: UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Keresteciler Sitesi Fatih Caddesi Yüksek Sokak No: 11/1
Merter Güngören/İstanbul
Tel. (0212) 637 04 11 Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: DEVRİM ÇETİNKASAP

Şişli Terakki Lisesi ve Marmara Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. Galatasaray Üniversitesi'nde yüksek lisans ve doktora olmak üzere felsefe eğitimi aldı. 2004 yılından beri kitap çevirmenliğiyle uğraşıyor. Fransızca, İngilizce ve İspanyolcadan otuzu aşkın kitap çevirisi vardır. 2008 yılından beri ayrıca kitap editörlüğü yapmaktadır. İzmirli, evli ve bir çocuk babasıdır.

Modern
Klasikler
Dizisi - 215

André Gide

Dar Kapı

Fransızca aslından
çeviren: Devrim Çetinkasap

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

M.A.G.'ye

"Dar kapıdan girmeye gayret edin."

Luka 13:24.

I

Başkası bunları kitap haline getirebilirdi, ama ben tüm gücümü burada anlattığım hikâyeyi yaşamaya harcadım ve manevi hasletlerimin tamamını da bu yolda tükettim. O yüzden sadece hatıralarımı kâğıda dökmekle yetineceğim, kimi yerleri lime lime olmuş da olsa anıları birbirine tutturup yamamak için herhangi bir uydurmaya başvurmayacağım, bunun için harcayacağım çaba onları anlatırken bulmayı umduğum son haz kırıntısını da mutlaka mahvederdi.

Babamı kaybettiğimde daha on iki yaşında yoktum. Vaktiyle hekimlik yaptığı Havre şehrinde o öldükten sonra annemi tutan bir şey kalmamış, annem de eğitim hayatımı daha iyi şartlarda tamamlarım umuduyla Paris'e yerleşmeye karar vermişti. Lüksemburg Bahçesi yakınında, Miss Ashburton'la paylaşacağımız küçük bir daire kiraladı. Kimi kimsesi bulunmayan Flora Ashburton en başta annem için bir mürebbiye, sonra yardımcı, nihayet dost olmuştu. Beraber yaşadığım hem mülayim hem kederli bu iki kadını daha sonra hep yas giysileri içinde görecektim. Bir gün, herhalde babamın ölümünden epey sonraydı, annem sabahları giydiği başlığın siyah kurdelesini leylak rengi olanıyla değiştirmişti.

"Aman anne!" diye bağırdım, "bu renk hiç gitmemiş sana!"

Ertesi gün yine siyah kurdeleyi takmıştı.

Bünyem hassastı. Çalışma zevki içimde yer etmemiş olsa, annemin ve Miss Ashburton'ın bitkin düşmemem için gösterdikleri ihtimam beni herhalde tembelin teki yapardı. Havalar güzelleşmeye başlar başlamaz ikisi birden, benim için şehri terk etme vaktinin geldiğine, şehirde rengimin solduğuna kanaat getirdiğinden, haziran ortalarına doğru Havre yakınlarındaki Fongueusemare'a doğru yola çıkardık. Bucolin Dayım bizi her yaz orada ağırlardı.

Bucolinlerin iki katlı beyaz evi, Normandiya'daki sayısız bahçeden farklı herhangi bir hususiyeti olmayan ne çok geniş ne çok güzel bir bahçe içinde, yüzyıl sonu taşra evlerinin çoğuna benzeyen bir evdi. Doğu yönüne, bahçenin ön cephesine açılan yirmi kadar geniş penceresi vardı, aşağı yukarı bir o kadar da evin arkasında bulunuyordu, yan taraflar ise düz duvardı. Pencereler küçük karo camlarla kaplıydı; yakın zaman önce değiştirilmiş camlar, yeşil ve mat görünen eskilerin yanında, göze olduğundan daha parlak gelirdi. Bazılarında, büyüklerin "kabarcık" dedikleri bir kusur olurdu; ardından baktığınızda bir ağacı sırık gibi eğrilmiş görürdünüz, önünden geçen postacının birden kamburu çıkıverirdi.

Dikdörtgen biçimindeki bahçe duvarlarla çevriliydi. Evin önündeki genişçe, gölgelik çim alanın etrafını kumdan ve çakıldan bir yol dolanırdı. Duvar bu cephede alçalır, bahçeyi kuşatan çiftlik avlusunu görmeye imkân tanırdı; sıra sıra kayın ağaçları yörenin âdetlerine uygun biçimde çiftliğin sınırlarını belirlemekteydi.

Evin arka tarafında, bahçe, batı yönüne doğru engelle karşılaşmadan uzanıyordu. Çiçeklerle neşelenen yol güney yönündeki sarmaşıklı duvar boyunca uzanıyor, Portekiz defnelerinin ve başka birkaç ağacın oluşturduğu kalın setle denizden gelen rüzgârlardan korunuyordu.

Kuzeydeki duvar boyunca uzanan bir başka yol, dallardan oluşan kalın perde altında gözden kayboluyordu. Kuzenlerim "karanlık yol" adını verdikleri bu yoldan alacakaranlık çöktükten sonra geçmeye gönülsüz olurlardı. Bu iki yol, bahçeden birkaç basamakla inilen bostanda birleşiyordu. Bostanın son bulduğu yerde ise gizli, küçük bir kapıdan duvarın diğer yanına, içinde sağlı sollu kayın ağaçlarının son bulduğu bir koruya çıkılıyordu. Evin batı cephesindeki kapının basamaklarından baktığınızda, bu ağaç kümesinin ötesinde uzanan ovayı görebilir, mahsulle örtülmüş ovayı keyifle seyredebilirdiniz. Ufukta, çok uzak olmayan bir mesafede küçük köyün kilisesi, hatta hava sütlimansa bazı evlerden yükselen duman seçilirdi.

Yaz akşamları yemekten sonra "aşağı bahçeye" inerdik. Küçük, gizli kapıdan çıkıp ağaçlı yolda, bölgeyi biraz yukarıdan gören banka kadar yürürdük; dayım, annem ve Miss Ashburton orada, metruk bir kireç ocağının saman çatısının yanında otururlardı. Önümüzde, küçük vadi sisle dolar, uzaktaki ormanların ötesinde gökyüzü altın rengine bürünürdü. Daha sonra, bahçenin çoktan karanlığa gömülmüş aşağı kısmında bir müddet oyalanırdık. Eve döndüğümüzde, bizimle hemen hiç gezintiye çıkmayan yengemi salonda bulurduk. Biz çocuklar için akşam böylece biterdi, ama çoğu kez, büyüklerin yatmaya gittiklerini duyduğumuzda odalarımızda hâlâ kitap okuyor olurduk.

Gün içinde bahçede geçirmediğimiz zamanın neredeyse tamamını, dayımın biz çocuklar için okul sıraları yerleştirdiği bürosunda, "etüt odasında" geçiriyorduk. Kuzenim Robert ile yan yana çalışırdık, arka sırada Juliette ve Alissa olurdu. Alissa benden iki yaş büyük, Juliette bir yaş ufaktı, dördümüzden en küçüğü Robert'di.

Burada aktaracaklarım ilk hatıralarım değil elbette, sadece anlatacağım hikâyeyle ilgili olanlar. Hikâyenin ise tam manasıyla babamın öldüğü yıl başladığını söyleyebilirim. Yaşadığımız yasla, elbet kendi acımla, ama asıl

annemin şahit olduğum acısıyla aşırıya varmış duygusallığım belki de beni yeni heyecanlara meyilli kılmıştı: Erkenden olgunlaşmıştım ve o yıl Fongueusemare'a geldiğimizde Juliette ve Robert bana her zamankinden daha çocuk görünmüştü, ancak Alissa'yı gördüğümde, aniden, ikimizin de artık çocuk olmadığını fark ettim.

Evet, kesinlikle babamın öldüğü yıldı; varışımızın hemen ardından annem ile Miss Ashburton arasında geçen bir konuşma hafızamı doğruluyor. İki dostun sohbet ettiği odaya düşünmeden dalıvermiştim; yengemden söz ediyorlardı. Annem, yengem mateme girmediği veya çoktan matemden çıkmış olduğu için öfkeliydi. (Doğrusu, benim için de, Bucolin Yengemi siyahlar içinde hayal etmek, annemi renkli elbise içinde hayal etmek kadar imkânsız.) Vardığımız gün, hatırlayabildiğim kadarıyla Lucile Bucolin ince kumaşlı uzun bir elbise içindeydi. Miss Ashburton her zamanki uzlaşmacı tavrıyla annemi teskin etmeye çalışıyordu. Çekine çekine:

"Ne de olsa beyaz da yas rengidir," diyecek oldu.

"Omzuna attığı kırmızı şala da 'yas rengi' demeyeceksiniz herhalde. Flora, bazen beni isyan ettiriyorsunuz!" diye bağırdı annem.

Yengemi sadece tatil aylarında görüyordum, onu hep içinde hatırladığım ince ve fazlasıyla açık elbiselerin bir sebebi kuşkusuz yaz sıcağıydı, ancak annemi beyninden vurulmuşa döndüren şey yengemin çıplak omuzlarına sardığı eşarpların canlı renklerinden ziyade dekolte giyinişiydi.

Lucile Bucolin çok güzel bir kadındı. Sakladığım küçük portresi o yıllardaki halini gösteriyor: Kızlarının ablası sayılabilecek kadar genç görünümüyle, yana dönük, âdeti olan pozunu almış oturmakta. Başı sol eline doğru eğilmiş, serçe parmağı biraz yapmacık biçimde dudaklarına doğru kıvrılmış. Yer yer ensesine dökülmüş bukleli saçlarının büyük kısmı, geniş ağlı bir saç filesinde toplanmış. Elbisesinin göğüs bölümünde gevşekçe bağlanmış siyah kadife

boyun kurdelesinden bir İtalyan mozaik kolye sallanıyor. Gevşek ve kocaman ilmekli siyah kadife kuşağı, sandalyenin arkasına bağcığından astığı geniş kenarlı, ince hasır şapkası çocuksu havasını tamamlayan birkaç ayrıntı. Yanına sarkıttığı sağ elinde kapalı bir kitap tutuyor.

Lucile Bucolin sömürgelerde doğmuş, anne babasını ya tanımamış ya da çok erken kaybetmişti. Annemin daha sonra anlattığı kadarıyla, yetim kalmış, hatta büsbütün terk edilmiş bir haldeyken, henüz kendi çocukları olmayan Papaz Vautier ve eşi tarafından alınmış. Vautierler kısa süre sonra Martinique'ten ayrılınca, Bucolinlerin yerleşik olduğu Havre'a onu da yanlarında getirmişler. İki aile sık görüşürmüş; dayım o dönem yurtdışında bir bankada çalışıyormuş ve ancak üç yıl sonra ailesinin yanına döndüğünde küçük Lucile'i görmüş. Kıza kalbini kaptırmış ve hem annemin hem anne babasının teessüflerine rağmen hemen evlenme teklif etmiş. Lucile on altı yaşındaymış o zaman. Bu arada Bayan Vautier iki çocuk sahibi oluyor ve aylar geçtikçe karakterindeki tuhaflıklara bir yenisi eklenen bu evlatlık kız kardeşin, kızları üzerindeki etkisinden endişe etmeye başlıyor, üstelik aile de fukaralık içinde... Bütün bunları, ağabeyinin teklifini Vautierlerin neden seve seve kabul ettiğini açıklamak için annem bana anlatmıştı. Benim tahminim olan kısım ise genç Lucile'in Vautierlerin başına fena halde bela olmaya başladığıydı. Havre ahalisini, bu denli baştan çıkarıcı bir kızı nasıl karşıladıklarını kolaylıkla tahmin edecek kadar iyi bilirim. Daha sonra tanıdığım Papaz Vautier yumuşak huylu, hem düşünceli hem naif biriydi; hile ve desiseyle nasıl başa çıkacağını bilmeyen, kötülüğe karşı savunmasız bir insandı; muhteremin canına tak etmiş olsa gerek. Madam Vautier'ye gelince, aşağı yukarı ben yaşlarda, daha sonra dostum olacak dördüncü çocuğunu doğururken hayatını kaybettiği dışında söyleyebileceğim bir şey yok hakkında.

Lucile Bucolin evde sürüp giden yaşayışa pek katılmazdı; odasından ancak öğle yemeğinden sonra iner, iner inmez de ya bir divana ya bir hamağa serilip akşama kadar yatar, kalktığında ise eskisinden de süzgün olurdu. Aslında tamamen pürüzsüz olan alnında sanki bir ıslaklık varmış da onu siliyormuş gibi bir mendil gezdirirdi bazen; inceliğiyle ve çiçekten çok meyveden elde edildiği anlaşılan kokusuyla beni hayrete düşüren bir mendildi bu. Kimi zaman da saatinin zincirinde başka nesnelerle birlikte asılı duran gümüş kapaklı, sürgülü minik bir aynayı kemerinden çıkarır; aynaya bakarken dudağına götürüp hafifçe ıslattığı parmağıyla gözlerinin kenarını nemlendirirdi. Çoğu zaman elinde bir kitap tutardı, ama kitap neredeyse hep kapalı olur, sayfaları arasında kaplumbağa kabuğundan yapılma bir ayraç dururdu. Yanına yaklaştığınızda bakışını daldığı hülyalardan ayırıp size bakmazdı bile. Bir mendil, kitap, çiçek veya sayfa şeridi yorgun veya bıkkın elinden kayıp kâh divanın arkasından kâh eteğinin kıvrımından süzülerek yere düşerdi. Bir gün böyle bir kitabı yerden alırken –size bu anlattığım bir çocukluk anısı nihayet– şiir kitabı olduğunu görüp kızarmıştım.

Akşamları yemekten sonra Lucile Bucolin sofra başındaki aile meclisine yaklaşmaz, piyanonun başına oturur, kendinden hoşnut bir tavırla Chopin'in yavaş mazurkalarını çalardı, bazen ölçüyü bir tarafa bırakıp bir akor üzerinde duraksadığı olurdu.

Yengemin etrafındayken tuhaf bir rahatsızlık hissederdim; bir tür korku ve hayranlık ile tedirginlik karışımı bir duygu. Beni ona karşı döndüren belki de ne idüğü belirsiz bir içgüdüydü, nitekim Flora Ashburton'ı ve annemi hor gördüğünü, Miss Ashburton'ın ondan çekindiğini, annemin ondan hazzetmediğini sezerdim.

Lucile Bucolin, artık size olan öfkem dinsin, bunca kötülüğe yol açtığınızı bir an olsun unutayım isterdim... Ama hiç değilse, hiddete kapılmadan söz etmeye çalışacağım sizden.

Bahsettiğim yaz, bir gün –belki bir sonraki yaz da olabilir çünkü sahne hiç değişmediğinden üst üste binen anılarım birbirine karışabiliyor– bir kitaba bakmak için salona girdim, yengem de oradaydı. Hemen çıkacak oldum; normalde beni görmezden gelirdi ama bu defa seslendi:

"Acelen ne Jérôme, neden kaçıyorsun? Yoksa seni korkutuyor muyum?"

Kalbim çarpa çarpa yaklaştım; gülümsemeyi ve elimi uzatmayı başarabildim. Elimi bir elinde tutup diğeriyle yanağımı okşadı.

"Zavallı yavrucak, ne kötü giydiriyor annen seni."

O sırada üzerimde geniş yakalı bir tür denizci elbisesi vardı, yengem yakayı çekiştirmeye başlamıştı.

"Bahriyelilerin yakaları çok daha açık olur!" derken bir yandan da gömleğimin bir düğmesini açtı. "İşte! Böyle daha iyi olmadı mı, bak bakalım!" Küçük aynasını çıkardıktan sonra yüzümü kendi yüzüne yanaştırdı, çıplak kolunu boynuma doladı, elini yarı açılmış gömleğimden içeri soktu ve gülerek gıdıklanıp gıdıklanmadığımı sordu. Daha da aşağı iniyordu... Öyle bir sıçradım ki yerimden, elbisem yırtıldı, yanaklarım ateş içinde kaçıp uzaklaştım; yengem, "Seni küçük sersem!" diye bağırdı ardımdan. Bahçenin bittiği yere kadar koştum. Mendilimi çıkarıp küçük su deposuna daldırdım, alnıma koydum, yanaklarımı, boynumu, o kadının dokunduğu her yanımı ovalayıp sildim.

Bazı günler Lucile Bucolin'in "krizi tutardı". Aniden pençesine düştüğü bu krizler evdeki düzeni de altüst ederdi. Miss Ashburton çocukları alelacele etrafına toparlar, dikkatlerini dağıtmaya çalışırdı ama nafile, yatak odasından ya da salondan gelen korkunç çığlıkları duymalarına engel olmak imkânsızdı. Dayımın eli ayağına dolaşırdı; koridorlarda koşturup kolonya, lokmanruhu, havlu arandığını duyardık. Akşamları, yengemin boy göstermediği sofrada kaygılı ve kocamış görünürdü.

Kriz geçer gibi olduğunda Lucile Bucolin çocuklarını, daha doğrusu Robert ve Juliette'i –asla Alissa'yı değil– yanına çağırırdı. Bu kasvetli günlerde Alissa odasına kapanır, kendisiyle sık muhabbet eden babası bazen onu odasında ziyaret ederdi.

Yengemin sinir krizlerinin hizmetliler üzerindeki etkisi büyük oluyordu. Krizin özellikle şiddetli geçtiği bir akşam, salonda olan bitenler oradan daha az duyulduğu için annemin odasında kalıyordum. Aşçının koridorlarda koşturup bağırdığını işittik:

"Beyefendi çabuk aşağı gelin, zavallı hanımefendi can vermek üzere!"

Dayım Alissa'nın odasına çıkmıştı, annem de onu karşılamak için dışarı çıktı. Bir çeyrek saat sonra, kaldığım odanın önünden pencerelerin açık olduğunu fark etmeden geçerlerken annemin sözleri kulağıma çalındı:

"Ne düşündüğümü söyleyeyim mi yavrum, bunların hepsi tiyatrodan ibaret." Ve tek tek hecelerin üzerine basa basa birkaç kez tekrarladı: "Ti-yat-ro."

Bu olay olduğunda tatilin son günleriydi, babamın ölümünün üzerinden iki yıl geçmişti. Yengemi bir daha uzun süre göremeyecektim. Fakat ailemizi sarsan o üzücü vakadan ve asıl fiyaskonun hemen öncesinde gerçekleşip Lucile Bucolin için hissettiğim karmaşık ve muğlak duyguları saf nefrete dönüştüren küçük olaydan söz etmeden önce size kuzinimden bahsetmenin sırasıdır.

Alissa Bucolin'in güzel olduğu henüz kavrayamadığım bir şeydi. Beni ona çeken, yanında yöresinde tutan, basit güzelliğin ötesinde bir cazibeydi. Kuşkusuz annesine epey benziyordu, fakat bakışlarındaki ifade o kadar başkaydı ki bu benzerliğin ayırdına ancak çok sonra varabildim. Yüzleri tarif edemem. Hatlar, hatta gözlerin rengi bile idrakimden kaçıp kurtulur. Gülümseyişindeki eda, ta o zaman bile neredeyse hüzünlü olan o ifade geliyor sadece gözlerimin önüne. Bir de gözlerinden olağandışı biçimde yukarıda,

geniş bir yay çizerek uzaklaşan kaşlarının hattı... Böylesini başka kimsede görmedim diyeceğim ama, Floransa'da Dante zamanından kalma bir heykelde gördümdü, ha bir de, çocuk Beatrice'in kaşlarının Alissa'nınkiler gibi geniş kavisli olduğunu hayal etmekten keyif alırım hep. O kaşlar Alissa'nın bakışlarına, hatta tüm varlığına hem kaygılı hem de kendinden emin bir sorgulama ifadesi veriyordu. Düpedüz ateşli bir sorgu ifadesi. Alissa'da her şey soru ve bekleyişti. Şimdi bu sorgunun beni nasıl ele geçirip bütün hayatım haline geldiğini anlatacağım size.

Oysa Juliette insana ablasından daha güzel görünebilirdi; sağlık ve neşenin parlaklığı yansırdı ondan, ne ki güzelliği ablasının zarafeti yanında biraz harici, kendini tüm dünyaya ve bir bakışta veren bir güzellik gibi görünürdü. Kuzenim Robert'e gelince, onu farklı kılan herhangi bir özelliği yoktu. Aşağı yukarı ben yaşlarda bir oğlandı işte. Robert ve Juliette'le oynar, Alissa'yla ise sohbet ederdim. Alissa oyunlarımıza pek katılmazdı, ne kadar geçmişe gidersem gideyim hep ciddi, belli belirsiz gülümseyen, düşünceli haliyle geliyor hatırıma. Nelerden mi konuşurduk? İki çocuk nelerden konuşur ki... Birazdan bunlardan bahsetmeye çalışacağım, fakat bir daha bahsi oraya getirmemek için önce yengemle ilgili söyleyeceklerimi bitireyim.

Babamın ölümünden iki yıl sonra, Paskalya tatilini geçirmek üzere annemle birlikte Havre'a geldik. Şehirdeki evleri ancak kendilerine yeten Bucolinlerde değil, evi daha geniş olan annemin ablasında kalıyorduk. Nadiren, denk geldikçe gördüğüm Plantier Teyzem uzun zamandan beri duldu, yaşça benden büyük, huyca da epey farklı olan çocuklarını ancak simaen tanıyordum diyebilirim. Havre'da anıldığı gibi "Plantierlerin evi" aslında şehirde değil, ahalinin "Yamaç" dediği şehre hâkim tepeliğin orta kısımlarında bir yerdeydi. Bucolinler ise şehir merkezine yakın otururlardı, dik bir patikadan hızla bir evden diğerine ulaşmak mümkündü ki ben de gün içinde birkaç defa bu yoldan bir aşağı bir yukarı seyirtip duruyordum.

O gün kahvaltıyı dayımda etmiştim. Kahvaltısını bitirir bitirmez evden çıkan dayıma işyerine kadar eşlik ettim, sonra da annemle buluşmak için Plantierlerin yolunu tuttum. Vardığımda annemin teyzemle birlikte çıktığını, akşam yemeğine kadar dönmeyeceğini söylediler. Hemen gerisingeri şehre indim, şehirde başıboş gezinme imkânına nadiren kavuşabiliyordum. Limana vardım. Denizden gelen sis beraberinde limana kasvet de getirmiş gibiydi, rıhtım boyunca bir-iki saat dolandım. Yanından ayrılalı çok geçmemiş olmasına rağmen aniden dönüp Alissa'ya sürpriz yapma arzusu belirdi içimde. Koşarak şehri geçtim, Bucolinlerin kapısını çaldım, evin merdivenlerini tırmanmaya davranmıştım ki kapıyı açan hizmetçi beni durdurdu:

"Çıkmayın Jérôme Beyciğim, hiç çıkmayın. Hanımefendi kriz geçiriyor."

Yanından sıyrılıp geçiverdim:

"Yengemi görmeye gelmedim ki..." Alissa'nın odası üçüncü kattaydı. İlk katta salon ve yemek odası, ikincisinde şimdi içinden seslerin yükseldiği yengemin odası bulunuyordu. Kapı açıktı, önünden geçmek icap edecekti. Bir ışık huzmesi odadan çıkıp sahanlığa vuruyordu, görülme endişesiyle bir an duraklayıp gizlendim ama sonra beni afallatan şu manzarayla karşılaştım: Perdeleri kapalı oda iki şamdan dolusu mumdan yayılan yumuşak bir ışıkla aydınlanmıştı, odanın orta yerindeki divanın üzerinde yengem uzanmış yatıyordu. Ayakucunda Robert ve Juliette, hemen arkasında ise teğmen üniforması içinde yabancı genç bir adam duruyordu. İki çocuğun o ortamdaki varlığı bugün bana korkunç geliyor, ama o zamanki masumiyetimle bana, daha ziyade rahatlatıcı bir şey gibi görünmüştü.

Çocuklar yüksek perdeden berrak bir sesle "Bucolin, Bucolin" diye tekrar eden yabancıya gülüyorlardı. Adam,

"Bir koyunum olsa adını kesin Bucolin koyardım," deyince yengem de kahkahayı koyuverdi. Yakması için siga-

rasını uzattığını gördüm, sonra birkaç nefes çektiği sigara yere düştü. Adam almak için atıldı, sanki ayağı yerdeki bir eşarba takılmış da düşüyormuş gibi yapıp yengemin önünde diz çöktü. Bu gülünç performansı fırsat bilerek görünmeden savuştum.

İşte Alissa'nın kapısının önündeyim. Bir an bekliyorum. Aşağı kattan bağırışlar ve gülüşmeler yükseliyor, kapıyı çalışımı belki bu gürültü bastırdı, içeriden yanıt geldiğini duymuyorum. Kapıyı itiyorum, usul usul açılıyor. Oda epey karanlık, ilk anda Alissa'yı seçemiyorum: Yatağının yanında dizlerinin üzerinde, arkasındaki pencerede günün ölgün ışıltıları seçiliyor. Yaklaşıyorum, ayağa kalkmadan bana dönüp mırıldanıyor:

"Ah Jérôme, niye döndün sanki?"

Öpmek için eğildiğim yüzü gözyaşlarıyla ıslanmış.

O an hayatımın dönüm noktası oldu, bugün bile her anışımda yüreğim sızlar. Alissa'nın ıstırabının sebebini pek az anlayabilmiştim elbette, fakat bu ıstırabın çırpınan küçük yüreğine, hıçkırıklarla sarsılan narin bedenine fazla geldiğini derinden hissetmiştim.

O dizlerinin üzerinde kalmış, ben yanında dikelmiştim, yüreğimdeki yeni taşkınlığı ifade edecek bir söz mümkün değil bulamazdım; ruhum ona akabilsin diye başını göğsüme, dudaklarımı alnına dayadım. Heyecan, feragat ve erdemin müphem bir karışımıyla, merhametle ve aşkla sarhoş bir halde tüm gücümle Tanrı'ya yakarıp teslim oldum: Artık bu çocuğu korkulara, kötülüklere, yaşamın ta kendisine karşı korumak dışında hayatımın bir amacı olabileceğini düşünemiyordum. Bu duanın benliğimi kaplayan etkisiyle nihayet ben de diz çöktüm, onu kendime doğru çektim, sesini belli belirsiz işitiyordum:

"Jérôme! Seni görmediler değil mi? Hemen gitmelisin. Sakın seni görmesinler." Sonra daha da alçak sesle:

"Jérôme kimseye bir şey söyleme... zavallı babam her şeyden habersiz..."

Elbette anneme tek söz etmedim, ama Plantier Teyzemle bitmek bilmez fısıldaşmaları, iki kadının gizemli, telaşlı ve sıkıntılı halleri, ne zaman muhabbetlerini işitecek mesafeye gelsem "biraz ileride oyna çocuğum" diyerek beni uzaklaştırmaları, hep, Bucolin hanesinin sırrından tümüyle habersiz olmadıklarının emaresiydi benim için.

Paris'e henüz dönmüştük ki annemi tekrar Havre'a çağıran bir telgraf geldi: Yengem evden kaçmıştı.

"Biriyle mi kaçmış?" diye sordum annemin beni emanet ettiği Miss Ashburton'a.

Aziz ve kadim dostumuz bu olayla sarsılmış olacak ki, "Onu annene sorarsın çocuğum, sana ben cevap veremem," diyebildi.

İki gün geçtikten sonra biz de annemin yanına gittik. Cumartesiydi. Kuzinlerimle ertesi gün kilisede görüşebilecektim ve tek düşünebildiğim de buydu, zira çocuk kafasıyla, yeniden görüşmemizin bu şekilde kutsanacak olmasına büyük önem atfediyordum. Nihayetinde yengemle ilgili pek endişe duymuyordum ve bu konuda anneme soru sormamayı gurur meselesi haline getirmiştim.

Küçük kilisede o sabah kalabalık yoktu. Papaz Vautier kuşkusuz kasıtlı biçimde, konuşma konusu olarak İsa peygamberin şu sözlerini seçmişti: "*Dar kapıdan girmeye gayret edin.*"

Alissa birkaç sıra önümdeydi, yüzünü yandan görebiliyordum; gözlerimi dikmiş ona bakarken o kadar kendimden geçmiştim ki sarhoşlukla dinlediğim sözleri sanki onun kulaklarından duyuyormuş gibiydim. Dayım annemin yanında oturmuştu, ağlıyordu.

Papaz önce ayeti baştan sona okudu: *Dar kapıdan girmeye gayret edin, çünkü kapının genişi, yolun enlisi hela-*

*ke götürür ve ondan geçenler çoktur; kapının dar, yolun sıkışık olanı Hayat'a çıkar ve onu bulanlar azdır.** Sonra konu başlıklarını belirleyerek önce geniş olan yoldan söz açtı... Esrimiş bir zihin halinde, sanki rüyadaymış gibi yengemin odasını gördüm: Onu divanda uzanmış gülerken görüyordum, genç subayı da gülerken... Derken gülme fikri, neşe mefhumu dahi bir suça, bir rezalete, mide bulandırıcı dev bir günaha dönüştü.

Ve ondan geçenler çoktur, diye devam etti Papaz Vautier; o tasvir ettikçe şen şakrak gülüp eğlenerek ilerleyen rüküş giyimli yığınla insan belirdi gözümün önünde ve onların arasında olamayacağımı, olmak istemediğimi hissettim, onlarla atacağım her adım beni Alissa'dan uzaklaştıracaktı çünkü. Derken papaz metnin en başından aldı, girmeye gayret edeceğimiz o dar kapı belirdi gözümde. Daldığım bu hülyada, o kapıyı zorla içine girmeye çalıştığım bir tür cendere olarak hayal ettim; olağanüstü bir acı, ilahi saadetin vaat ettiği hazza karışıyordu. Hatta sonra, kapı Alissa'nın kapısı oluverdi; girmek için ufalıyor, benliğimde egoizm namına ne varsa söküp atıyordum. *Kapının dar olanı Hayat'a çıkar*, diyerek devam ediyordu papaz ve ben de bütün acılı çilelerin, kederlerin ötesinde, ruhumun çoktan açlığını duyduğu daha saf, ulvi ve manevi başka bir sevincin hayalini kuruyor, varlığını çok yakınımda duyuyordum. Bu sevinci hem tiz hem dokunaklı bir keman parçası gibi, ikimizin yüreğini birden tutuşturan bir yalım gibi canlandırıyordum. Kutsal Kitap'ın sonunda bahsedilen beyaz elbiseler içinde el ele tutuşmuş, yüzümüz aynı amaca dönük ilerliyorduk.** Bu çocukluk hülyaları gülümsettiyse sizi, ne gelir elden. Onları nasılsa öyle, değiştirmeden aktarıyorum. Size kafa

---

* Matta 7:13, 14. Bir benzeri, Luka 13:24. (ç.n.)

** Vahiy 3:4: "...benimle beraber beyazlar içinde yürüyecekler, çünkü layıktırlar." (ç.n.)

karışıklığı gibi görünebilecek olan şey, aslında fazlasıyla kesin olan bir duyguyu aktarmak için kullandığım kusurlu imgeler ve kelimelerde olabilir ancak.

Ve onu bulanlar azdır, diye tamamladı papaz. Dar kapının nasıl bulunabileceğini açıklıyordu... *Azdır*. — Ben de onlardan olacaktım...

Vaazın sonuna doğru öyle bir manevi yoğunluk haline ulaşmıştım ki ayin biter bitmez kuzinimi görmeye yeltenmeden kaçarcasına ayrıldım oradan, gururla hem de, çünkü kararlarımı uygulamaya koymak (bazı kararlar almıştım) arzusu şimdiden içimde yer etmiş, ondan derhal uzaklaşarak ona daha çok layık olacağımı düşünmüştüm.

II

Bu çetin öğreti bende emre amade, ödeve doğal yatkınlığı olan bir ruh buldu. Anne babamın oluşturduğu örnek ile çocuk kalbimin ilk atılımlarını kalıbına döktükleri püriten disiplin birleşince "erdem" dediğim şeye meylim perçinlenmişti. Kendini kapıp koyvermek başkaları için ne kadar doğalsa kendini tutabilmek de benim için o kadar doğaldı ve tabi tutulduğum bu katılık beni yıldırmak bir yana, bana şevk veriyordu. Gelecekten beklentim, mutluluktan çok mutluluk yolunda bitimsiz çaba harcamaktı, mutluluk ile erdemi daha o yaşta birbirine katmıştım. Kuşkusuz on dört yaşındaki her çocuk gibi henüz şekillenmemiş, eğilip bükülebilir bir varlıktım, ama Alissa'ya olan aşkım çok geçmeden amacıma daha da bilinçle yönelmeme yol açtı. Ani, içsel bir aydınlanma sayesinde benliğimin ayırdına vardım: Sürekli içine bakan, enikonu ham, beklentiler içinde, başkalarına pek de aldırış etmeyen ve nefsine galebe çalmaktan başka bir zafer düşlemeyen biraz hımbıl biri olarak gördüm kendimi. Kitapları ve okumayı severdim; oyunlara gelince, ya düşünmeyi ya zorlanmayı gerektirenlere heves ederdim. Yaşıtlarımla pek yarenlik etmez, eğlencelerine ya hatır için ya terbiye gereği katılırdım. Yalnız, ertesi sene Paris'e gelip bizim sınıfa girecek

olan Abel Vautier ile dostluk kurmuştum. Takdir etmekten ziyade yakınlık duyduğum sevimli, tasasız bir oğlandı; en azından, sürekli düşüncelerimi meşgul eden Havre ve Fongueusemare hakkında konuşabildiğim biriydi.

Kuzenim Robert Bucolin'e gelince, onu da bizimle aynı liseye, fakat iki sınıf altımıza yerleştirmişlerdi, pazardan pazara buluşurduk. Kuzinlerimin kardeşi olmasa –ki ablalarıyla arasında pek benzerlik de yoktu hani– herhalde görüşmekten hiç keyif almayacağım biri olurdu.

Aşkım o sıralar tek meşgalemdi ve bu iki arkadaşlık da benim için ancak bu aşkın ışığında bir anlam ve önem kazanıyordu. Benim için Alissa Kutsal Kitap'ta bahsedilen Pek Kıymetli İnci'ydi, ben de ona sahip olabilmek adına her şeyini satan kişiydim.* O zamanlar henüz bir çocuk olduğuma göre, aşktan bahsetmekle ve kuzinime duyduğum hisleri bu adla anmakla hata mı işliyorum? Daha sonra yaşadığım hiçbir duygu bana bu ada daha çok layıkmış gibi gelmiyor, kaldı ki tenin çok daha somut acılarını çekecek yaşa geldiğimde de duygularımın niteliğinde pek bir değişiklik olmadı, çocukluğumda ancak layık olmaya çalıştığım kişiye daha doğrudan sahip olmaya yeltenmedim hiç. Çalışmayı, gösterdiğim gayreti, dini amelleri, hepsini de mistik bir biçimde Alissa'ya adamıştım, sadece ve sadece onun için yaptığım şeylerden kendisini hemen hiç haberdar etmeyerek, incelikli bir tür erdem icat etmiştim bir de kendime. Maalesef böylece, baş döndüren bir tevazunun sarhoşluğuyla ve rahatımı da pek umursamadan, beni biraz olsun zahmete sokmayan hiçbir şeyden hoşnutluk duymamaya alıştım.

Bu kendini aşma arzusunun itişini sadece ben mi hissediyordum? Alissa'nın bunlara duyarlı olduğuna veya herhangi bir şeyi benim için veya benim yüzümden yaptığına dair bir işaret göremiyordum, benimse bütün gayretim

* Matta 13:45, 46. (ç.n.)

onun içindi. Onun yapmacıklıktan uzak ruhundaki her şey son derece doğal bir güzellikteydi. Rahatlık ve zarafetle yüklü fazileti teslimiyeti andırır, çocuksu gülümseyişi bakışındaki ciddiyeti büyüleyici kılardı. Şefkatle ve usul usul sorgulayan o bakışlarla gözlerini kaldırdığını şimdi hatırlarken, dayımın sıkıntılı zamanlarında ihtiyaç duyduğu destek, nasihat ve teselliyi nasıl olup da büyük kızında bulduğunu anlayabiliyorum. Bir sonraki yaz, Alissa'yla sık sık sohbet ettiğini görür oldum. Kederden iyice yaşlanmıştı, yemeklerde pek az konuşuyor, bazen de aniden, bize sessiz halinden de acıklı gelen zorlama bir neşe gösterisine girişiyordu. Akşam saatine kadar çalışma odasında sigara içerdi. Alissa onu yalvar yakar odasından çıkarır, babasını bir çocuk gibi bahçede dolaştırırdı. Birlikte çiçekli yola inerler, bostana inen merdivenin başında, sandalye taşıdığımız küçük alanda otururlardı.

Kocaman kızıl kayın ağaçlarından birinin gölgesinde çimlere uzanmış kitap okurken geçe kaldığım bir akşam, Alissa ile dayımın seslerini işittim. Çiçekli gezinti yoluyla aramda, işitmeme değil ama görülmeme engel olan defne ağaçlarından oluşan set vardı sadece. Besbelli Robert'den söz ediyorlardı, derken Alissa'nın adımı andığını duydum, tam söylenenleri seçmeye başlamıştım ki dayım yüksek sesle:

"Bak o, çalışmaya hep düşkün olacak bence," dedi.

İstemeden kulak misafiri olduğum için uzaklaşmak, hiç değilse varlığımı haberdar eden bir harekette bulunmak istedim. Ama ne yapacaktım, öksürse miydim, yoksa "buradayım, sizi duyabiliyorum," diye mi bağırsaydım? Daha fazlasını duyma merakından çok, çekingenlik ve utanç duygusu beni sessiz kalmaya itti. Zaten geçip gidiyorlardı ve söylediklerini de güç bela işitebiliyordum. Ama yavaş yürüyorlardı, herhalde Alissa alışkanlığı olduğu üzere, kolunda ufak bir sepet, solmuş çiçekleri top-

luyor ve sarmaşıklı duvarın dibinden, mutat deniz sisinin düşürdüğü ham meyveleri topluyordu. Belirgin sesini işittim:

"Baba, Palissier Enişte takdire değer biri miydi?"

Dayımın sesi boğuk ve alçaktı, verdiği cevabı duyamadım. Alissa üsteliyordu:

"Fazlasıyla takdire değer, denebilir mi?"

Yine iyi işitemediğim bir cevap, ardından tekrar Alissa:

"Jérôme zeki biri, öyle değil mi?"

Nasıl kulak kabartmayayım?.. Ama hayır, yine net bir şey duyamıyorum. Devam ediyor:

"Takdire değer biri olacağına inanıyor musun?"

Dayımın sesi şimdi yüksek çıkıyor:

"Tamam kızım ama, öncelikle bu 'takdire değer' lafından ne anladığını bilmem gerek. Son derece takdire değer olup da bunu hiç belli etmeyen, en azından insanlar nezdinde öyle görülmeyen ama Tanrı katında öyle olan insanlar da var."

"Benim kastım da oydu zaten."

"Hem kim nereden bilebilir ki. Henüz çok genç... Tabii çok gelecek vaat ettiği muhakkak, fakat bu muvaffak olmaya yetmez..."

"Ya başka ne lazım?"

"Bilemedim kızım, ne desem. Güven, destek, sevgi de olmalı mesela."

"Destekten kastın ne?"

"Benim hiç göremediğim saygı ve ilgi," dedi hüzünle. Derken sesleri tamamen kayboldu.

O gece dua ederken, kasti olmayan bu kulak misafirliğinden ötürü pişmanlık duydum, kuzinime itirafta bulunmaya karar verdim. Ama belki bu defa işin içine, biraz daha fazlasını öğrenme arzusu da karışmıştı.

Sonraki gün konuyu açar açmaz Alissa:

"Ama Jérôme, bu şekilde dinlemek çok yanlış. Bizi uyarmalı ya da oradan uzaklaşmalıydın."

"Dinlemiyordum vallahi... İstemeden işittim... Hem zaten geçip gidiyordunuz."

"Yavaş yürüyorduk ama."

"Evet, fakat pek bir şey duyamadım. Hemen sonra ne dediğinizi işitmez oldum zaten. Söyle bakalım, ona muvaffak olmak için ne gerekir diye sorduğunda dayım sana ne cevap verdi?"

"Jérôme!" dedi gülerek, "pekâlâ duymuşsun işte! Bana tekrarlatarak eğleneceksin."

"Seni temin ederim, sadece başını duyabildim. Güven ve sevgiden bahsettiği kısmı."

"Sonra başka pek çok şeyin gerektiğini de söyledi."

"Peki ya sen, sen ne cevap verdin?"

Birden fazlasıyla ciddi bir havaya büründü:

"Hayatta desteğin gerektiğinden bahsedince, Jérôme'un annesi var, dedim."

"Oh! Alissa onun hep yanımda olmayacağını biliyorsun... Hem aynı şey değil ki..."

Başını eğdi:

"Babam da bana aynısını söyledi."

Titreyerek elini tuttum.

"Gelecekte her ne olacaksam, hepsini senin için olmak istiyorum."

"Fakat Jérôme, ben de hep senin yanında olmayabilirim."

Bütün ruhum sözlerime akıp geçmiş gibi:

"Ben seni asla terk etmeyeceğim."

Omuzlarını hafifçe kaldırdı:

"Yalnız yürüyecek kadar güçlü değil misin? Hepimizin Tanrı'ya kendi başına ulaşması gerekir."

"Ama bana yolu gösteren sensin."

"Niçin İsa'dan başka rehber arayasın ki? Dip dibe olduğumuzda, birbirimizi unutup Tanrı'ya dua ederken olduğumuzdan daha yakın olabileceğimizi mi sanıyorsun?"

"Evet," diye böldüm, "bizi birleştiren o olduktan sonra... Sabah akşam her gün ondan dilediğim bu."

"Komünyonun ne olduğunu anlamamış olabilir misin?"

"Hem de tüm kalbimle anlıyorum. Tapılan bir ve aynı şeyde benliğini kaybedip başkasıyla buluşmaktır. Senin taptığını bildiğim Tanrı'ya ibadet bana öyle geliyor ki tam manasıyla seninle kavuşabilmek içindir."

"Böyle bir ibadet saf olamaz."

"Fazlasını bekleme benden. İçinde seni bulamadıktan sonra cenneti neyleyim."

Parmağını dudaklarına götürüp bir tür tören ciddiyetiyle:

"*En önce Tanrı'nın krallığını ve adaletini arayın,*" diye cevap verdi.*

Sözlerimizi şimdi yazıya geçirirken, kimi çocukların inadına ciddi konuştuğunu bilmeyenlere bunların ne kadar az çocuksu görüneceğini fark ediyorum. Ne yapayım? Sözlerimizi temize çıkarmaya mı çalışayım? Daha doğal görünmelerini sağlamak için onları süslemek kadar saçma bir şey olurdu bu.

Elimizdeki İnciller Latince Vulgat metniydi** ve uzun bölümleri dahi ezbere okuyabilecek durumdaydık. Erkek kardeşine yardım etme bahanesiyle Alissa da benimle birlikte Latince öğrenmişti, ama aslında bunu benim okumalarımı takip etmek için yaptığını tahmin ediyorum. Ve tabii, bana eşlik etmeyeceğini bildiğim bir konuda çalışmaktan ben de pek keyif almıyordum. Bu durum bazen bana engel olmakla birlikte, sanılabileceği gibi, zihnimin gelişimine ket vurmuyordu; aksine, Alissa sanki her yerde bana dokunmadan önümde yürüyor gibiydi. Zihnim gideceği yolları ona göre seçiyordu, zaten o vakitler bizi

---

* Matta 6:33. (ç.n.)

** Vulgat çevirisinin büyük bölümü Papa I. Damasus tarafından görevlendirilen Aziz Jerome'a (Stridonlu Jerome d.342-ö.420) aittir. (ç.n.)

meşgul eden, "düşünce" dediğimiz şey, genelde daha entelektüel bir birlikteliğin bahanesiydi; kılık değiştirmiş duygudan, üzeri örtülmüş sevgiden ibaretti.

Annem önceleri, henüz derinliğini ölçemediği hislerimden endişe ediyordu belki de, fakat güçten kuvvetten düşmeye başladığını hissettikten sonra bizi aynı anaç sarmalayışla bir araya getirmekten hoşlanıyordu. Uzun zamandır mustarip olduğu kalp hastalığı giderek başına dert olmaya başlamıştı. Özellikle kuvvetli bir kriz sırasında beni yanına çağırarak:

"Zavallı yavrum, görüyorsun iyice yaşlandım artık," dedi, "günün birinde seni ansızın bırakıp gideceğim."

Sustu, güçlükle nefes alıyordu. Artık dayanamayarak, benden beklediğini sandığım şeyi haykırdım:

"Anne... biliyorsun, Alissa'yla evlenmek istiyorum."

Belli ki söylediklerim en gizli düşüncelerinin arkasını getirmişti, hemen sözü devraldı:

"Evet, ben de seninle bunu konuşmak istiyordum Jérôme'cuğum."

"Anne!" diye bağırdım, "sence de beni seviyor, değil mi?"

"Evet yavrum." Şefkatle birkaç kez tekrarladı: "Evet, yavrum." Zorlanarak konuşabiliyordu. Sonra ekledi:

"Tanrı'nın takdirine bırakmalısın."

Ona doğru eğilmiştim, elini başımın üzerine koyarak: "Tanrı sizi korusun yavrularım! Tanrı ikinizi de korusun," dedi ve ardından uykuya daldı, uyandırmaya kalkışmadım.

Bu konuşmanın devamı hiç gelmedi, ertesi gün annem daha iyi hissediyordu. Okula döndüm ve yarım kalan bu sırdaşlık sessizlikle mühürlendi. Zaten başka neyi öğrenecektim? Alissa'nın beni sevdiğinden bir an olsun şüphe etmemiştim. Etmiş olsaydım bile bu şüphe kısa süre sonra gerçekleşecek hazin olayla beraber kalbimden sonsuza dek silinip giderdi.

Annem, Miss Ashburton'la birlikte yanında olduğumuz bir akşam, sessiz sedasız göçüverdi. Onu bizden ayıran son kriz başta öncekilerden daha hafif gibiydi, ancak sona doğru telaş uyandıran bir hal aldı, yakınlarımızdan hiçbiri yetişme şansı bulamadı. Sevgili annemin naaşı başında ilk gece, eski dostu ile ben vardık sadece. Annemi tüm kalbimle seviyordum ama gözyaşlarıma rağmen içimde teessür duymayışıma şaşırmıştım; ağlamalarım, ondan epey genç olan dostunun kendi sırasını çalıp Tanrı'nın huzuruna daha önce vardığını gören Miss Ashburton'a acımamdandı. Bu matemin kuzinimi bana daha da yakınlaştıracağı gizli düşüncesi ıstırabımı gölgede bırakıyordu.

Dayım ertesi gün gelebildi. Plantier Teyzemle birlikte bir sonraki gün gelecek olan kızının mektubunu da yanında getirmişti:

... Jérôme, dostum, kardeşim, –diye yazıyordu,– *beklediği büyük saadete onu* ölmeden önce *kavuşturabilecek o birkaç cümleyi kendisine söyleyemediğim için ne kadar bedbahtım anlatamam. Dilerim şimdi beni bağışlar! Bundan böyle yalnızca Tanrı ikimize yol göstersin! Benim biçare dostum, hoşça kal.*

Hiç olmadığı kadar şefkatle senin olan Alissa.

Bu mektup ne manaya geliyor olabilirdi? Söylemediği için üzüntü duyduğu o sözler neydi?

Geleceğimize dair bir vaatten başka bir şey olabilir miydi hiç? Hemen evlenme teklif etme cüretinde bulunamayacak kadar gençtim henüz. Hem, verilecek bir söze ihtiyacım mı vardı? Zaten nişanlı gibi değil miydik? Aramızdaki sevgi yakınlarımız için sır değildi, bize engel çıkarmamak konusunda dayım da annemden farklı hareket etmemişti, hatta daha şimdiden bana oğlu gibi davranıyordu.

Birkaç gün sonra başlayan Paskalya tatilini Havre'da geçirdim. Plantier Teyzemin yanında kalıyor, yemeklerimi hemen hep Bucolin Dayımlarda yiyordum.

Teyzem Félicie Plantier kadınların en tatlısı olabilirdi, ama ne kuzenlerim ne de ben onunla fazla samimiydik. Sürekli bir telaş içinde nefessiz kalmış gibi bir hali vardı; hareketlerinde letafet, sesinde ahenk bulunmazdı; en olmayacak anlarda kapıldığı coşma ihtiyacıyla bizi sevgiye boğar, okşayışlarıyla bunaltırdı. Bucolin Dayım teyzemi çok severdi, fakat onunla konuşurkenki ses tonundan bile, annemi ona haydi haydi tercih ettiğini kolayca anlayabiliyorduk.

Bir akşam teyzem,

"Zavallı yavrum," diye girdi söze, "bu yaz neler yapmak niyetindesin bilmiyorum fakat ne yapacağıma karar vermeden önce planlarını öğrenmek isterim, eğer sana faydalı olabileceksem..."

"Daha pek bir şey düşünmedim," diye cevapladım, "belki seyahat edebilirim."

Kaldığı yerden devam etti:

"Fongueusemare'da nasılsa burada da öyle, kapım sana daima açık, biliyorsun. Oraya gitmen dayını da Juliette'i de mutlu eder..."

"Alissa diyecektiniz herhalde."

"Doğru ya! Pardon... İnanır mısın, sevdiğin kişinin Juliette olduğunu düşünmüştüm! Ta ki dayın söyleyinceye kadar... bir ay oluyor... bilirsin hepinizi çok severim, ama sizi pek iyi tanımıyorum; pek fırsatım da olmadı sizi görmeye!.. Hem sonra, o kadar gözlemci biri de değilimdir; beni ilgilendirmeyen şeylerle ilgilenecek zamanım yok. Seni hep Juliette'le oynarken görüyordum... Düşündüm ki... o da çok hoş, neşeli bir kız."

"Tabii, onunla oynamaktan hâlâ çok hoşlanıyorum, ama sevdiğim Alissa."

"Ne âlâ, ne âlâ! Sana kalmış... fakat, dedim ya, tanımıyorum onu, kız kardeşinden de az konuşur; onu seçtiğine göre iyi bir sebebin vardır diye düşünüyorum."

"Ama teyze, onu sevmeyi ben seçmedim ki, ne gibi sebeplerim olduğunu da hiç düşünmedim..."

"Hemen parlama bakalım, niyetim kötü değil... Diyeceğimi de unutturdun bana... Hah, evet. Nihayetinde evleneceksiniz diye düşünüyorum elbette, ama matemde olduğundan şimdiden nişan olmaz, yakışık almaz... Hem zaten, daha çok gençsin... Annen artık yanında olmadığına göre Fongueusemare'da kalmanın hoş karşılanmayabileceğini düşündüm..."

"Ama teyze, ben de işte bu yüzden seyahatten bahsettim ya."

"Evet... Neyse yavrum, ben de işte burada bulunmamın işleri kolaylaştırabileceğini düşündüğümden, yazın bir kısmında serbest kalacak şekilde ayarladım işlerimi."

"Miss Ashburton'dan rica etsem herhalde seve seve gelir benimle."

"Geleceğini biliyorum tabii. Ama yeterli olmaz! Ben de geleceğim. Ah, ama annenin yerini almak gibi bir niyetim yok, zavallı yavrum," diye ekledi, aniden hıçkırarak, "işte, evdeki işlerle meşgul olurum... Sen de dayın da Alissa da bir rahatsızlık hissetmezsiniz böylece."

Félicie Teyzem kendi varlığının yararı konusunda yanılıyordu. Aslına bakarsanız, varlığı daha ziyade, rahatımızı kaçırıyordu. İlan ettiği gibi, temmuz başında Fongueusemare'a yerleşti, biz de Miss Ashburton'la birlikte kısa süre sonra ona katıldık.

Alissa'ya ev işlerinde yardım etme bahanesiyle, aslında hep huzurlu bir yer olan evi bitmek bilmeyen bir hengâmeye boğdu. Bize makbul bir teyze olmak, kendi deyimiyle işleri kolaylaştırmak için harcadığı gayret o kadar büyük-

tü ki Alissa ile ben, onun yanındayken kendimizi neredeyse sürekli kasıyor, dut yemiş bülbüle dönüyorduk. Bizi pek soğuk buluyor olmalıydı. Sessiz kalmasaydık bile, aşkımızın mahiyetini anlayabilecek miydi sanki? Juliette'in karakteri ise tersine, bu taşkınlıkla oldukça uyumluydu; ama belki de, yeğenlerinden küçük olanını açıkça yeğlediğini görmek teyzeme olan sevgimin üzerine belli belirsiz bir dargınlığın gölgesini düşürmüştü.

Bir sabah, postacı geldikten sonra beni yanına çağırdı:

"Jérôme, yavrum. İnan çok üzgünüm, kızım hastalanmış ve beni çağırıyor, sizden ayrılmak zorundayım..."

Gereksiz endişeler içinde kıvranarak dayımı görmeye gittim, teyzemin ayrılmasının ardından artık Fongueusemare'da kalabilecek miydim, bilmiyordum. Ama daha söze yeni başlamıştım ki dayım çıkıştı:

"Zavallı kardeşimin, en doğal şeyleri karmaşık hale getirmekte üzerine yok. Niçin bizim yanımızdan ayrılacakmışsın ki Jérôme, zaten oğlum gibi değil misin?"

Teyzem Fongueusemare'da sadece on beş gün kalabildi. Gitmesiyle birlikte ev hemen eski havasına kavuştu; mutluluğa çok benzeyen bir dinginlik hâkim oldu yeniden. Matemim aşkımıza gölge düşürmemiş fakat yoğunluk kazandırmıştı. Monoton akmaya başlayan yaşantımızda, sanki iyi yankı veren bir açıklıktaymışız gibi, kalplerimizin en küçük bir kıpırtısı bile duyulabiliyordu.

Teyzemin gidişinden birkaç gün sonra, bir akşam, sofrada ondan bahsettiğimizi hatırlıyorum:

"Ne telaş ama," diye konuşuyorduk. "Hayatın keşmekeşi sanki ruhuna soluklanacak bir arayı çok görmüş, değil mi? 'Ey latif görüntüsü aşkın, neye döndü suretinin hali?'" Nitekim Goethe'nin Madam de Stein'dan* söz ederken

* Charlotte von Stein (1742-1827). (ç.n.)

yazdıkları aklımıza gelmişti: "Dünyayı bu ruha yansıyan suretiyle görmek güzel olacaktı," diyordu Goethe. Sonra hemen oracıkta kafadan bir hiyerarşi kuruvermiş, temaşa melekesini en tepeye yerleştirmiştik. O ana kadar sessiz kalan dayım acı acı gülümseyerek bizi payladı:

"Çocuklar, Tanrı, suretini kırık dökük de olsa tanır. İnsanları hayatlarındaki bir âna bakarak yargılamaktan kaçının. Benim zavallı kardeşimde hoşunuza gitmeyen her şey, yakından şahit olduğum bazı olayların getirisi, o yüzden de sizin yaptığınız gibi kıyasıya eleştiremem onu. Gençlikte onca hoşa giden özelliklerin hepsi yaşlandıkça mutlaka bozulur. Félicie'de gördüğünüzü söylediğiniz telaş, eskiden cezbedici bir ataklık, tez canlılık, doğallık ve zarafetti. Emin olun bugünkü halinizden çok da farklı değildik. Jérôme, ben epey sana benzerdim, belki sandığımdan da çok. Félicie, Juliette'in tıpkı şimdiki haliydi, evet, vücut olarak da öyle, ve arada sırada," diye ekledi kızına dönerek, "sesinin kimi tonlarında da aynı benzerliği yakalıyorum; gülüşü seninkinin aynıydı ve bir de çok geçmeden kaybolan şu pozu var: Senin gibi o da dirsekleri önünde, kenetlenmiş parmaklarına alnını dayayıp hiçbir şey yapmadan otururdu."

Miss Ashburton bana dönüp neredeyse fısıldayarak:

"Alissa da annene benziyor," dedi.

O yaz muhteşemdi. Tüm dünya göğün mavisine bulanmış gibiydi. Coşkumuz kötülüğe, ölüme galip gelmişti. Gölgeler karşımızda geri çekiliyordu. Duyduğum neşe uyandırıyordu beni sabahları, şafak sökerken kalkıyor, günü karşılamaya koşuyordum... Hayalimde o zamanlar hep bir çiy tazeliğinde canlanıyor. Gece geç saate kadar oturan ablasına göre epey erkenci olan Juliette benimle bahçeye inerdi. Ablasıyla aramda ulaklık yapıyordu. Ona durmaksızın aşkımızdan bahsederdim, beni dinlemekten

"Ölümün bizi ayırabileceğini düşünüyor musun?"

"Demek istediğim..."

"Bence tersine, ölüm bizi bir araya getirebilir, evet, bütün bir ömür ayrı olanları ölüm bir araya getirebilir."

Bütün bu konuşma içimizde öyle derinden yer etti ki sesimizin tonu dahi hâlâ hatırımda. Ama bu sözlerin ağırlığını ancak çok sonra kavrayacaktım.

Yaz geçip gitti. Tarlalar şimdiden çıplaktı, insanın bakışı bir şey arayıp da bulamamış gibi ümitsizliğe kapılıyordu. Ayrılmamdan önceki gün, hayır, bir önceki gündü; akşam vakti Juliette'le birlikte bahçenin aşağısındaki çalılıkta geziniyorduk.

"Dün Alissa'ya okuduğun neydi?" dedi.

"Hangisi?"

"Kireç ocağının oradaki bankta, arkamızdaydın hani..."

"Ha!.. Baudelaire'in dizeleri olacak."

"Nasıldı? Bana da söylesen ya."

"*Yakında dalacağız soğuk karanlıklara,*" diye başladım bet bir sesle, ama beni hemen durdurdu, titreyen, bambaşka bir sesle sürdürdü:

"*Hoşça kal, gür ışığı kısa yazlarımızın!*"*

"Nasıl yani? Şiiri biliyor musun?" diye bağırdım, şaşırıp kalmıştım. "Senin şiir sevmediğini sanıyordum."

"O niye? Bana hiç şiir okumadığından olabilir mi?" dedi gülerek. Biraz metazori bir gülüştü bu: "Bazen iyiden iyiye aptal yerine koyuyorsun beni."

"Pekâlâ zeki olup şiir sevmemek de mümkün. Hiç şiir söylerken görmedim seni, benden okumamı da istemedin hiç."

"Çünkü o Alissa'nın işi..."

---

* Charles Baudelaire, "Sonbahar Şarkısı", *Kötülük Çiçekleri* içinde, çeviri Ahmet Necdet'e ait. (ç.n.)

hiç yorulmuyor gibiydi. Hislerimin yoğunluğuyla, karşısında utangaç ve tutuk birine dönüştüğüm Alissa'ya söyleme cesareti bulamadıklarımı kardeşine söylüyordum. Alissa bu oyuna ayak uydurmuş, kardeşiyle mutlu mesut konuşmamdan hoşlanıyor gibiydi, ondan bahsetmemize aldırmıyor ya da aldırmaz görünüyordu.

Ah aşkın, aşktaki ifradın zarif oyunları; kahkahalardan gözyaşlarına, en yalın sevinçlerden erdemin dayatmalarına bizi hangi meçhul yollardan sürükledin!

Yaz o kadar saf, pürüzsüz geçti ki akıp giden o günlerden hafızamda neredeyse hiçbir şey kalmamış. Olay diyebileceğim tek şey konuşmalarımız, okumalarımızdı.

Tatil günlerimin sonuna doğru, bir sabah,

"Kederli bir rüya gördüm," dedi Alissa:

"Sen ölmüştün, bense yaşıyordum. Ama seni ölürken görmedim. Sadece ölmüştün işte. Korkunçtu. Senin yokluğun o kadar olamayacak bir şeydi ki. Ayrı düşmüştük ve sana tekrar kavuşmanın bir yolu olduğunu hissediyordum; nasıl olabileceğini bulmaya çalıştım, o kadar çabaladım ki uyanmışım.

"Bu sabah herhalde rüyanın etkisinden çıkamadım, sanki rüyayı devam ettiriyormuşum gibi... Yine ayrıydık ve sanki senden uzun, çok uzun zaman," –sesi burada neredeyse duyulmaz oldu– "bütün hayatım boyunca ayrı kalacağım ve bütün bir ömür büyük çabayla geçecekmiş, ikimiz için de..."

"Ne için çaba?"

"Yeniden kavuşmak için."

Sözlerini ciddiye almadım, belki almaktan korktum. Karşı çıkmış olmak için, yüreğim ağzıma geldiği halde, birden bir cesaretle şöyle deyiverdim:

"Aslında ben de bu sabah seninle evlendiğimi gördüm, o kadar kesin bir olaydı ki, hiçbir şey ama hiçbir şey bizi ayıramazdı... Ölüm hariç."

Bir süre sustuktan sonra aniden:

"Yarından sonra mı gidiyorsun?"

"Evet, mecburen."

"Bu kış neler yapacaksın?"

"École Normale'deki* ilk senem olacak."

"Peki, Alissa'yla ne zaman evlenmeyi düşünüyorsun?"

"Askerden önce olmaz. Hatta sonrasında ne yapacağımı da biraz daha iyi kestirebiliyor olmalıyım."

"Daha ne yapacağını bilmiyorsun öyleyse?"

"Şimdiden bilmek de istemiyorum. İlgimi çeken yığınla şey var. Bir iş seçip sadece onunla meşgul olacağım zamanı elimden geldiğince ertelemek niyetindeyim."

"Nişanlanmayı ertelemen de kendini bağlamaktan çekindiğinden mi yoksa?"

Omuz silktim, cevap vermedim. Üsteledi:

"Öyleyse nişanlanmak için ne bekliyorsun? Neden hemen nişanlanmıyorsunuz?"

"Niçin nişanlanacakmışız ki? Birbirimize ait olduğumuzu ve öyle olmaya devam edeceğimizi bütün dünyaya ilan etmeden bilmek yetmez mi? Hayatımı ona seve seve adamışken, aşkımı sözlere bağlamak sana daha güzel bir şeymiş gibi mi geliyor? Bence öyle değil! Vaatleri aşkıma hakaret sayıyorum... Ancak ona güvenmiyor olsaydım isterdim nişanlanmayı."

"Benim güvenmediğim Alissa değil..."

Ağır ağır yürüyorduk. Bahçede, Alissa'nın daha önce babasıyla olan diyaloğunu istemeden işittiğim yere varmıştık. Bahçeye çıktığını gördüğüm Alissa'nın da merdivenlerin başında oturmuş bizi işitiyor olabileceği geldi aklıma birden, ona doğrudan söylemeye cesaret edemediğim şeyleri duyurma ihtimali cazibesiyle ele geçiriverdi

---

* École Normale Supérieure, en başarılı öğrencilerin ağır sınavlardan geçerek kabul edildikleri Fransa'nın en seçkin yükseköğrenim kurumudur. (ç.n.)

beni; bu kurnazlık hoşuma gitmişti, sesimi yükselttim ve yaşıma yaraşır tantanalı bir coşkuyla "Ah!" diye haykırdım, Juliette'in söylemeden bıraktığı sözleri duyamayacak kadar kendi söyleyeceklerime dikkat kesilmiştim:

"Ah keşke, sevdiğimiz ruha doğru eğilip bir aynadaki gibi suretimizi görebilsek, kendimizi okuduğumuz gibi, hatta kendimizden de iyi, başkasını okuyabilsek! Şefkat ne kadar dingin, aşk ne denli saf olurdu!"

Juliette'in heyecanını ucuz lirizmimin etkisi olarak yorumlayacak kadar kibirliydim. Başını aniden omzuma dayayarak:

"Jérôme! Jérôme! Onu mutlu edeceğinden emin olabilsem keşke! Senin yüzünden de mutsuz olursa, senden nefret etmek zorunda kalırım."

Ona sarıldım, başını kaldırarak şöyle çıkıştım:

"Ama Juliette, o zaman asıl ben kendimden nefret ederim. Biliyor musun, kariyerim konusunda henüz karar vermek istemeyişim aslında hayata onunla beraber daha iyi bir başlangıç yapabilmek için. Tüm geleceğimi onunla birlikte düşünüyorum. Onsuz olabileceğim herhangi bir şeyi olmak da istemiyorum."

"Ona bunları söylediğinde o ne diyor?"

"Ona hiç bunlardan bahsetmedim ki! Asla. Henüz nişanlanmamamız da bundan zaten, evlilikten de evlendikten sonra neler yapacağımızdan da hiç bahsetmedik. Ah Juliette, onunla geçireceğim bir hayat bana o kadar güzel görünüyor ki, cesaret edemiyorum, anlıyor musun, ona bundan söz etme cesaretini bulamıyorum."

"Mutluluk onu hazırlıksız yakalasın istiyorsun."

"Yo, öyle de değil. Korkum, onu korkutmak, anlıyor musun? Pek yakın olduğunu hissettiğim o sınırsız mutluluğun onu ürkütmesinden çekiniyorum. Bir gün ona seyahat etmek isteyip istemediğini sordum. Hiçbir şey istemediğini, başka ülkelerin varlığını, güzel olduklarını, başka insanların oralara gidebildiklerini bilmenin kendisine yettiğini söyledi."

"Peki ya sen Jérôme, sen seyahat etmeyi istiyor musun?"

"Hem de her yere! Bütün hayat uzun bir yolculukmuş gibi geliyor bana, onunla birlikte, kitaplar, insanlar veya ülkeler arasında yapılacak bir yolculuk. 'Demir almak...' Bu sözün ne anlama geldiğini hiç düşündün mü?"

"Evet, sık sık düşünürüm," diye mırıldandı.

Kulak asmadım, sözleri yaralı kuşlar gibi ayaklarımın dibine serildi. Ben devam ediyordum:

"Bir gece düşmek yola, şafağın göz kamaştıran ışığıyla uyanmak, kararsız dalgaların üzerinde dünyada sadece ikimiz varmış gibi hissetmek..."

"Henüz çocukken haritada gördüğün ama hiçbir yerini bilmediğin o limana ulaşmak... İskele merdiveninde, gemiden inerken hayal edebiliyorum seni, Alissa kolunda."

"Koşar adım postaneye gidiyoruz," diye ekledim gülerek, "Juliette'in bize yazdığı mektubu almaya..."

"Fongueusemare'dan geliyor. Juliette ardınızda kalmış; size çok uzakta, öylesine mahzun ve küçük görünüyor."

Tam olarak böyle mi söylemişti? Emin olamıyorum çünkü az önce dediğim gibi, kendi sevdamla o kadar meşguldüm ki onun dile gelişinden başka hiçbir şeye doğru düzgün kulak vermiyordum.

Merdivenlerin başına yaklaştık, tam geriye dönmek üzereydik ki birden gölgelerin içinden Alissa belirdi. Benzi o kadar soluktu ki Juliette'ten bir hayret nidası yükseldi.

"Pek iyi hissetmiyorum, evet," diye kekeledi Alissa çabucak. "Hava serinledi. İçeri girsem iyi olacak."

Ve orada bizi öylece bırakıp aceleyle eve yöneldi.

Biraz uzaklaşmıştı ki Juliette:

"Söylediklerimizi duydu işte," diye bağırdı.

"Ama onu üzecek bir şey söylemedik ki. Hatta tersine..."

"Git başımdan," diyebildi Alissa, Juliette ablasının peşinden koştururken.

O gece uyuyamadım. Alissa akşam yemeğinde şöyle bir göründü, hemen sonra da migrenden şikâyet edip odasına çekildi. Konuştuklarımızın ne kadarını işitmişti? Söylediklerimizi kaygıyla aklımdan geçirdim. Sonra, Juliette'e çok yakın yürüyerek, kolumu omzundan çekmeyerek hata ettiğimi düşündüm, ama bir çocukluk alışkanlığıydı bu ve Alissa bizi o şekilde yürürken defalarca görmüştü. Ah ne zavallı bir körlükmüş, el yordamıyla hatalarımı ararken, hemen hiç kulak asmadığım ve hatırlamadığım Juliette'in sözlerini bir an bile düşünmemiştim. Alissa o sözleri çok daha iyi duymuş olmalıydı. Ne fayda! Kaygıyla ne yapacağımı bilemez bir halde, Alissa'nın benden şüphe etmiş olabileceği fikrinden dehşete kapılarak ve daha beterini düşünemeyerek, Juliette'e söylediklerime rağmen ve belki onun bana söylediklerinin etkisiyle, tereddüt ve vehimleri artık bir tarafa bırakıp ertesi gün nişanlanmaya karar verdim.

Yola çıkmamdan önceki gündü. Üzüntüsünü buna verebilirdim. Benden kaçıyor gibiydi. Onu tek başına yakalayacak fırsatı bulamadan gün geçip gitti. Konuşamadan ayrılacağım korkusu akşam yemeğinden hemen önce beni odasına sürükledi. Mercan bir kolye takmak üzere kollarını kaldırmış, öne doğru eğilmiş vaziyetteydi, sırtı kapıya dönüktü ve omzunun üzerinden, yanmakta olan iki mumun arasında duran aynaya bakıyordu. Beni önce aynada gördü ve arkasını dönmeden bir süre aynadan bakmaya devam etti:

"Hay Allah! Kapıyı kapamamış mıyım?"

"Çaldım ama cevap vermedin, Alissa yarın gidiyorum, biliyorsun değil mi?"

Hiç cevap vermedi, boynuna takmayı beceremediği kolyeyi şöminenin üzerine bıraktı. "Nişan" sözü bana çok düz, çok kaba geldi, onun yerine ne tür bir laf kalabalığına başvurduğumu şimdi hatırlamıyorum. Alissa ne kastettiğimi

anlar anlamaz, olduğu yerde sallandı sanıyorum, şömineye dayandı... ama ben de o kadar titriyordum ki, korku içinde, ona bakmaktan kaçındım.

Hemen yanında duruyordum, gözlerimi kaldırmadan elini tuttum, elini çekmedi fakat yüzünü biraz yana yatırdı; elimi biraz yukarıya kaldırdıktan sonra dudaklarına götürüp fısıldarken hafifçe bana yaslanmıştı:

"Hayır Jérôme, hayır, nişanlanmayalım lütfen..."

Kalbim o kadar hızlı atıyordu ki sanırım hissetti, daha sevecen bir sesle tekrar etti:

"Hayır, daha değil."

"Neden?"

"Aslında ben de sana aynı soruyu sorabilirim, neden? Neden bir şeyleri değiştirelim?"

Önceki gün geçen konuşmadan bahsetmeye cüret edemedim, fakat şüphesiz onu düşündüğümü sezmişti ki cevaben, bakışlarını benden ayırmadan:

"Yanılıyorsun dostum, o kadar büyük bir mutluluğa ihtiyacım yok. Bu şekilde zaten mutlu değil miyiz?"

Nafile gülümsemeye çalıştı.

"Değiliz, yarın senden ayrılmam gerekiyor çünkü."

"Bak Jérôme, bu akşam konuşamayacağım seninle... Son anlarımızı mahvetmeyelim... Yo, hayır. Seni her zamankinden çok seviyorum, için rahat olsun. Sana yazarım, açıklarım. Yazmaya söz veriyorum, hemen yarından itibaren... hatta, sen yola koyulur koyulmaz. Şimdi git ama! Bak işte ağlamaya başladım... Bırak lütfen."

Beni iterek nazikçe kendinden uzaklaştırdı, böylece birbirimize veda etmiş olduk, çünkü o akşam bir daha onunla konuşmak mümkün olmadı ve ertesi gün, tam ayrılacağım sıra odasına kapandı. En son penceresinde gördüm onu, arabayla uzaklaşırken bana el salladı.

III

Abel Vautier'yle o sene hemen hiç görüşememiştik, celbi gelmeden orduya yazılmıştı, bense bu arada, retorik dersini ikinci kez alarak mezun olmaya çalışıyordum. Abel'den iki yaş küçüktüm ve askerliği École Normale'den sonraya ertelemiştim, böylece okula aynı sene giriyorduk.

İkimiz de yeniden görüştüğümüze memnunduk. Ordudaki görevini tamamlamasının ardından bir aydan biraz uzun bir süre seyahat etmişti. Onu değişmiş bulacağımdan korkuyordum, ama sadece biraz daha kendinden emin biri olmuş, cazibesinden hiçbir şey kaybetmemişti. Dönemin başlamasından bir önceki gün, ikindi vaktini Lüksemburg Bahçesi'nde geçiriyorduk, kendimi tutamayıp ona uzun uzun aşkımdan bahsettim. Zaten durumdan habersiz değildi. O yıl kadınlarla birkaç tecrübesi olmuş, biraz hodbin bir üstünlük havası gelmişti üzerine, ama hiç gocunmuyordum. Onun tabiriyle işi sağlama bağlamayı beceremediğim için beni biraz alaya aldı, sonra da bir önerme kabilinden, asla bir kadının dümeni ele almasına izin vermemek gerektiğini öne sürdü. Bıraktım konuşsun, ne var ki bütün o müthiş çıkarımlarının bana da Alissa'ya da hiç uymadığını düşündüm, bizi anlamadığını ortaya koyuyordu sadece.

Döndüğümüzün ertesi günü şu mektubu aldım:

Sevgili Jérôme,

Önerini çok düşündüm (öneri mi! nişanımıza öneri mi diyordu!). *Korkarım senin için fazla yaşlıyım. Bu belki sana şimdi öyle görünmeyebilir çünkü başka kadınları tanıma fırsatın olmadı, ama ileride, yani senin olduktan sonra, artık hoşuna gitmediğimi görürsem, acı çekeceğimi düşünmeden edemiyorum. Bunu okurken kuşkusuz hiddetleneceksin, itirazlarını duyar gibiyim. Ama aslında yalnızca, sen hayatta biraz daha yol alıncaya kadar beklemeyi rica ediyorum.*

Lütfen bütün bunları sadece senin için söylediğimi anla, bana gelince, seni sevmekten asla vazgeçemeyeceğime inancım tam.

Alissa

Birbirimizi sevmekten vazgeçmek mi! Böyle bir şey söz konusu olabilir miydi ki zaten!.. Kederli olmaktan ziyade şaşkındım, o kadar altüst olmuştum ki alelacele mektubu Abel'e göstermeye gittim.

Dudaklarını sıkıca yumup, kafasını sallaya sallaya mektubu okuduktan sonra:

"Peki şimdi ne yapacaksın bakalım?" dedi. Kararsızlık içinde, perişan, omuz silktim. "Umarım en azından cevaplamaya kalkmazsın! Bir kadınla tartışmaya başladın mı, hapı yuttun demektir... Dinle şimdi: Cumartesi akşamı Havre'da konaklarsak, pazar sabahı Fongueusemare'a varabilir, dönüp pazartesi günkü ilk derse yetişebiliriz. Askere gittiğimden beri sizinkileri görmedim. Bu yeterli bir bahane, hem bana da onur verir. Alissa bunun bahane olduğunu anlarsa, eh, daha bile iyi olur! Sen ablasıyla muhabbet ederken ben de Juliette'le ilgilenirim. Toyluk etmemeye çalış... Aslında bakarsan, hikâyende çok iyi anlayamadığım bir şey var.

Bana her şeyi anlatmadın belli ki. Her neyse! Anlarız yakında... Geleceğimizi özellikle haber verme, kuzinini hazırlıksız yakalaman, zırhlarını kuşanmasına fırsat tanımaman lazım."

Bahçe kapısını iterken kalbimin atışını duyabiliyordum. Juliette hemen koşup bizi karşıladı. Alissa çamaşırhanede meşguldu, aşağı inmekte acele etmedi. Salona geldiğinde dayım ve Miss Ashburton'la bir süredir konuşmaktaydık. Aniden çıkıp gelişimize bozulduysa bile hiç renk vermemeyi başarıyordu. Abel'in söylediklerini düşünüyordum, bu kadar uzun süre ortada görünmemesi bana karşı zırhını kuşanmak içindi tam da. Juliette'in olağandışı canlılığı onun sakınımlı halini daha da soğuk gösteriyordu. Dönüşümü onaylamadığını hissediyordum, her halükârda hoşnutsuzluğunu kendi tarzınca göstermeye çalışmıştı, bunun ardına gizlenmiş daha güçlü bir duygu olduğuna ihtimal vermek istemiyordum. Pencerenin yanında bir köşeye, bizden uzağa oturdu; elindeki nakışa gömülmüş gibiydi, mırıldanarak dikişleri sayıyordu. Abel konuşuyordu neyse ki, çünkü ben, ağzımı açacak gücü bulamıyordum, askerlikte geçirdiği yıldan, seyahatinden bahsetmiyor olsaydı, buluşmanın ilk anları iyice kasvetli bir hal alacaktı. Dayım bile hiç olmadığı kadar endişeli görünüyordu.

Kahvaltıdan hemen sonra Juliette beni alıp bahçeye çıkardı.

"Şu işe bakar mısın!" diye haykırdı, yalnız kaldığımızda, "ilk defa evlilik teklifi aldım. Dün Félicie Halam, Nîmes'den bir bağcının bana talip olduğunu yazmış babama, enikonu düzgün biriymiş, geçen bahar birkaç defa davetlerde rastlamış bana ve tutulmuş."

Talibe karşı istemsiz bir husumet duyarak sordum:

"Peki sen fark etmiş miydin bu zatı?"

"Evet, anladım kim olduğunu. Saftirik bir Don Quijote, kültürsüz, çirkin mi çirkin, kaba saba, epeyce de gülünç; Félicie Halam yanında ciddiyetini koruyamıyor."

"Peki sence... hiç şansı var mı?" diye sordum alaycı bir edayla.

"Hadi canım! Yok artık! Bir tüccarla mı!.. Onu görmüş olsaydın hiç sormazdın bile."

"Peki ya... dayım ne cevap vermiş?"

"Benim vereceğim cevabı: Henüz evlenmek için çok genç olduğumu... Maalesef," diye ekledi gülerek, "halam da ret cevabını öngörmüş, mektubun hamişinde Bay Édouard Teissières'in, ismi aynen bu şekilde, beklemeye razı olduğunu, erkenden 'sırada' yerini alabilmek için teklifte bulunduğunu yazmış. Saçmalık. Ama ne yapayım. Ona çok çirkin olduğunu söylemesini isteyemem ya!"

"Hayır, ama bir bağcıyla evlenmek istemediğini söyleyebilirsin."

Omuz silkti:

"Halam bu tür sebeplere akıl erdiremez... Boş ver. Alissa sana yazdı mı?"

Aşırı hızlı konuşuyordu ve fazlasıyla gergin gibiydi. Alissa'nın mektubunu uzattım, renkten renge girerek okudu.

"Bu durumda sen ne yapacaksın?" diye sorduğunda, sesinde kızgınlık emaresi duyar gibi oldum.

"Henüz bilmiyorum. Şimdi buraya geldim ya, yazsam daha iyi olacaktı diye düşünüyorum, geldiğim için suçluyorum kendimi. Ne demek istediğini anladın mı?"

"Seni özgür bırakmak istediğini anladım."

"Özgürlüğün gözümde değeri var mı bakalım? Bana niye bunları yazdığını anlayabildin mi?"

"Hayır," diye cevap verdi. O kadar kuru bir "hayır"dı ki işin içyüzünü hiç sezemesem de o andan itibaren, Juliette'in olan bitenden hiç değilse bihaber olmadığına ikna oldum. Sonra aniden, vardığımız yol sapağından geriye dönüp: "Beni yalnız bırak artık," dedi, "buraya benimle sohbete gelmedin. Ne zamandır baş başayız."

Eve doğru koşarak uzaklaştı, biraz sonra, piyano çaldığını duyabiliyordum.

Salona girdiğimde, bir yandan doğaçlama yapar gibi gelişigüzel piyano çalarken bir yandan da kendisine eşlik etmeye gelen Abel'le sohbet ediyordu. Onları yalnız bıraktım. Alissa'yı arayarak epey bir zaman bahçede dolandım.

Bostanın son bulduğu yerdeydi; duvarın dibinde yerlere dökülmüş, kokusu ölü kayın yapraklarının kokusuna karışmış ilk krizantemleri topluyordu. Hava tepeden tırnağa güzdü. Güneş sarmaşıklı duvarı zar zor ısıtıyordu. Gök, Şark'a has bir duruluktaydı. Abel'in seyahatten getirdiği ve hemen oracıkta başına geçiriverdiği Hollanda tarzı geniş hotoz içinde yüzü ufalmış, neredeyse kaybolmuştu. Yanına yaklaşınca, önce bana doğru dönmedi, ama engel olamadığı belli belirsiz bir ürperti ayak sesimi tanıdığına işaretti; bense kendimi çoktan germiş, bakışlarında maruz kalacağımı sezdiğim sertliğe ve sitemlerine karşı gücümü toplamıştım. Lakin sanki korkuyormuş gibi yürüyüşümü yavaşlatıp iyice yakınına geldiğimde, henüz bana dönmediği yüzünü, somurtan bir çocuk hareketiyle omuzlarına doğru çekti, çiçeklerle dolu elini neredeyse ardına, yanına çağırırcasına bana doğru uzattı. Fakat ben, aksine, bu jesti görüp bir oyunda olabileceği gibi durup dikelince, nihayet döndü ve bana doğru birkaç adım attı; yüzünü kaldırdığında dolu dolu güldüğünü gördüm. Bu yüzle ferahlayınca, birden her şey bana yine çok basit ve kolay göründü, hiç zahmetsiz, doğal bir sesle başladım konuşmaya:

"Beni buraya mektubun getirdi."

"Öyle olduğunu tahmin etmiştim," dedi ve sonra, siteminin şiddetini sesinin tonunu değiştirerek yumuşattı, "ben de ona kızdım ya zaten. Söylediklerimi niye tersinden aldın? Oysa gayet basitti..." (Ve gerçekten de, o üzüntü ve sıkıntılar şimdi sadece kafamdaymış, sadece

hayalmiş gibi geliyordu bana.) "Bu şekilde mutluyduk, söyledim de sana, her şeyi değiştirecek bir öneriyi reddetmeme niçin şaşırıyorsun?"

Gerçekten de yanında mutlu hissediyordum, o kadar eksiksiz bir mutluluktu ki düşüncelerine itiraz etmeye çalışmadım, bu gülüşün ötesinde bir şey istemiyordum ve bir de, güneşin ısıttığı çiçeklerle çevrili bu yolda şimdiki gibi el ele yürüyebilmek...

"Madem öyle istiyorsun," dedim, ciddi bir tonla; kendimi ânın kusursuz mutluluğuna bırakmış, bütün umutlardan bir çırpıda vazgeçerek, "madem öyle istiyorsun, nişanlanmayalım. Mektubunu aldığımda, aniden aslında mutlu olduğumu, fakat bu mutluluğun sürmeyeceğini anladım. Bana sahip olduğum mutluluğu geri ver, onsuz yapamam. Seni ömrüm boyunca bekleyecek kadar seviyorum, ama Alissa, beni artık sevmemen veya sevgimden şüphe etmen düşüncesine katlanamıyorum."

"Katiyen Jérôme, mümkün değil, şüphe edemem."

Bunu söylerken sesi hem sakin hem kederliydi, ama yüzünü aydınlatan tebessümde öylesine dingin bir güzellik vardı ki korku ve itirazlarımdan hicap duydum; sesinde duyduğum hüzün o an bana sadece bunlardan kaynaklanıyor gibi gelmişti. Hiç girizgâha yeltenmeden planlarımdan, derslerden ve bana müthiş şeyler katacağını umduğum yeni hayatımdan bahsetmeye başladım.

O dönemler École Normale, bir süredir içinde bulunduğu halde değildi, sadece haylaz ya da dikbaşlı zihinlere ağır gelen sert disiplini, çalışma iradesi olanların gayretini artırırdı. Manastır hayatını andıran bu yaşam tarzının beni dünyadan koruyacak olmasından memnundum, zaten pek az meylim olan dünyanın Alissa'yı korkutuyor olması, onu benim gözümde nahoş bir yer haline getirmeye yetiyordu. Miss Ashburton vaktiyle annemle beraber oturdukları Paris'teki daireyi elden çıkarmamıştı. Abel de ben de Paris'te kimseleri tanımadığımızdan pazarları birkaç saatimizi onunla beraber geçirecektik, yine her pazar

Alissa'ya yazıp hayatımda olup biten her şeyden onu haberdar edecektim.

Son meyveleri yeni toplanmış acur saplarıyla dolup taşan açık kasaların yanında oturuyoruz. Alissa beni dinliyor, sorular soruyor. Bana bu denli özenli bir şefkat, bu denli ilgili bir yakınlık gösterdiğini hiç hissetmemiştim. Korku, tasa, hatta en hafif bir heyecan bile gülümseyişiyle buharlaşıyor, bu tatlı samimiyet içerisinde göğün kusursuz mavisine karışan sis gibi eriyip gidiyor.

Ardından, kayın ağaçlarının oradaki bankta Juliette ve Abel de bize katılıyor, her birimiz sırayla bir dize okuyarak Swinburne'ün *Triumph of Time*'ıyla* günü bitiriyoruz. Akşam çöküyor.

Alissa ayrılık zamanı geldiğinde beni kucaklayarak yarı şaka yarı ciddi bir tavırla:

"Haydi bakalım," diyor, belki de düşüncesiz davranışımın yolunu açtığı, kendisinin de seve seve takındığı bir abla edası da yok değil üzerinde. "Bana söz ver bakalım, bundan böyle fazla romantiklik yok..."

Abel yeniden baş başa kaldığımızda:

"Ee, nişanlandın mı şimdi?" diye sordu. "Dostum, şimdilik öyle bir şey yok," diye cevap verdim, her türden yeni sorunun önünü kesecek bir tonla hemen ekledim: "Böylesi inan daha iyi. Hiç bu akşamki kadar mutlu olmamıştım."

"Ben de öyle," diye haykırdı, sonra aniden boynuma sarılarak: "Sana olağanüstü, müthiş bir şey söyleyeceğim Jérôme; Juliette'e fena halde tutuldum! Daha geçen sene bir şeyler olduğunu sezdimdi, o zamandan bu yana hayatı görüp tanıdım, bir kere daha kuzinlerini görmeden sana bir şey söylemek istemedim. Elan, işim bitti, mezara kadar Juliette.

*"Âşığım, aşk da ne, tapıyorum Juliette'e.***

---

* İngiliz edebiyatçı Algernon Charles Swinburne (1837-1909). (ç.n.)

** Jean Racine'in *Britannicus* (1669) oyununda Neron'un Junie'ye olan

"Zaten nicedir sana karşı bacanaklık duyguları besliyor gibiydim."

Ve sonra gülerek ve şakalar ederek durup durup bana sarıldı ve bizi Paris'e götüren vagonun koltukları üzerinde bir çocuk gibi oradan oraya yuvarlandı. İtirafı beni afallatmıştı ve işin içine kattığı yapay edebi göndermeler hafiften sinirime dokunuyordu, fakat böylesi bir vecd ve neşe hali karşısında direnmek ne mümkün?

İki coşkunluk seli arasında fırsat bulup "Ee, n'oldu peki, açılabildin mi?", diye sorabildim nihayet.

"Hayır olur mu, olur mu?" diye haykırdı, "hikâyenin en enfes bölümünü mahvedecek değilim.

"O 'seni seviyorum'lar değildir

*"Aşkların en güzel ânı.**

"Hadi ama! Ahestelerin ahestesi siz beyefendi, bunun için beni kınayacak değilsiniz herhalde."

Biraz asabım bozulmuş bir halde lafa karıştım:

"Peki ama, sence o da..."

"Beni gördüğü zamanki şaşkınlığını fark etmedin mi!? Ziyaretimiz boyuncaki heyecanı, kızarmaları, çalçeneliği!... Hayır, tabii ki hiçbir şey fark etmedin, sürekli Alissa'yla meşguldün de ondan... Ya bana sorup durduğu o sorular! Sanki sözlerime susamış gibi! Zekâsı müthiş gelişmiş geçen seneden beri. Okumayı sevmediğini nereden çıkardın anlamadım. Her şeyi sadece Alissa yapabilirmiş sanıyorsun hep... Fakat dostum, birikimi gerçekten şaşırtıcı! Akşam yemekten önce nasıl oyalanıyorduk biliyor musun? Dante'nin bir *Canzone*'sini** tekrar ederek! Sıray-

---

aşkını idrak ettiği II. Sahnedeki repliğine gönderme *(J'aime, que dis-je aimer, j'idolâtre Junie).* (ç.n.)

* Fransız şair René-François Sully Prudhomme'un (1839-1907) *Le Meilleur moment des amours* isimli şiirinin ilk iki mısrası. (ç.n.)

** İtalya'da ortaçağın sonuna doğru popülerlik kazanmış aşk konulu uzun lirik şiir formu. Dante bu formun geliştiricisi ve zirvesi kabul edilir. (ç.n.)

la bir mısra okuyorduk, ben yanılınca beni düzeltiyordu. Mutlaka bilirsin:

*"Amor che nella mente mi ragiona.****

"Bana İtalyanca öğrendiğini söylememiştin."

"Ben de bilmiyordum," dedim afallamış.

"Nasıl bilmiyordun! *Canzone*'ye başlarken ona bu şiiri senin öğrettiğini söyledi."

"Bizimle birlikte oturup sık sık yaptığı gibi dikiş nakışla uğraşırken, ablasına okuduğum sıra duymuş olacak, ama anladığını belli ettiyse n'olayım."

"Doğrudur! Alissa ile ikiniz, egoizmle kör olmuşsunuz. Aşkınıza o kadar gömülmüşsünüz ki, Juliette gibi bir zekânın, onunki gibi bir ruhun hayranlık uyandıran gelişimine bir dönüp bakmıyorsunuz bile! Kendimi övmüş gibi olmayayım ama tam zamanıymış gelişimin. Yo, yo, sana kızgın değilim, görüyorsun ya," dedikten sonra bana bir kez daha sarıldı "ama sadece şuna söz ver: Bütün bunlardan Alissa'ya katiyen bahsetmek yok. Kendi işimi kendim görmeyi severim. Juliette'in kaderi belli, o kesin, ama bir sonraki tatile kadar onu kendi haline bırakmayı göze alacağım artık. Hatta o zamana kadar ona yazmayı da düşünmüyorum. Ama yeni yıl tatilini seninle birlikte Havre'da geçiririz. İşte o zaman..."

"O zaman?"

"Eh, Alissa birden nişanlandığımızı duyacak. Hızlı ve etkili bir şekilde halledeceğim. Ne olacak biliyor musun? Senin Alissa'dan koparamadığın eveti, bizim örneğimizin etkisiyle senin yerine alacağım. Evliliğimizi sizinkinden önce yapamayacağımızı söyleyerek onu ikna edeceğiz."

Böyle devam ede ede beni taşkın bir söz tufanına gark etti ve bu tufan tren Paris'e vardığında, hatta biz okula gelince de bitmek bilmedi; nitekim gardan okula kadar bütün yolu yayan yürüdüğümüz halde ve gecenin iler-

*** Şimdi aşk kafamda tatlı tatlı söylenir. (ç.n.)

leyen bir vakti olmasına rağmen Abel odamda da beni yalnız bırakmadı, konuşa konuşa sabahı ettik.

Bugünü olduğu kadar yarını da kuşatan bir coşkuydu Abel'inki. Çifte düğünümüzü şimdiden yaşayıp anlatıyor, her birimizin heyecan ve neşesini canlı canlı tasvir ediyordu; hikâyemizin, dostluğumuzun ve aşk ilişkimde oynadığı rolün güzelliğiyle mest oluyordu. Etrafına saçtığı bu gönül çelen sıcaklık karşısında kendimi savunmakta zorlandım; ve nihayet, beni de ele geçirdiğini hissettiğim bu sıcaklığa, onun düşsel telkinlerinin büyüsüne usulca boyun eğdim. Şevkimiz ve cesaretimiz duyduğumuz aşkla içimizde büyüyüp duruyordu, École Normale'den daha çıkmamıştık ki Papaz Vautier iki nikâhı birden kıymış, dördümüz beraber balayına çıkmıştık. Sonrasında ikimiz de, yanımızda çalışma arkadaşları olarak karılarımızla birlikte, müthiş eserler vermeye girişecektik. Akademiye pek kanı ısınmayan, yazmak için doğduğuna inanan Abel başarılı birkaç piyesle çok beklediği servete kavuşacaktı; benim düşüncem ise, çalışmanın getireceklerinden çok kendisinden hazzettiğimden, tarihini yazmayı tasarladığım din felsefesi alanına kendimi vakfetmekti. Ama şimdi bütün bu umutları yeniden anmanın kime ne faydası var?

Ertesi gün kolları sıvayıp işlerimize giriştik.

IV

Yeni yıl tatiline o kadar kısa zaman vardı ki Alissa'yla son konuşmamızın da verdiği coşkuyla inancım bir an olsun sarsılmadı. Söz verdiğim gibi her pazar ona uzun mektuplar yazıyordum. Diğer günlerde, sınıf arkadaşlarımdan uzak durup sadece Abel'le görüşerek Alissa'nın düşüncesiyle yaşıyordum. En sevdiğim kitapları onun için hazırladığım notlarla dolduruyor, ilgiye değer bulduğum şeyleri onun ilgisine amade kılıyordum böylece. Mektupları bana endişe vermiyor değildi, oldukça düzenli bir şekilde yanıt vermesine karşın bana bu şekilde ayak uydurma çabasının zihinsel bir temayülden çok çalışmalarımı teşvik etme endişesinden kaynaklandığını düşünüyordum. Hatta bana öyle geliyordu ki tartışmalar, tenkitler benim için sadece aklımdan geçenleri ifade etme aracıyken, o, bütün bunları kendi düşündüklerini saklamak için kullanıyordu. Kimi zaman yazışmamızı bir oyun haline getirdiğinden şüpheleniyordum. Olsun varsın, diyordum. Hiçbir şeyden şikâyet etmemeye kesin kararlı olduğumdan endişelerimin mektuplara sirayet etmesine izin vermiyordum.

Nihayet aralık sonuna doğru Abel'le birlikte Havre'a doğru yola çıktık.

Plantier Teyzemlerde kalacaktım. Vardığımda teyzem evde değildi. Odama ancak yerleşmiştim ki hizmetçi gelip teyzemin beni salonda beklediğini haber verdi.

Sağlığımı, halimi hatırımı, okulu sorduktan hemen sonra, ihtiyatı bir kenara bırakıp sevecen bir meraka yenik düşüverdi:

"Hiç söylemedin yavrum, Fongueusemare'daki günlerin nasıl geçti, memnun kaldın mı? O hususta bir ilerleme kaydedebildin mi?"

Teyzemin iyi niyetli münasebetsizliğine tahammül etmek gerekti; en yumuşak, en saf sözlerle bile anlatılmasını gaddarlık sayacağım duygulardan bu denli kaba bir şekilde bahsedildiğini işitmek acı olsa da o kadar yalın ve dostça bir tonda konuşuyordu ki gücenmek manasız olacaktı. Ama biraz çıkışmadan da edemedim:

"Geçen bahar konuştuğumuzda, bana nişanın vakitsiz olacağını söyleyen siz değil miydiniz?"

"Tabii ki bendim, biliyorum. Başta hep öyle söylenir," diye yeniden başladı; bir elimi, duygulu bir şekilde iki elinin arasında tutmuş, sıkıyordu, "hem sonra, okul ve askerlik yüzünden ancak yıllar sonra evlenebilirsiniz, farkındayım. Zaten ben şahsen uzun nişanlılıkları pek onaylamam, genç kızları yorar... Ama zaman zaman da etkileyici oluyor... Hem nişanı resmiyete dökmek şart da değil... Fakat böylece mesaj verilmiş olur. Ha!" dedi ihtiyatlı bir biçimde, "böylece başka yerlere bakılmaz; üstelik bu, yazışmalarınızı, görüşmelerinizi bir çerçeveye oturtur ve nihayet, başka birileri çıkacak olursa," manidar bir gülümsemeyle ihsas ederek, "ki böyle bir şey her zaman olabilir, o vakit de nazikçe hayır, oluru yok, denir geçilir. Biliyorsun Juliette'e bir teklif geldi! Çok kişinin ilgisini çekti bu yaz. Henüz biraz genç, zaten cevabı da o şekilde oldu, ama genç adam beklemeyi önerdi; tam manasıyla genç de sayılmaz gerçi ya ... kısacası, uygun bir talip, son derece güvenilir biri. Neyse, yarın sen de göreceksin onu; Noel ağacı partime gelecek. Bana izlenimlerini söylersin."

"Korkarım teyzeciğim, vaktini boşa harcıyor, Juliette'in aklında başka biri var," dedim. Abel'in adını ağzımdan kaçırmamak için büyük çaba harcamıştım.

Teyzem:

"Hım?" dedi sorgular bir edayla, şüpheyle dudak bükmüş, kafasını yana doğru eğmişti: "Beni şaşırttın! Bana niye bir şey söylemedi acaba?"

Daha fazla konuşmamak için dudaklarımı ısırdım.

"Aman neyse! Pek yakında anlarız... Juliette son zamanlarda biraz keyifsiz... Ama şimdi konumuz o değil... Ah evet! Alissa da çok sevimli kız... Söyle bakalım, teklifte bulundun mu bulunmadın mı?"

Bana aşırı derecede kaba gelen "teklif" lafına bütün kalbimle isyan etsem de, soruya hazırlıksız yakalanmıştım ve yalan söylemeyi de beceremediğimden, sıkıntılı biçimde "Evet," diyebildim. Yüzümü allar bastığını hissediyordum.

"Ya o ne dedi?"

Başımı eğdim, cevap vermemeyi tercih ederdim. Sıkıntım daha da artarak ve âdeta istemeye istemeye:

"Nişanlanmayı reddetti," dedim.

Teyzem yüksek sesle,

"Eh, hakkı var küçüğümün!" dedi, "dünyanın zamanı var önünüzde..."

"Aman teyzeciğim, bırakalım bu konuyu," diyebildim, ama onu boş yere durdurmaya çalışmıştım.

"Aslında bu cevabına şaşırmadım, kuzinin bana her zaman senden daha makul biri gibi gelmiştir."

O anda bana ne oldu bilmiyorum, kuşkusuz bu sorgu sinirlerimi bozmuştu, birden kalbim çatlayacak gibi oldu, bir çocuk gibi başımı teyzemin dizlerine gömüp hıçkırarak:

"Teyzeciğim beni anlamıyorsunuz," diye haykırdım. "Bana beklemeyi önermedi..."

En müşfik ses tonuyla ve eliyle başımı kaldırarak:

"Ya ne! Geri mi çevirdi?" dedi.

"Hayır, tam öyle de değil."

Kederli kederli kafasını salladı:

"Seni artık sevmiyor diye mi korkuyorsun?"

"Yo hayır, ondan korkmuyorum."

"Zavallı yavrum, seni anlamamı istiyorsan biraz daha açık konuşman lazım."

Zayıflığıma yenik düştüğüm için utanç ve yeis içindeydim; teyzem kuşkusuz bocalamamın sebeplerini anlayamıyordu, ama Alissa'nın beni reddetmesinin ardında gizli birtakım sebepler varsa teyzem onları öğrenmeme yardım edebilirdi. Biraz geçtikten sonra, o da aynı şeyi düşünmüş olacak ki:

"Dinle," diye başladı söze, "Alissa yarın bana yılbaşı ağacını süslemeye yardıma gelecek, işin içyüzü neymiş hemen anlarım; kahvaltıda da sana söylerim. Eminim endişelenmeni gerektirecek bir şey çıkmayacaktır."

Akşam yemeğine Bucolinlere gittim. Gerçekten de birkaç gündür keyifsiz olan Juliette bana değişmiş göründü; bakışlarına biraz yabani, neredeyse katı bir ifade yerleşmişti ve bu onu ablasından daha da farklılaştırmıştı. O akşam ikisiyle de baş başa konuşamadım; zaten hiç istemiyordum da, dayım yorgun göründüğünden yemekten biraz sonra oradan ayrıldım.

Plantier Teyzem hazırladığı yılbaşı ağacıyla bir sürü çocuğu, eşi dostu her yıl bir araya getirirdi. Ağaç merdiven boşluğunu içine alan hole konulurdu, oradan antreye, salona ve içine mutfak büfesi yerleştirilmiş bir tür kış bahçesinin camlı kapılarına çıkılırdı. Ağacın süslenmesi henüz tamamlanmamıştı ve gelişimden bir sonraki gün, parti sabahı yani, teyzemin bana önceden haber verdiği gibi, Alissa ağacın dallarını ışıklar, meyveler, şekerlemeler, oyuncaklar ve süslerle donatmakta teyzeme yardımcı olmak üzere epey erken bir saatte geldi. Bu işleri onunla beraber yapmaya can atardım, ama teyzemin onunla konuşmasına fırsat tanımak gerekiyordu. O yüzden Alissa'yı görmeden oradan ayrıldım ve tüm sabah, kaygılarımı savuşturmaya çalışmakla geçti.

Önce, Juliette'i görebilmek arzusuyla Bucolinlere gittim, Abel'in benden önce davrandığını öğrendim ve önemli bir sohbeti yarıda keseceğimden çekinerek hemen oradan ayrıldım. Kahvaltı saatine kadar rıhtımda ve sokaklarda dolandım.

"Koca şaşkın!" diye bağırdı teyzem onu gördüğümde, "hayatını bir hiç uğruna çekilmez kılman olacak iş mi canım. Bana dün sabah anlattıkların hep manasız lakırdılarmış... Dolambaçlı yolları hiç sevmem bilirsin: Bize yardım ederken yorulan Miss Ashburton'ı gezmeye yolladım, Alissa'yla baş başa kalır kalmaz da doğrudan, geçen yaz neden seninle nişanlanmadığını sordum. Hiç de öyle zannettiğin gibi bozulmadı bu soruya. Bir anlığına bile sıkılganlık emaresi göstermedi. Gayet sakin, kardeşinden önce evlenmek istemediğini söyledi. Ona açıkça aynı şeyi sorsaydın, bana verdiği cevabı verirdi sana da. Kendine işkence çektirecek bir şey yokmuş değil mi? Gördüğün gibi oğlum, açık sözlülük gibisi yoktur... Zavallı Alissa; bana babasını yalnız bırakamayacağını da söyledi... Epeyce lafladık valla. Oldukça makul bir kızcağız, bana ayrıca senin için uygun biri olup olmadığına tam karar veremediğini söyledi, senin için yaşlı olmaktan korktuğunu ve Juliette yaşında birinin belki daha uygun..."

Böylece devam etti, ama artık dinlemiyordum. Benim için önemli tek şey vardı: Alissa'nın reddettiği, kardeşinden önce evlenmekti. Ama Abel de bunu söylememiş miydi zaten, demek hakkı varmış köftehorun. Söylediği gibi ikimizin evliliğini birden ayarlayıp işin içinden çıkacak...

Aslında son derece basit olan bu aydınlanmanın beni içine sürüklediği heyecanı teyzemden olabildiğince saklamaya çalıştım ve sadece teyzemin yadırgamayacağı bir memnuniyet duygusunu açık etmeyi başardım; bu memnuniyete onun sayesinde ulaşmış olmam hele, iyice hoşuna gitmişti. Ama kahvaltıdan hemen sonra kim bilir hangi mazereti uydurarak oradan ayrılıp alelacele Abel'i bulmaya gittim.

Sevincimi paylaşmamın ardından,

"Yaa! Ne demiştim sana!" diye haykırıp beni kucakladı. "Azizim, sana şimdiden söylemekte sakınca görmüyorum, Juliette'le bu sabahki konuşmamız, her ne kadar hemen hep senden bahsetmiş olsak da, neredeyse belirleyici oldu. Fakat yorgun, asabi görünüyordu, çok ileri gidip onu tedirgin etmekten, yanında uzun kalıp daha da fazla heyecanlandırmaktan çekindim. Ama şimdi söylediklerinden sonra, bu iş tamamdır! Beni tutabilene aşk olsun azizim, bağlasan durmam. Bucolinlerin kapısına kadar gel benimle, dikkat et de kanatlanıp uçmayayım. Euphorion'dan* bile hafif hissediyorum kendimi. Ablasının sana onun yüzünden evet diyemediğini öğrendi mi, hemen oracıkta teklifimi yaparım... Ah dostum, babamı daha şimdiden Noel ağacının önündeki haliyle görebiliyorum, hemen bu akşam, önünde diz çökmüş dört nişanlıyı kutsamak için elini uzatmış, Tanrı'ya şükürler ederken mutluluk gözyaşları döküyor. Miss Ashburton iç çekmekten bir hal oluyor, Plantier Teyze korsajının içinde eriyor, Noel ağacı alevlenip Tanrı'nın ihtişamını överken Kutsal Kitap'taki dağlar misali el çırpıyor."

Noel ağacının süslenmesi, çocukların, eşin dostun ağaç etrafında bir araya gelmesi akşamı bulacaktı. Abel'den ayrıldıktan sonra ne yapacağımı bilemez halde, endişe ve sabırsızlık içinde, sırf zaman geçirmek için Sainte-Adresse falezine doğru uzun bir yürüyüşe çıktım. Sonra yolumu şaşırdım ama nasıl olup da denk getirmişsem Plantier Teyzemlere döndüğümde kutlama tam kıvamına gelmişti.

Holde Alissa'yı gördüm, beni bekliyor gibiydi, hemen yanıma geldi. Boynunda, açık renk korsajının başladığı

---

* Euphorion: Yunan mitolojisinde Akhilleus ile Helen'in oğlu. Akhilleus ile Helen öldükten sonra Mutlular Adalarında yaşarlarken sahip oldukları bu çocuk kanatları olan doğaüstü bir varlıktır. Bazı anlatılarda cennete uçmaya çalışırken, bazılarında Zeus'un aşkına karşılık vermediği için kibri yüzünden cezalandırılır ve bir yıldırımla öldürülür. (ç.n.)

yerde, mor taştan, eski, küçük bir haç taşıyordu. Annemin anısına kendisine armağan ettiğim ama taktığını daha önce hiç görmediğim haçtı bu. Çehresi gergindi, yüzündeki acı ifadesi içime oturdu.

"Neden bu kadar geciktin?" dedi, hızlı ve soluksuz. "Seninle konuşmak istiyordum."

"Falezin orada yolumu kaybettim... Ama sen iyi değilsin... Alissa, aman, neyin var?"

Bir an, donmuş gibi dikildi karşımda, dudakları titriyordu. Öyle bir korkuydu ki kapıldığım, soru sormaya cesaret edemedim. Yüzümü kendine doğru çekecekmiş gibi elini enseme götürdü, bir şey söylemek istiyordu herhalde ama o anda davetliler içeri girdi; yılgınlığa kapılan eli yanına düştü.

"Çok geç," diye fısıldadı. Gözlerimin dolmaya başladığını görünce de, sorgulayan bakışıma karşılık olarak (sanki böylesine gülünç bir açıklamayla sakinleşebilirmişim gibi), "Yo, telaş etme, sadece başım ağrıyor; çocukların gürültüsü feci... Buraya kaçtım ben de... Ama şimdi yanlarına dönmeliyim," dedi.

Aniden yanımdan ayrıldı. İçeri doluşanlarla beraber aramızdaki mesafe açıldı. Salonda onu tekrar yakalayabileceğimi düşündüm. Sonra, odanın diğer ucunda gördüm onu, oyunlarını tertip ettiği bir grup çocuk etrafını sarmıştı. Alıkonulmadan yanlarından geçip gidemeyeceğim pek çok tanıdık vardı arada. Nezakete, hoşbeşe takatim yoktu; belki duvar kenarından süzülebilirsem... Deneyecektim.

Bahçeye açılan büyük camlı kapının önünden geçiyordum ki bir el kolumu yakaladı. Juliette... Perdenin ardında, pencere boşluğuna neredeyse saklanmış haldeydi.

"Hadi kış bahçesine gidelim," dedi çabuk çabuk, "seninle konuşmam lazım. Sen tek git, ben hemen geliyorum." Ardından, kapıyı bir saniyeliğine aralayıp bahçeye fırladı.

Ne olmuştu? Keşke Abel'i bulup konuşabilseydim. Ne söylemişti acaba? Ne yapmıştı?.. Hole geri dönüp seraya yöneldim, Juliette oradaydı, beni bekliyordu.

Yüzü al aldı, çatık kaşları bakışına sert ve acılı bir ifade katmıştı. Gözleri, hummaya yakalanmış gibi parıldıyordu, hatta sesi bile çatallanmış, gergindi. Bir tür hiddetle kendinden geçmiş gibiydi, o endişeli halime rağmen güzelliğine şaşırmış, neredeyse irkilmiştim. Yalnızdık.

"Alissa konuştu mu seninle?" diye sordu hemen.

"Sadece iki kelime edebildik, eve epey geç geldim."

"Kendisinden önce evleneyim istiyor, biliyorsun değil mi?"

"Evet."

Gözünü kırpmadan bakıyordu...

"Kiminle evlenmemi istediğini biliyor musun peki?"

Buna bir cevabım yoktu.

"Seninle," diye bağırdı.

"Ama delilik bu!"

"Değil mi!" Hem zafer, hem umutsuzluk vardı bu seste. Sonra doğruldu, hatta kendini geriye doğru attı. "Şimdi yapacağımı biliyorum," dedi belli belirsiz, bahçe kapısını çarparak çıktı.

Kafam da yüreğim de allak bullaktı. Kanımın şakaklarıma vurarak aktığını duydum. O büyük şaşkınlık içinde tek bir düşünce yerli yerinde duruyordu: Abel'i bulmak. İki kardeşin tuhaf sözlerini belki o bana açıklayabilirdi... Ama herkes nasıl bir halde olduğumu görür diye salona girmeye cesaret edemedim. Dışarıya çıktım. Bahçedeki buz gibi hava beni sakinleştirdi, bir süre orada kaldım. Akşam çöküyor, denizin sisi şehri kaplıyordu. Ağaçlarda yapraktan eser yoktu, yer de gök de olağanüstü bir kasvete bürünmüş gibiydi... Şarkı sesleri yükseldi birden, Noel ağacı etrafında toplanmış çocuk korosundan geliyordu kuşkusuz. Holden içeriye girdim. Salonun ve antrenin kapıları açıktı; şimdi boş olan salonda, piyanonun arkasında, Juliette'le konuşan teyzemi seçebildim. Davetliler antrede, süslenmiş ağacın etrafına doluşmuşlardı. Çocukların ilahileri bitmiş, sessizlik

hâkim olmuştu. Papaz Vautier ağacın önünde dikelmiş, herhalde bir tür vaaza başlamıştı. Kendi tabiriyle "iyi tohumlar ekmek" için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Işıklar ve sıcaklık bana boğucu geldiğinden dışarıya çıkmak istedim. Kapının yanında Abel'i gördüm; bir süredir orada duruyordu kuşkusuz. Bana düşman gibi bakıyordu, gözlerimiz buluştuğunda omuz silkti. Yanına gittim.

Fısıltılı bir sesle,

"Gerzek!" dedi, sonra aniden, "of, hadi çıkalım, vaaz dinlemekten gına geldi." Ve dışarı çıkar çıkmaz, "Gerzek!" diye yineledi, bense susmuş endişe içinde ona bakıyordum, "sevdiği senmişsin, aptal! N'olurdu bana söyleseydin?"

Dehşet içinde donakaldım. Anlamayı reddediyordum.

"Ama yok, değil mi! Tek başına bunu fark etmekten bile acizsin!" Kolumdan tutmuş, öfkeyle sarsıyordu. Sıktığı dişlerinin arasından sesi ıslıklı ve titrek çıkıyordu.

Bir anlık sessizlikten sonra,

"Abel, n'olursun," dedim, benim de sesim titriyordu, bu arada o uzun adımlarla yürümeye başlamış, beni de ardından sürüklüyordu, "böyle çileden çıkacağına, bana neler olup bittiğini anlatsan. Hiçbir şeyden haberim yok."

Sokak lambasının donuk ışığı altında birden durdu, gözlerimin içine baktı; sonra beni aniden kendine çekip başını omzuma dayadı. Hıçkırıklarla boğuklaşan bir sesle:

"Affedersin! Aptalın tekiyim ben de, senin anlamadığını ben anlamalıydım, zavallı kardeşim."

Ağlamakla biraz sakinleşmiş gibiydi, kafasını kaldırdı, tekrar yürümeye koyuldu:

"Ne mi oldu? Tekrar etmenin ne faydası var? Juliette'le sabah konuşmuştum, sana da söyleyeyim ya. Hiç olmadığı kadar güzel ve canlıydı; benim yüzümden sandım, meğer senden bahsettiğimiz içinmiş sadece."

"O zaman anlamadın ama herhalde?"

"Hayır, tam değil; ama küçük detaylar şimdi aydınlanıyor..."

"Yanılmadığına emin misin?"

"Yanılmak mı! Seni sevdiğini görmemek için kör olmak lazım dostum."

"Öyleyse Alissa..."

"Alissa kendini feda ediyor. Kız kardeşinin sırrını bir şekilde öğrenmiş, kendi yerine onu koymak istiyor. Harbiden, dostum! Anlamayacak bir şey yok aslında... Juliette'le konuşmaya çalıştım, daha sözlerime başlar başlamaz, daha doğrusu ne dediğimi anlar anlamaz, oturduğumuz kanepeden kalkıp birkaç kez üst üste, 'Biliyordum zaten,' dedi, hiç de bir şey bilmeyen insanların ses tonuyla."

"Ah! Lütfen dalgaya vurma."

"Neden olmasın? Oldukça komik bir hikâye bana kalırsa... Ablasının odasına koştu hemen. Beni endişelendiren heyecanlı sesler yükseldi sonra odadan. Juliette'i tekrar görmeyi umuyordum, ama biraz sonra Alissa çıkageldi. Başında şapkası vardı, beni gördüğüne canı sıkılmış gibiydi, yanımdan geçerken hızlıca, 'Merhaba' dedi, hepsi o."

"Juliette'i görebildin mi?"

Burada ufak bir tereddüt yaşadı.

"Gördüm ya görmesine. Alissa çıktıktan sonra, odanın kapısını açtım. Orada hareketsiz, şöminenin önünde dikelmiş öylece duruyordu, dirseklerini mermere, çenesini ellerine dayamış, aynada boş boş kendine bakıyordu. Beni duyunca arkasını dönmedi, ayağını yere vurup 'Yalnız bırakın beni!' diye bağırdı. Hem öyle bir hışımla bağırdı ki daha fazla bir şey sormadan çıktım. Hepsi bu."

"Ya şimdi n'olacak?"

"Ah! Seninle konuşmak şahane doğrusu... Ne mi olacak? Eh, Juliette'i bu sevdadan kurtarıp iyileştirmenin bir yolunu bulsan iyi olur mesela, yoksa, Alissa'yı biraz olsun tanıyorsam, yollar sana kapalı."

Epey bir zaman sessiz yürüdük.

"Hadi dönelim!" dedi nihayet, "davetliler ayrılmıştır çoktan. Babam beni bekler."

Döndük. Salon gerçekten de boşalmıştı, antrede çıplak ve neredeyse ışıksız kalmış ağacın etrafında sadece tek tük insanlar kalmıştı: Teyzem, iki çocuğu, Bucolin Dayım, Miss Ashburton, papaz, kuzenlerim ve uzun uzun teyzemle konuştuğu dikkatimden kaçmayan epey gülünç bir tip vardı. Bunun Juliette'in bahsettiği talip olduğunu ancak o zaman anladım. Hepimizden iri, güçlü ve esmer tenli, neredeyse kel olan bu adam başka bir sınıftan, başka bir dünyadan, başka bir cinstendi; yanımızda yabancı hissediyor gibi geldi bana, pos bıyıklarının altında kırlaşmış keçisakalını sinirli sinirli burup çekiştiriyordu. Kapıları açık kalmış holde ışık yoktu, biz de ses çıkarmadan gelmiştik, kimse orada olduğumuzu fark etmemişti. Korkunç bir önseziye kapıldım:

"Kıpırdama!" dedi Abel, kolumdan yakalayarak.

O anda yabancı Juliette'e yaklaştı, elini tuttu, Juliette karşı koymadı ama adama da bakmıyordu. Gece oracıkta yüreğime çöküverdi.

Sanki olan biteni henüz anlamamışım gibi veya yanlış anlamış olmayı arzu ederek,

"Abel, neler oluyor yahu?" diye mırıldandım.

"Vay canına! Ufaklık el yükseltiyor," dedi tıslayarak, "ablasından aşağı kalmak istemiyor. Göklerdeki melekler bu hareketi alkışlıyordur vallahi!"

Dayım, Juliette'i kucaklamak için kalktı, Miss Ashburton ile teyzem etrafını sardılar. Papaz Vautier de onlara yaklaştı... İleri doğru bir hamle yaptım. Alissa beni fark edip yanıma koştu, eli ayağı titreyerek:

"Bu olmaz ama, Jérôme, onu sevmiyor ki, daha bu sabah söyledi bana. Bir şeyler yap Jérôme, engel ol. Ah, mahvolup gidecek!.."

Ümitsiz bir yakarışla omzuma asılmıştı, acısını dindirmek için hayatımı verebilirdim.

Ağacın yanından ani bir çığlık yükseldi, bir telaş, koşuşturma oldu. Hemen biz de davrandık. Juliette bayılmış,

şuursuz vaziyette teyzemin kollarına yığılmıştı. Herkes bir taraftan yanaşmış, kızın üzerine eğilmişti. Sonra bir aralıktan gördüm onu, dağılmış saçları ürkütücü derecede sararmış yüzünü geriye doğru çekiyor gibiydi. Vücudunun sarsılışına bakılırsa, sıradan bir bayılma değildi bu.

Teyzem korkuya kapılmış dayımı teskin etmek için yüksek sesle,

"Yok bir şey, yok, yok," diyordu; Papaz Vautier de işaret parmağını göğe doğru kaldırmış, çoktan dayımı teselliye başlamıştı. Teyzem, "Bir şey yok, heyecanın etkisi, basit bir sinir krizi. Bay Teissières, siz kuvvetlisiniz, lütfen yardım edin. Odama taşıyalım... Yatağıma, yatağıma götürelim," dedi. Derken büyük oğluna doğru eğilip kulağına bir şeyler söyledi, çocuğun, kuşkusuz doktor getirmek için hemen çıkıp gittiğini gördüm.

Teyzem taliple birlikte, Juliette'i sinesi yana dönmüş halde, omuzlarının altından tutmuşlardı. Alissa kardeşinin ayaklarını kaldırmış, şefkatle sarmalamıştı. Abel geriye doğru düşen başını taşıyordu; sonra onu eğilmiş, Juliette'in dağılmış saçlarını toplayıp öperken gördüm.

Odanın kapısında durakladım. Juliette'i yatağa yatırdılar. Alissa, Teissières'e ve Abel'e duyamadığım bir şeyler söyledi; onlara kapıya kadar eşlik etti, kız kardeşinin istirahat etmesi için izin vermemizi rica etti, onunla yalnız kalmak istiyormuş, Plantier Teyzem hariç kimseyi odaya alamayacakmış.

Abel beni kolumdan tutup dışarı sürükledi, gece olmuştu. Amaçsız, ümitsiz, hiçbir şey düşünemeden uzun uzun yürüdük.

V

Hayatımda aşkımdan başka anlam bulamıyordum, sadece ona dayanıyordum ve Alissa'dan gelecek olan hariç hiçbir şey beklemiyor, beklemek de istemiyordum.

Ertesi gün onu görmeye gitmek üzere hazırlanırken, teyzem beni durdurup biraz evvel kendisine gelen mektubu uzattı:

... Doktorun yazdığı ilaçlar Juliette'in içinde bulunduğu çalkantılı hale ancak sabaha karşı tesir edebildi. Jérôme'a yalvarıyorum, bir süre gelmesin. Juliette geldiğini duyabilir, sesini işitebilir, tam bir sükûnete ihtiyacı var.

Korkarım Juliette'in durumu beni bir süre daha burada tutacak. Dönüşünden önce Jérôme'u göremeyecek olursam, sevgili halacığım, lütfen ona kendisine yazacağımı söyleyin.

Talimatlar sadece bana yönelikti. Teyzem ve başka herkes Bucolinlerin kapısını çalabilirdi, hatta teyzem o sabah oraya gitmek üzereydi. Gürültü yapabilirmişim! Ne sıradan bir bahane ama... Öyle olsun!

"Pekâlâ. Gitmeyeceğim."

Alissa'yı hemen göremeyecek olmak benim için çok zordu, ama bir yandan bu görüşmeden, beni kardeşinin durumundan sorumlu tutma ihtimalinden korkuyordum. Onu sinirli bir halde görmektense hiç görmemek bana daha katlanılabilir geldi.

Hiç değilse Abel'i görebilirdim.

Kapısına vardığımda hizmetçi bana bir not uzattı:

Endişeye kapılma diye yazayım istedim. Havre'da, Juliette'in yakınında olmak bana dayanılmaz geldi. Dün gece hemen senden ayrıldıktan sonra, Southampton'a giden bir gemiye bindim. Tatilin kalanını Londra'da S...'lerde geçireceğim. Artık tekrar, okulda görüşürüz.

İnsanlardan gelebilecek her türlü yardım bir anda boşa çıkmış oluyordu böylece. Bana sadece acı vaat eden bir ziyareti daha fazla uzatmayıp, okulun açılmasını beklemeden Paris'e döndüm. Yüzümü Tanrı'ya, "gerçek tesellinin, lütfun ve ihsanın tek kaynağına" çevirdim. Derdimi ona arz ettim. Alissa'nın da Tanrı'ya sığınacağını düşünmüştüm, onun da dua ettiğini bilmek dualarıma güç ve şevk katıyordu.

Uzun zaman derin düşüncelerle ve çalışmayla geçti, olay diyebileceğim tek şey Alissa'nın yolladığı mektuplar ve benim ona yazdıklarımdı. Bütün mektuplarını saklıyorum, artık birbirine karışan anılarımı onlara bakarak tazeliyorum.

Havre'dan haberleri önce sadece teyzemden alıyordum; Juliette'in sıkıntılı halinin ilk günlerde yol açtığı endişeleri ondan öğreniyordum. Havre'dan ayrılmamın üzerinden on iki gün geçmişti ki nihayet Alissa'dan şu kısa notu aldım:

Sevgili Jérôme, sana daha erken yazamadığım için beni affet. Zavallı Juliette'in durumu pek fırsat bırakmadı. Gittiğinden beri onu neredeyse hiç yalnız bırakmadım. Haberlerimizi sana iletmesini teyzemden rica etmiştim, öyle de yaptığını sanıyorum. Yani Juliette'in son üç gündür daha iyiye gittiğinden haberin vardır. Şimdiden

Tanrı'ya şükrediyorum, ama henüz rahatlamaya cüret edemiyorum.

Size şimdiye kadar kendisinden pek az bahsettiğim Robert de benden birkaç gün sonra Paris'e döndüğünden, bana kız kardeşlerinden haberler verebiliyordu. Bunun hatırına ben de karakterimin doğal meylini zorlayarak, ona daha fazla vakit ayırıyordum; girdiği ziraat okulundan arta kalan zamanında onunla ilgileniyor, gönlünü etmek için akla karayı seçiyordum.

Teyzeme de Alissa'ya da sormaya cüret edemediğim şeyleri ondan öğreniyordum: Édouard Teissières, Juliette'in haberlerini almak üzere gayretli ziyaretlerini sürdürüyormuş, fakat Robert Havre'dan ayrıldığında, Juliette'le henüz görüşebilmiş değilmiş. Yine kendisinden öğrendiğime göre, gidişimin ardından Juliette ablasına karşı inatçı bir sessizliğe gömülmüş, bu sessizliği henüz hiçbir şey bozamamış.

Hemen sonra teyzemden, nişanın alenen duyurulması konusunda Juliette'in ısrarda bulunduğunu öğrendim, oysa Alissa'nın nişanın bir an önce bozulmasını ümit ettiğini seziyordum. Tavsiyeleri, uyarıları, ricaları tek tek savuşturan Juliette'in bu kararlılığı, kulaklarına perde, gözlerine bağ olmuş, iyice sessizliğe gömülmesine yol açmıştı...

Zaman geçti. Kendisine ne yazacağımı bilmez hale geldiğim Alissa'dan sadece kaçamak, kısa notlar alıyordum. Etrafımı kalın kış sisi sarmıştı; okuma lambam, inancımın ve aşkımın bütün o coşkusu, maalesef ne geceyi ne de kalbimdeki ıssızlığı defedebiliyordu. Zaman geçti.

Derken, aniden bir ilkbahar sabahı, Alissa'dan o sıralar Havre'da bulunmayan teyzeme bir mektup ulaştı. Teyzemin bana yolladığı o mektuptan hikâyeme ışık tutacak kısmı buraya kopyalıyorum:

... Yumuşak başlılığımı ne kadar takdir etsen yeridir; tavsiyene uyup M. Teissières'i kabul ettim, uzun uzun ko-

nuştuk. Davranışlarının kusursuz olduğunu kabul etmek durumundayım, ve itiraf edeyim, bu evliliğin başta korktuğum kadar mutsuz olmayabileceğine inanmama ramak kaldı. Juliette'in onu sevmediğine şüphe yok, fakat her geçen hafta bana sevilmeye daha layık biri gibi görünüyor. Durumu ferasetle değerlendiriyor, kardeşimin karakteri hakkında yanılmıyor. Kendi sevgisinin gücüne itimadı tam ve göstereceği sebatla her güçlüğü yenebileceğiyle övünüyor. Kısacası, gönlünü kaptırmış diyebilirim.

Evet, gerçekten de, Jérôme'un kardeşimle bu şekilde ilgilenmesi beni fazlasıyla etkiledi. Bunu ödev icabı –belki hoşuma gitmek için de– yapıyor olmalı, çünkü ikisinin karakteri birbiriyle pek alakasız; ama çoktan şunu da anlamış olsa gerek, üstlenilen ödev ruhu güçlüğü derecesinde eğitip olgunlaştırır. İşte size ulvi birtakım düşünceler! Çok gülmeyin büyük yeğeninize olmaz mı, çünkü beni destekleyen ve Juliette'in evliliğine iyi bir şey gözüyle bakmaya sevk eden bu tür düşünceler.

Sevgili halacığım, senin şefkatli ilgin benim için çok kıymetli! Fakat mutsuz olduğumu düşünme, hatta tersinin doğru olduğunu söyleyebilirim, çünkü Juliette'i sarsan bu badire beni de etkiledi. Kutsal Kitap'ın çok da anlamadan tekrar ettiğim şu sözleri benim için aniden aydınlığa kavuştu: "İnsana itimat eden insana eyvahlar olsun." Bu sözleri Kitabı Mukaddes'te okumamdan çok önce Jérôme'un bana yolladığı küçük bir Noel kartında okumuştum, o zaman o on ikisinde yoktu, ben de daha yeni on dördüme girmiştim. Kartın üzerinde bize çok sevimli gelen bir demet çiçek resminin yanında Corneille'den alıntı şu mısralar vardı:*

Dünyaya galebe çalıp yaklaştırır
Beni Tanrı'ya, kim bilir hangi efsun
İtimadı insana olan
İnsana eyvahlar olsun!

---

* Yeremya 17:5 "Rab şöyle diyor: İnsana güvenen, beşerin gücüne dayanan ve yüreği Rab'dan uzaklaşan kişi lanetlidir." (ç.n.)

İtiraf edeyim, Yeremya'da geçen basit metni yüz defa tercih ederim. Şüphesiz Jérôme o zamanlar, şiir kısmına fazla dikkat etmeden seçmişti bu kartı. Ama mektuplarına bakarak hüküm verirsem, bugünkü teamülleri bana hiç de uzak değil, zaten ben de her gün Tanrı'ya ikimizi birden kendisine yaklaştırdığı için şükrediyorum.

Konuştuklarımızı unutmuş değilim, çalışmalarına engel olmamak için ona eskisi kadar uzun yazmıyorum. Ondan böyle uzun söz ederek arayı kapadığımı düşüneceksin mutlaka. Daha da uzatmaktan korktuğum için mektubuma derhal son veriyorum, bu seferlik beni çok paylama, olmaz mı?

Bu mektubun bende uyandırdığı düşünceleri anlatabilsem! Teyzemin işgüzar müdahalesine (Alissa'nın anıştırdığı, sessizliğine sebep olacak nasıl bir konuşma geçmişti aralarında?), sonra da kalkıp bana bu mektubu göndermesine neden olan sakar iyi niyetine lanet okudum. Zaten Alissa'nın sessizliğine tahammülde zorlanıyordum, artık bana söylemediği şeyleri başkasına yazdığından hiç haberdar olmasam bin kere daha iyi olurdu! Bu mektuptaki her şey bana batıyordu: Aramızdaki küçük sırları teyzeme kolayca anlattığını görmek, doğal üslubu, sakinliği, ciddiyeti, sevimliliği...

"Hayır, hayır dostum! Bu mektupta sinirine dokunabilecek tek şey sana yazılmamış oluşu," dedi mutat ahbabım Abel. Konuşabildiğim tek kişi oydu; yalnızlık anlarında zayıflığım, efkârlı sempati arayışım, kendime güvensizliğim; ne yapacağımı bilemez bir haldeyken de, mizacımızdaki farklara rağmen ve belki tam da o yüzden tavsiyelerine itibar edişim beni sürekli kendisine başvurmaya itiyordu.

"Haydi şu kâğıdı bir inceleyelim," dedi, mektubu çalışma masasına sererek.

Küskünlüğümün üzerinden üç gece geçmiş, dört gün boyunca bu duygumu kendime saklamayı bilmiştim! Dostumun söyleyeceği şeyin üzerine atlamaya dünden hazırdım:

"Juliette-Teissières meselesini aşkın alevlerine emanet ettik gitti mi? O harın kıymetini en iyi biz biliriz. Allahıma, Teissières'te de tam ateşe atılacak pervane tipi var..."

"Bırak şimdi sen onu," dedim, şakalarından bezmiş, "gerisine bakalım".

"Gerisi mi?.. Gerisi senin için yazılmış. Şikâyet edecek bir şeyin yok! Tek bir satır, tek bir cümle yok ki senin düşüncenle dolu olmasın. Hatta bütün mektup sana yazılmış desek yeridir. Félicie Teyze mektubu sana yollamakla onu asıl adresine teslim etmiş sadece. Alissa senin yokluğunda hanım teyzemize yazarak bir nevi elindekiyle idare etmiş, yoksa Corneille'in dizesini teyzen ne yapsın! Ki burada bir parantez açalım, dizeler Racine'in... Yani diyeceğim, kız seninle konuşuyor, bütün bunları sana anlatıyor aslında. İki hafta içinde sana da aynı uzunlukta, aynı rahatlıkla ve tatlılıkla yazmayacak olursa safın tekisin demektir..."

"Hiç o yola gelesi yok!"

"Yola gelmesi senin elinde! Tavsiyemi ister misin? Bundan böyle uzun zaman aşkla, evlilikle ilgili tek kelime etme; kardeşinin yaşadığı talihsizlikten sonra, buna karşı olduğunu anlamıyor musun? Kardeşlik tellerini titret, bıkmak, yorulmak bilmeksizin ona Robert'den bahset, madem keratayla ilgilenecek sabrın da var. Zekâsını eğlemeye devam et sadece, gerisi gelecektir. Ah keşke ona ben yazabilsem!"

"Sen onu sevmeye layık olamazsın."

Yine de, Abel'in öğüdünü tuttum ve gerçekten de kısa süre içinde Alissa'nın mektupları yeniden canlılık kazanmaya başladı, fakat Juliette'in mutluluğu değilse bile durumu garantiye girmediği sürece onun hakikaten mutlu olmasını veya çekincesiz kendisini bırakmasını umamıyordum.

Alissa'nın kardeşinden verdiği haberler iyileşiyordu gerçi. Nikâh temmuzda kıyılacaktı. Alissa mektubunda, Abel ile benim o sıralar derslerle meşgul olacağımızı tahmin ettiğini yazıyordu... Törende görünmememizin daha hayırlı olacağını düşündüğünü anlıyordum bundan, biz de sınavları bahane edip iyi dileklerimizi göndermekle yetindik.

Nikâhın üzerinden iki hafta kadar geçmişti ki Alissa'dan şu mektup geldi:

Sevgili Jérôme,

Bana verdiğin güzelim Racine'i rasgele açıp, son on yıldır Kutsal Kitabımın içinde sakladığım eski küçük Noel kartında yazan dört dizeye rastlayınca nasıl şaşırdım bir bilsen:

Dünyaya galebe çalıp yaklaştırır
Beni Tanrı'ya, kim bilir hangi efsun
İtimadı insana olan
İnsana eyvahlar olsun!

Corneille'in bir parafrazından alınma olduklarını sanıyordum ve açıkçası üzerinde fazla durmamıştım. Ama* Cantique Spirituel*'in** dördüncüsünü okurken, o kadar güzel mısralara denk geldim ki onları ayrı bir yere kopyalamadan edemedim. Yanına fütursuzca adımın baş harfini not düşmene bakılırsa, senin zaten bildiğin dizeler kuşkusuz.* (Gerçekten de beğendiğim ve kendisinin de okumasını istediğim yerler olduğunda hem kendi kitaplarıma hem de Alissa'nınkilere isminin baş harfini not düşmeyi itiyat edinmiştim.)

Sen bana aldırma! Onları tekrar bir yerlere yazarken keyif alıyorum. Kendi keşfim sandığım şeyleri zaten işaretlemiş olduğunu ilk fark ettiğimde biraz sinirlendim, ama sonra, bu münasebetsiz duygu, senin de bunları benim gibi sevdiğin düşüncesinin verdiği sevincin gölgesinde kaldı. Şimdi buraya yazarken seninle birlikte okuyormuşum gibi geliyor:

---

* Parafraz burada bir edebi biçim anlamında kullanılıyor: Kutsal Kitap'tan bir pasajın genellikle şiir formunda taklit edilip yorumlanması ya da geliştirilmesi. (ç.n.)

** Racine, *Manevi Şarkılar* (1694). (ç.n.)

Gür bir ses haber veriyor bize:
Ebedi ölümsüz bilgelikten,
Diyor ki, beşer oğlu beşere,
Ne kazandınız onca zahmetten
Ey kifayetsiz ruhlar, nasıl bir gafletle
Damarlarınızdaki kanın en halisiyle
Ödediniz de ödediniz durmadan
Tok tutan bir ekmek olaydı keşke
Satın aldığınız oysa, hepi topu bir gölge
Yedikçe açlığınızı artıran

Benim sunduğum ekmek ise
Meleklere has bir tayındır
Onu buğdayının çiçeğiyle
Bizzat Tanrı yapmıştır
Enfestir tadı leziz mi leziz
Ne ki sofrasında bulunmaz
Peşine düştüğünüz güruhun
Sunarım beni izleyenlere
Yaşamayı dileyenler yanaşsın hele
Alın derim, yiyin, yaşayın, doyun
.....

Boyunduruğunda bahtiyar ruhun
Esaretidir mutluluğu

Tükenmeyen abıhayata tutkun

Giderir durur susuzluğunu
İçebilir o deryadan her can
Davetlidir kanmaya her insan

Koştururuz ama akıl çıkmış gibi baştan

Arayıp dururuz çamurlu pınarları
Ya da pek aldatıcı sarnıçları

Ki heba eder suyunu her an

Ne kadar da güzel Jérôme! Nasıl bir güzellik! Bunu sen de benim kadar güzel buluyor musun? Kitaptaki küçük bir notta yazdığına göre Madam Maintenon, Madam d'Aumale'i bu şarkıyı okurken duyduğunda hayranlığa kapılıp "birkaç damla gözyaşı akıtmış" ve parçanın bir kısmını ona tekrar ettirmiş. Şarkıyı artık ezberledim ve söylemekten de usanmıyorum. Tek üzüntüm onu senin okuduğunu duymamış olmam.

Bizim seyyahlardan gelen haberler kalpleri ısıtmaya devam ediyor. Juliette'in, korkunç sıcağına rağmen Bayonne ve Biarritz'de zaman geçirmekten ne kadar hoşlandığını duymuş olmalısın. Ondan sonra Fontarabie'ye gitmişler, Burgos'ta kalmışlar, Pireneler'i iki defa geçmişler... Daha geçenlerde bana Monserrat'dan coşkulu bir mektup yazdı. Édouard bağbozumu hazırlıkları için eylülden önce Nîmes'e dönmeyi istiyormuş, ama önce bir on gün daha Barcelona'da oyalanmayı düşünüyorlarmış.

Bir haftadadır babamla birlikte Fongueusemare'dayız, yarın Miss Ashburton'ın da bize katılmasını bekliyoruz, Robert ise dört gün sonra gelecek. Zavallı çocuğun sınavdan kaldığını biliyorsun; zor olduğundan da değilmiş hani, sınavı yapan kişi öyle tuhaf sorular sormuş ki kafası karışmış çocuğun. Gösterdiği gayretle ilgili yazdıklarından sonra Robert'in sınava hazır olmayışına inanamıyorum, ama soruları hazırlayan kişi milleti çuvallatmaktan zevk alıyormuş anlaşılan.

Senin başarılarına gelince sevgili dostum, bana o kadar normal geliyor ki sadece tebrik etmekle yetineceğim. Sana ne kadar itimat ettiğimi bir bilsen, Jérôme! Seni düşününce kalbim umutla doluyor. Bana bahsettiğin çalışmaya hemen başlayabilecek misin?..

... Buraya gelince; bahçede değişen bir şey yok, ama ev o kadar ıssız ki! Bu sene niçin gelmemeni rica ettiğimi anlıyorsun değil mi; böylesi daha iyi olacakmış gibi geldi. Bunu kendime her gün söylüyorum çünkü seni bu kadar uzun zaman görmemek benim için zor... Bazen gayri ihtiyari seni aradığımı fark ediyorum; okumayı bırakıyor aniden kafamı çeviriyorum... Sanki oracıktaymışsın gibi!

Mektubuma devam ediyorum. Gece oldu, herkes uyuyor; yazarken geçe kaldım, açık pencerenin önündeyim; bahçede buram buram kokular, hava ılık. Çocukken ne zaman güzel bir şey görsek ya da duysak kendi kendimize, "bunu yarattığın için teşekkürler Tanrım" derdik, hatırlar mısın? Bu gece canı gönülden aynı şeyi söyledim: Bu geceyi bu kadar güzel kıldığın için teşekkürler! Ve birden burada olmanı istedim, seni yakınımda hissettim, hem öyle bir yoğunlukla ki belki sen de hissetmişsindir.

Evet, mektubunda ne güzel söylemişsin: "Soylu ruhlarda takdir, şükranla katlanır." Daha sana yazmak istediğim ne çok şey var! Juliette'in bahsettiği o ışıltılı ülkeyi düşünüyorum. Daha geniş, iyice ışıltılı, daha ıssız ülkeleri. İçimde tuhaf bir güven var, nasıl olacağını bilmem ama bir gün, kim bilir hangi esrarengiz, muhteşem ülkeyi beraber göreceğiz...

Bu mektubu nasıl sevinçli heyecanlarla ve aşk gözyaşlarıyla okuduğumu herhalde hemen tahmin etmişsinizdir. Peşinden başkaları da geldi. Gerçi Alissa Fongueusemare'a gelmediğim için teşekkür ediyor, bu sene kendisini görmeye çalışmamam için yalvarıyordu ama yokluğuma da üzülüyor, beni yanında istiyor ve aynı davet sayfalar boyunca yankılanıyordu. Buna karşı koyacak gücü nereden mi buldum? Elbette Abel'in tavsiyeleri vardı, sonra, mutluluğumu ansızın mahvetme korkusu ve kalbimin meyline karşı doğuştan getirdiğim katılık vardı bir de.

Sonraki mektuplardan, hikâyemi ilgilendiren kısımları buraya aktarıyorum:

Sevgili Jérôme,

Yazdıklarını okurken sevinçten mest oluyorum. Orvieto'dan yolladığım mektuba cevap yazacaktım ki Perugia'dan ve Assisi'den yolladığım iki mektup beraber ulaştı. Aklım hep seyahatlerde; sadece gövdem burada sanıyor kendini; aslında Umbria'nın beyaz yollarında seninle yürüyen benim; sabah seninle yola düşüyor, şafağı yepyeni gözlerle seyrediyorum... Cortona'yı tepeden izlerken cidden adımı mı çağırdın? Seni duydum... Assisi'nin tepesindeki dağlarda suya hasret kaldık! Fransiskenlerin verdiği bir tas suya nasıl da sevindim! Ah dostum! Senin gözünle görüyorum her şeyi. Aziz Françesko'yla ilgili yazdıklarını bilsen ne kadar sevdim! Evet, gerçekten de, zihni özgürleştirmenin değil, yükseltmenin *peşinde koşmalı. Çünkü feci bir kibir eşlik ediyor akla hep. Tutkuyu isyanın değil hizmetin yoluna sokmak...*

Nîmes'ten o kadar iyi haberler geliyor ki, Tanrı'dan kendimi mutluluğa bırakma iznini nihayet almış gibiyim. Geçen yazdan kalan tek iz, zavallı babamın durumu; bütün ilgime rağmen hâlâ kederli; daha doğrusu, onu yalnız bırakır bırakmaz kederini gizlediği yerden bulup çıkarıyor ve onu üzerinden sıyırıp almak her defasında daha da zor oluyor. Etrafımızı saran doğanın konuşkan sevinçleri babam için sanki birden yabancı bir lisana dönüştü; kulak dahi kabartmıyor dinlemeye. Miss Ashburton iyi, bu arada. Mektuplarımı ikisine yüksek sesle okuyorum, üç günlük konuşma konusu çıkıyor, zaten hemen sonra bakıyoruz yenisi gelmiş...

... Robert evvelsi gün gitti, tatilinin kalanını arkadaşı R...'lerde geçirecek. Babaları bir numune çiftliğinin başındaymış. Burada sürdürdüğümüz hayat onun için hiç de eğlenceli değil tabii. Gitme lafını açar açmaz, çaresiz, bu planını destekledim...

... Ne çok anlatacak şeyim var sana; sonsuz bir sohbet ihtiyacıyla kıvranıyorum! Bazen kelimeler, açık seçik düşünceler gelmiyor aklıma. Bu akşam rüyadaymış gibi

yazıyorum, içimde sadece, paylaşılacak sonsuz bir zenginliğin ezici yoğunluğunu duyarak...

Uzun uzun aylar boyunca sessiz kalmayı nasıl başardık biz? Kış uykusundaydık kuşkusuz. Ah keşke bu korkunç kışın sessizliğini ebediyen geride bırakmış olsak! Şimdi seni yeniden bulduğuma göre, yaşam, düşünceler, ruhlarımız, her şey bana güzel, sevilesi ve hiç tükenmeyecek kadar bereketli görünüyor.

12 Eylül

Pisa'dan yolladığın mektup elime ulaştı. Hava burada da şahane. Normandiya gözüme hiç bu kadar güzel görünmemiştir. Evveli gün tek başıma, yayan ve hiç plansız, köylere uzun bir gezinti yaptım. Döndüğümde yorgun olmak bir yana heyecanlı, güneşle ve neşeyle mest olmuş haldeydim. Yakıcı güneşin altında kuru ot yığınları ne güzeldi! Gördüğüm her şeyin muhteşem olduğunu fark etmek için kendimi İtalya'da hayal etmem gerekmedi.

Evet dostum, tıpkı söylediğin gibi; doğanın "müphem ilahisinde" duyup anladığım şey, neşeye çağrı. Her kuş ötüşünde onu işitiyor, çiçekleri koklarken onu içime çekiyorum, bu hayranlığı dua etmenin tek yolu gibi düşünür oldum. Aziz Françesko gibi tekrar tekrar yineliyorum, "Tanrım! Tanrım 'e non altro'" diye; yüreğim tarifsiz bir aşkla dolu.*

*Ama cahilin biri olup çıktım diye endişe etme sakın! Son zamanlarda epey okudum, yağmurlu birkaç günün de yardımıyla, büyük hayranlığımı katlayıp kitaplara sığdırdım. Malebranche'ı bitirip hemen Leibniz'in Clarke'a mektuplarına başladım. Sonra dinlenmek için Shelley'nin Cenci'sini okudum — pek keyif alamadan. Sensitive'ini de okudum ama**... Belki küplere bineceksin fakat*

---

* Senden gayri hiçbir şey. (ç.n.)

** "The Sensitive Plant" Percy Bysshe Shelley'nin (1792-1822) bir şiiri. (ç.n.)

Shelley'yi, Byron'ı ve yazdıklarının tamamını, Keats'in geçen yaz birlikte okuduğumuz dört od'una değişmem. Keza Baudelaire'in sonelerini Hugo'nun tüm yazdıklarına... Büyük şairliğin hiç ehemmiyeti yok, iş saf şair olabilmekte... Ah kardeşim, bana bütün bunları tanıttığın, anlattığın ve sevdirdiğin için sana müteşekkirim.

... Sakın birkaç gün görüşebilelim diye seyahatini kısa keseyim deme. Cidden, henüz görüşmememiz daha iyi. İnan bana: Yanımda olsan seni şimdikinden çok düşünmeyecektim. Keyfini kaçırmak istemem, ama artık varlığını –şimdi– arzu etmeyecek noktaya geldim. Bir itirafta bulunayım ister misin? Bu akşam geleceğini bilsem, evden kaçardım.

Ah ama lütfen bunu... bu duyguyu açıklamamı isteme benden. Tek bildiğim, durmaksızın seni düşündüğüm (bunun seni mutlu etmeye yetmesi lazım) ve bu şekilde mutlu olduğum.

.....

Bu son mektuptan kısa süre sonra, İtalya'dan döner dönmez askere alınıp Nancy'ye gönderildim. Nancy'de bir allahın kulu yoktu tanıdığım, ama yalnız olmaktan memnundum, çünkü hem âşık gururuma hem Alissa'ya mektuplarının tek sığınağım, hatırasının ise Ronsard'ın dediği gibi "tek yaşam kaynağım" olduğu, böylece çok daha açık görünecekti.

Aslına bakılırsa, orduda bize uyguladıkları epey katı disipline büyük bir kıvançla göğüs geriyordum. Kendimi her şeye karşı katılaştırmıştım, Alissa'ya yazdığım mektuplarda sadece yokluğundan şikâyet ediyordum. Hatta bu ayrılığın uzamasında gözü karalığımıza layık bir sınama görüyorduk. "Asla bir şeyden şikâyet etmeyen sen," diye yazıyordu Alissa, "bocaladığını aklıma bile getiremeyeceğim insan..." Sözlerinin doğruluğunu ispat için katlanamayacağım ne olabilirdi?

Son görüşmemizin ardından neredeyse bir sene geçmişti. Bunu aklına getirmiyor gibiydi ve bekleyeceği zamanı hep o günden başlatarak hesaplıyordu. İşte buna sitem etmiştim. Cevaben şöyle yazıyordu:

İtalya'da seninle birlikte değil miydim? Nankör! Seni tek bir gün bile terk etmedim. Ama şimdi, bir süreliğine seni takip edemeyeceğimi anla, benim ayrılık dediğim şey sadece ama sadece bu. Doğrusu, seni asker olarak hayal etmeyi ne kadar denesem de yapamıyorum. Seni en fazla, Gambetta Sokağı'ndaki küçük odanda akşam vakti okuyup yazarken görebiliyorum. Ama hayır, o bile değil! Seni sadece, bundan bir yıl sonra, Fongueusemare'da veya Havre'da görebiliyorum.

Bir yıl! Zaten geçmiş günleri saymıyorum, umudum yavaş yavaş yaklaşan gelecekteki o ana sabitlenmiş durumda. Bahçenin bittiği yerde, dibinde krizantemler olan alçak duvarı hatırlıyor musun, hani ara sıra üzerinde cambazlık yaptığımız? Juliette ile sen doğrudan cennete gidecek Müslümanlar gibi cesaretle yürürdünüz duvarın üzerinde, benimse daha ilk adımda başım dönerdi, aşağıdan bağırırdın: "Ayaklarına değil, önüne bak, sürekli önüne, gideceğin yere bakacaksın!" Sonra nihayet duvarın diğer ucuna tırmanıp benim sana doğru gelmemi beklerdin — ve sözlerinden daha etkili olurdu bu. O zaman titremeyi bırakırdım. Baş dönmem de kalmazdı. Başka yere değil sadece sana bakardım, açık bekleyen kollarına doğru koşardım...

Sana duyduğum güven olmasa, ben ne olurdum Jérôme? Seni güçlü görmeye, sana yaslanmaya ihtiyacım var. Zayıf düşme.

Bekleyiş süremizi kasten uzatmamıza yol açan bir tür meydan okumayla ve de kusursuz olmayacak bir buluşmanın korkusuyla birkaç günlük yeni yıl iznimi Paris'te Miss Ashburton'ın yanında geçirmem konusunda anlaştık.

Size daha önce söylediğim gibi: Bütün mektuplarını buraya aktarmıyorum. Şubat ortasında gelen bir tanesi şöyleydi:

Evveli gün Paris sokağından geçerken M...'nin vitrininde Abel'in kitabının hem de başköşede sergilendiğini gördüğümde duyduğum büyük heyecan... Bana çıkacağını haber vermiştin ama gerçek olduğuna inanamamıştım. Kendime engel olamayıp içeriye girdim, fakat kitabın adı o kadar saçma geldi ki tezgâhtara söyleyemedim, tam rasgele bir kitabı alıp dükkândan çıkmayı düşünüyordum ki Allah'tan, müşteriler için tezgâhın yanına küçük bir yığın Privauté kitap konulmuş, yüz kuruş bırakıp konuşmak zorunda kalmadan bir kopyasını alıp çıktım.*

Kitabını bana yollamadığı için Abel'e minnettarım! Sayfalarını utanmadan çevirmem imkânsız; kitabın kendisiyle ilgili bir utanç değil –kitapta, nihayet, ahlaksızlıktan ziyade budalalığa rastladım– kitabı yazanın Abel, yani senin arkadaşın Abel Vautier olduğunu düşünmekle ilgili. Le Temps eleştirmeninin bahsettiği o büyük yeteneği sayfa sayfa araştırdım, ama izine rastlayamadım. Abel'den sıklıkla bahsedilen Havre'daki dar çevremizden öğrendiğime göre kitap büyük sükse yapmış. Bu kafanın dermansız kifayetsizliğine "hafiflik", "incelik" dendiğini duydum, elbette ihtiyaten ses çıkarmadım ve senin dışında kimseye kitabı okuduğumu da söylemedim. Başlarda haklı olarak kahrettiğini gördüğüm zavallı Papaz Vautier bile artık bunda gurur duyulacak bir şey olup olmadığını merak etmeye başladı; etrafındaki herkes de onu, olduğuna ikna etmeye çalışıyor. Dün Plantier Halamlarda Bayan V... damdan düşer gibi kendisine şöyle söyledi: "Oğlunuzun müthiş başarısına herhalde çok mutlu olmuşsunuzdur!"

* Mahrem ilişkileri konu alan kitaplar. (ç.n.)

Papaz, kafası karışmış, "henüz o noktaya varamadım!" deyince halam da "varırsınız, varırsınız," dedi; kuşkusuz masumane söylediği bu sözlerde o kadar cesaretlendirici bir hava vardı ki Papaz da dahil herkes, gülmeye başladı.

Nouvel Abailard *oynanmaya başladığında ne olacak acaba? Boulevards'daki tiyatrolardan birinde hazırlıklarının yapıldığını duydum, daha şimdiden gazeteler oyun hakkında yazmaya başladı bile!.. Zavallı Abel! Arzu ettiği, kendisini tatmin edecek başarı gerçekten bu mu?*

Geçen gün Internelle Consolacion*'da* şunları okudum: "Hakiki ve kalıcı övgüyü gerçekten arayan kişi geçici olana bakmaz, kalbinde dünyevi olanı hor görmeyen tanrısal olanı sahiden sevmediğini göstermiştir." Sonra düşündüm: Oh Tanrım, Jérôme'u bu tanrısal övgüye layık kıldığın için sana şükürler olsun, onun yanında diğerinin hiç kıymeti yoktur.*

Tekdüze uğraşlarla haftalar, aylar geçiyordu; ama düşüncelerim ancak ya anılara ya umutlara takılıp kaldığından, geçen zamanın, saatlerin uzunluğunu fark edemiyordum.

Dayım ve Alissa haziranda Nîmes yakınlarında, o sıralar bebek bekleyen Juliette'i ziyaret edeceklerdi. Gelen haberler yeterince iyi olmayacak ki yolculuklarını önceye almışlar.

Alissa şöyle yazıyordu:

Havre'a yolladığın son mektubun biz yola çıktıktan sonra gelmiş. Sekiz gün sonra nasıl olup da burada elime geçtiğini bilemiyorum. Bütün hafta ruhum noksan, donuk, müteredditi, muhtaçtı. Ah kardeşim! Sadece seninleyken sahiden kendimim, kendimden de fazlayım.

---

* 12. ve 13. yüzyıllarda yazıldığı sanılan anonim bir ortaçağ metni. (ç.n.)

Juliette toparladı. Doğum her an gerçekleşebilir, sakince bekliyoruz. Bu sabah sana yazacağımı biliyordu. Aigues-Vives'den dönüşümüzün ertesi günü bana "Ya Jérôme? Jérôme nasıl oldu? Sana yazıyor mu hâlâ?" diye sordu. Yalan söylemeyi beceremediğimden, hemen ardından "Bir daha yazdığında" dedi, "ona de ki..." Bir an duraksadı, sonra çok tatlı bir gülümsemeyle devam etti: "Ona iyileştiğimi söyle." Hep neşeli olan mektuplarında mutluluk rolü yaptığından ve bu role kendini de inandırdığından korkuyordum biraz. Bugün onu mutlu eden şeyler eskiden hayalini kurduğu ve mutluluğunu bağladığı şeylerden o kadar farklı ki... Ah! mutluluk denen şey, ruhun ne kadar doğal bir parçası aslında ve dış sebep sandığımız şeyler ne denli az önem taşıyor. Tek başıma çalılıklar boyunca yaptığım uzun yürüyüşlerde aklıma gelen düşünceleri okuma sıkıntısına sokmayacağım seni. O yürüyüşler sırasında beni en çok şaşırtan şey kendimi daha mutlu hissetmemem oldu, oysa Juliette'in mutluluğunun beni de sarması gerekirdi. Karşı koyamadığım, anlaşılmaz bir melankoli karşısında kalbim niçin boyun eğiyor? Bu beldenin hissettiğim, en azından teslim ettiğim güzelliği bu anlaşılmaz kederimi daha da artırıyor... Bana İtalya'dan yazdığımda, her şeyi senin gözlerinle görmeyi becerebilmiştim, şimdi ise sen yokken baktığım her şeyi senden kaçırıyormuşum gibi geliyor. Bir de, Fongueusemare'da ve Havre'da yağmurlu günlerde bir metanet hassası icat etmiştim kendime, burada o hassanın gereği kalmadı, boşa çıkması da bana huzursuzluk veriyor. İnsanların ve yöre sakinlerinin gülüşleri bana batıyor; belki "kederli olmak" dediğim, sadece onlar kadar tantana yapmamaktır... Herhalde eski neşeme bir parça gurur da sirayet etmiş olacak, çünkü bana yabancı bu şenliğin ortasında şimdi hissettiğim şey biraz mahcubiyet gibi.

Buraya geldiğimden beri pek az dua edebildim; Tanrı'nın eski yerinde olmadığı gibi çocukça bir düşünceye kapılıyorum. Hoşça kal; derhal son vermem gerekiyor; bu küfürden, acizliğimden, kederimden, bunları itiraf etmekten ve sana yazıyor olmaktan utanıyorum, akşama posta gelmezse bunları yarına kesin yırtıp atmış olurum...

Bir sonraki mektubunda vaftiz annesi olduğu yeğeninin doğumu, Juliette'in ve dayımın yaşadığı sevinç vardı sadece, kendi duygularından ise bahsetmiyordu.

Daha sonra, Fongueusemare'da tarih attığı mektuplar gelmeye başladı yine, temmuzda Juliette de yanlarına gelmiş...

Édouard ve Juliette bu sabah gittiler. En çok küçük yeğenime üzülüyorum, altı ay sonra tekrar gördüğümde artık hareketlerini tanımıyor olacağım, oysa şimdiye kadar icat ettiği küçük jestlerin hiçbirini kaçırmadım. Gelişme, şekillenme dediğimiz şey hep ne kadar gizemli ve şaşkınlık verici! Bu işe daha sık hayret etmeyişimiz dikkat eksikliğinden. Umutlarla yüklü küçük beşiğin önünde eğilmiş halde saatler ve saatler geçirdim... Nasıl bir egoizm, kendini beğenmişlik, daha iyiye isteksizliktir ki tekâmül bu denli çabuk sekteye uğrayabiliyor ve tüm yaratılmışlar Tanrı'dan onca uzak, kendilerinde karar kılabiliyorlar. Ah keşke ona daha fazla yaklaşabilsek, yaklaşmayı isteyebilsek... Nasıl bir gayret olurdu bu, düşünsene?

Juliette çok mesut görünüyor. Başta piyanodan ve kitaplardan vazgeçtiğini görünce üzülmüştüm, fakat Édouard Teissières müziği sevmiyor ve okumaya da pek düşkün sayılmaz. Kuşkusuz Juliette, kocasının eşlik edemeyeceği hazların peşinden gitmeyerek akıllıca davranıyor. Tersine, eşinin uğraşılarına merak sardı. Adam da zaten Juliette'i

bütün işleri hakkında bilgilendiriyor. Bu sene işleri oldukça büyümüş; bu durumu Havre'da kendisine önemli bir müşteri kazandıran evliliğine borçlu olduğunu söylemekten hoşlanıyor. En son iş gezisine çıktığında Robert de ona eşlik etti. Édouard ona karşı son derece nazik, onu anladığını söylüyor ve bu tür işleri gerçekten zevk alarak yapacağından umudu kesmiyor.

Babam çok daha iyi; kızını mutlu görmek onu gençleştirdi. Tekrar çiftlikle, bahçeyle ilgilenmeye başladı, hatta az önce benden, Miss Ashburton'la başladığımız, Teissièreslerin ziyaretiyle kesintiye uğrayan kitabı yüksek sesle okumaya devam etmemi istedi. Onlara Baron Hübner'in seyahatlerini okuyorum, kendim de epey keyif alarak. Şimdi artık kendi kendime okumak için de zamanım olacak, ama senden tavsiye istiyorum, bu sabah art arda birkaç kitaba başlayıp bıraktım, hiçbirinden keyif alamadım!..

Alissa'nın mektupları bu andan sonra daha sancılı, daha aciliyetli bir hal aldı. Yazın sonuna doğru şöyle yazmış:

Endişelendiririm korkusu seni ne kadar beklediğimi söylememe mani oluyor. Seni tekrar görünceye kadar geçecek her günün ağırlığı üzerime abanıyor, eziyor. Daha iki ay var! Senden uzakta geçen bütün o zamandan daha uzun geliyor bu süre bana! Bekleyişe galip gelmek için başladığım her iş saçma bir oyalanma gibi geliyor, kendimi hiçbir şeye veremiyorum. Kitaplar kifayetsiz, albenisiz, gezintiler keyifsiz, doğanın gözümde cazibesi kalmadı; bahçe renksiz, kokusuz. Seni sürekli senden alan, yoran, günlerine hız veren ve akşamları seni yorgun argın uykunun kollarına teslim eden bütün o angaryalara, ter-

cihin olmayan bütün o zorunlu talimlere imreniyorum. Tatbikatlarla ilgili yaptığın o canlı tasvir gözümün önünden gitmiyor. Delik deşik uyku uyuduğum son birkaç gecedir, kalk borusuyla sıçrayarak uyandım defalarca. Gerçekten de duydum borazanın sesini. O bahsettiğin hafif sarhoşluk halini, sabah esrimesini, baş dönmesine benzeyen o hissi de pek güzel hayal edebiliyorum... Malzéville Ovası şafağın buzlu ışıltılarıyla ne güzeldir kim bilir!..

Bir süredir biraz daha kötüyüm; ama ciddi bir şey değil. Beklemek bana biraz güç geliyor galiba sadece.

Altı hafta sonraki de şöyle:

İşte bu da son mektubum dostum. Dönüş tarihin her ne kadar belirsiz de olsa, çok ertelenmeyeceğini düşünüyorum. Sana bir daha yazamayabilirim. Fongueusemare'da görüşelim isterdim fakat havalar kötüleşti, çok soğuk var, babam sürekli şehre dönmekten bahseder oldu. Juliette ve Robert artık bizimle kalmadığından seni rahatlıkla ağırlayabilirdik, fakat Félicie Halama gitsen daha iyi olur, o da seni misafir etmekten memnun olacaktır.

Buluşma günümüz yaklaştıkça bekleyişim daha da kaygılı, neredeyse korkulu bir hal alıyor; seni yeniden görmek, bunca hasretini çekmişken, şimdi bana ürkütücü geliyor; o anı düşünmemeye çalışıyorum. Kapıyı çalışını, merdivenlerdeki sesini hayal ediyorum ve kalbim ya duracak gibi oluyor ya acıyor... Seninle konuşmaya güç yetirebileceğimi bekliyorsan, bekleme. Geçmişimin sona erdiğini hissediyorum; şimdinin ötesinde bir şey göremiyorum, hayatım duruyor...

Dört gün sonra, terhisimden bir hafta önce yani, oldukça kısa bir mektup daha aldım:

Dostum, Havre'da kalma süreni ve ilk buluşmamızın tarihini gereğinden fazla ertelemeyi istemeyişini kesinlikle onaylıyorum. Birbirimize zaten yazmadığımız neyimiz var söyleyecek? Dolayısıyla yoklama için 28'inde Paris'e dönmen gerekiyorsa, sadece iki gün görüşebileceğiz diye tereddüt etme, hatta üzülme bile. Önümüzde bütün bir hayat yok mu?

VI

İlk görüşmemiz Plantier Teyzemde oldu. Birden askerlik hizmetinin beni beceriksizleştirdiğini, sakarlaştırdığını hissettim... Alissa'nın belki beni değişmiş bulduğunu ancak daha sonra düşünebildim. Fakat ilk yanıltıcı izlenimin bizim için ne önemi olabilirdi? Bana gelince, Alissa'yı tam da hatırladığım gibi bulamayacak olmanın korkusuyla başlarda ona bakmaya cesaret edemedim... Ama hayır! Bizi rahatsız eden şey daha çok, taşımaya zorlandığımız saçma nişanlılık rolü ve herkesin bizi yalnız bırakmaya, bizi yan yana görünce telaşla oradan uzaklaşmaya çalışmasıydı.

Nihayet Alissa, teyzemin yersiz ortadan kaybolma çabaları karşısında,

"Ama halacığım, bizi hiç de rahatsız etmiyorsun; birbirimize söyleyecek gizli saklı bir şeyimiz yok ki," diye çıkıştı.

"Olmaz mı, olmaz mı yavrularım! Sizi çok iyi anlıyorum, çok uzun süre görüşmeden geçti mi, ufak tefek bir yığın şey olur anlatacak..."

"Lütfen halacığım ama, öyle bir köşeye çekilmen bizi gerçekten üzüyor," bunu neredeyse irite olmuş bir tonda söylerken Alissa'nın sesini tanıyamamıştım.

"Teyze! Eğer buradan uzaklaşırsan birbirimize tek kelime etmeyeceğiz," diye ekledim gülerek, ama Alissa'yla yalnız kalma düşüncesinden kaynaklanan bir tür korkuya kapıldığımı da fark ettim. Ve sonra, üçümüz birden, huzursuzluğumuzu ardına gizlemeye çalıştığımız zoraki bir canlılığın esiri olmuş banal, yapmacık bir sohbeti sürdürmeye koyulduk. Dayım beni öğle yemeğine davet ettiğinden, ertesi gün tekrar görüşecektik, böylece ilk akşam, çok da üzülmeden, hatta bu komediye son vermekten memnun, ayrıldık.

Dayımlara yemek saatinden epey önce geldim, fakat Alissa alelacele yolcu edemediği ve kendi başına gitmeyi de akıl edemeyen bir kız arkadaşıyla sohbet ediyordu. Nihayet baş başa kalabildiğimizde, arkadaşını yemeğe alıkoymadığı için şaşırmış gibi davrandım. İkimiz de gergin, uykusuz geçirdiğimiz gece nedeniyle yorgunduk. Dayım geldi. Alissa onu çökmüş gördüğümü fark etti. Kulağı ağır işitmeye başlamıştı, ne dediğimi duyamıyordu, anlasın diye bağırmak zorunda kaldığımdan sersemce laflar ediyordum.

Yemekten sonra Plantier Teyzem, daha önce ayarlandığı üzere, gelip bizi arabasıyla alacak, Orcher'ye kadar götürüp bırakacaktı; plana göre Alissa'yla birlikte oradan yayan dönüp yolun en güzel kısmının tadını çıkaracaktık.

Hava mevsime göre sıcaktı. Tepenin tırmanmak zorunda kaldığımız tarafı güneşi doğrudan alıyordu ve cazibeden yoksundu; çıplak ağaçlar bizi açıkta bırakmıştı. Teyzemin beklediği arabaya çok geçmeden varma kaygısıyla adımlarımızı rahatsızlık verecek denli sıklaştırdık. Migren mengenesindeki kafamdan tek bir fikir bile kurtulup çıkamıyordu. Görünüşü kurtarmak veya belki de bu jestle sözlerin yerini doldurmak için Alissa'nın elini tuttum. İzin verdi. Heyecanımız, yürüyüşümüzdeki telaş, aramızdaki yadırgatıcı sessizlik, kanı yüzümüze çıkarmıştı, şakaklarımın zonkladığını duyuyordum. Alissa alı al moru mor haldeydi ve kısa süre sonra, nemden ıslanmış ellerimizi, temastan duyduğumuz rahatsızlıkla çözdük; kederle aramıza düştüler.

Fazla acele etmiş, buluşacağımız dörtyol ağzına arabadan önce varmıştık, teyzem arabayla başka bir yoldan ve herhalde bize sohbet fırsatı tanımak için ağır ağır geliyordu. Toprak setin üzerindeki banka oturduk. Tere batmış olduğumuzdan birdenbire çıkan buz gibi rüzgâr iliklerimize işledi. Kalkıp arabayı karşılamak üzere yürümeye koyulduk... Ama en kötüsü zavallı teyzemin bunaltıcı ilgisiydi; bol bol konuştuğumuzdan emin, bizi nişanımızla ilgili sorulara boğmaya hazırdı. Alissa artık dayanamadı ve yaşlarla dolan gözlerine şiddetli bir baş ağrısını mazeret etti. Dönüşümüz sessiz oldu.

Ertesi gün şifayı kapmış, her yanım tutulmuş ve o kadar mecalsiz bir halde uyandım ki Bucolinlere ancak öğleden sonra gitmeye karar verebildim. Ne talihsizliktir ki Alissa yalnız değildi. Félicie Teyzemin torunlarından biri, Madeleine Plantier oradaydı, Alissa'nın onunla sohbet etmekten keyif aldığını bilirdim. Birkaç günlüğüne büyükannesinde kalmak için gelmişti. İçeri girdiğimde bir feryatla:

"Çıkışta Yamaç'a gideceksen beraber dönebiliriz," dedi.

Düşünmeden kabul etmiş bulundum; böylece Alissa'yı yalnız görme şansı da kalmamış oldu. Fakat bu sevimli küçüğün varlığı bize kuşkusuz iyi gelmişti, önceki günün dayanılmaz huzursuzluğunu artık hissetmiyordum. Üçümüz kolayca muhabbete koyulduk ve hiç de başta korktuğum kadar boş bir sohbet olmadı. Veda ederken Alissa tuhaf biçimde gülümsedi, yarın sabah yola çıkacağımı o ana kadar anlamadığı izlenimine kapıldım. Ama çok yakında döneceğim düşüncesi bu vedayı trajik bir tınıdan yoksun bırakmıştı.

Fakat akşam yemeğinden sonra, müphem bir huzursuzluğun itişiyle tekrar şehre indim, bir saat kadar dolaştıktan sonra Bucolinlerin kapısını çalmaya karar verdim. Beni karşılayan dayım oldu. Alissa pek iyi hissetmediğinden çoktan odasına çekilmiş ve herhalde hemen uykuya dalmış. Dayımla biraz çene çaldıktan sonra ayrıldım.

Aksilikler ne kadar can sıkıcı olsa da suçu aksiliklere atmam bir şey değiştirmeyecekti. Her şey bizden yana olsaydı bile kendi üzüntü kaynağımızı kendimiz yaratırdık. Fakat Alissa'nın da bunu hissetmiş olması... beni bundan daha çok üzecek bir şey olamazdı. Paris'e döndükten hemen sonra aldığım mektup şöyle:

Dostum, ne hazin bir buluşmaydı! Suçu başkalarına atıyor gibiydin fakat buna kendini de ikna edemedin. Artık hep böyle olacağını düşünüyorum, hatta biliyorum. Ah n'olur bir daha birbirimizi görmeyelim!

Birbirimize söyleyemeyeceğimiz hiçbir şey yokken bu işkenceye, zoraki rollere, bu felç haline, dilsizliğe ne gerek var? Geldiğinin ilk günü, o sessizlik bana mutlu hissettirmişti, pek yakında ortadan kalkacağına ve senin yine bana en muhteşem şeylerden bahsedeceğine inanıyordum, ondan önce imkânı yok gitmeyeceğine...

Ama Orcher'ye yaptığımız acıklı yolculuğun sessizlikle bittiğini gördüğümde, hele hele ellerimiz çözülüp çaresizce düştüğünde, kalbimin acı ve kederle dermansız kaldığını hissettim. Beni en çok üzen elimi bırakmandan çok, sen bırakmasaydın benim aynısını yapacağımı hissetmemdi, çünkü benim elim de senin elinde mutlu değildi artık.

Ertesi gün –yani dün– bütün sabah deli gibi seni bekledim. Evde kalamayacak kadar huzursuzdum, beni iskelede bulabileceğini belirten bir not bırakıp çıktım. Çalkantılı denizi seyrederek uzun zaman bekledim, ama sensiz denize bakmak da acı verdi; eve döndüğümde, birden odamda beni beklediğini hayal ettim. Öğleden sonra serbest olamayacağımı biliyordum. Önceki gün Madeleine gelmek istediğini söylemişti, seni sabahtan nasılsa göreceğimi düşündüğümden hayır demedim. Ama belki görüşmemizin en keyifli anlarını onun varlığına borçlu olabiliriz. Bir süreliğine o sohbetin uzun, çok uzun süre-

ceği gibi tuhaf bir yanılgıya kapıldım... Madeleine'le kanepede otururken yanıma gelip kulağıma eğilerek "hoşça kal" dediğinde, her şey bitmiş gibi geldi, gideceğini ancak o zaman, aniden anladım.

Madeleine'le birlikte gidişinin hemen ardından, bu bana imkânsız, tahammül edilmez geldi. Dışarı fırladım, inanır mısın... Seninle konuşmak, nihayet sana söyleyemediğim her şeyi söylemek istiyordum; sonra baktım Plantierlere koşuyorum... ama geç olmuştu, yetişemedim, cesaret edemedim... Ümitsiz eve döndüm, sana yazmak, artık sana yazmak istemediğimi... elveda mektubu yazmak için... çünkü bütün mektuplaşmalarımızın koca bir seraptan ibaret olduğunu hissetmek bana fazla geldi ve sadece kendi kendimize yazdığımız ve... Jérôme! Jérôme! Ah! Öteden beri ne kadar uzak olduğumuz!

Bu mektubu yırtıp attım aslında, ama şimdi neredeyse aynısını tekrar yazıyorum. Ah, seni daha az seviyor değilim can yoldaşım, tersine, o karışıklığımın, huzursuzluğumun içinde yanıma geldiğin o an, seni ne kadar derinden sevdiğimi hiç o anki kadar hissetmemiştim, ama ümitsizce anlıyor musun, çünkü kabul etmezsem olmayacak, uzaktayken seni daha çok seviyordum. Bir süredir kuşkulanıyordum da bundan, heyhat! Onca hasretini çektiğimiz bu buluşma bana sonunda bunu gösterdi ve senin de dostum, buna kanaat getirmen lazım. Elveda çok sevgili kardeşim, Tanrı seni sakınsın ve yolundan ayırmasın, emniyetle sadece ona yaklaşılır.

Bu mektup benim için yeterince acı verici değilmiş gibi ertesi gün bir de şu notu eklemiş:

İkimizi ilgilendiren konularda biraz daha ketum davranmanı rica etmeden bu mektubu yollamaya gönlüm razı gelmedi. İkimiz arasında kalması gereken şeyleri Juliette'e

veya Abel'e açarak beni daha önce defalarca yaraladın ve esasında çok önceden, sandığından da önceden beri, duyduğun sevginin esasında entelektüel bir sevgi, kafanda yaşadığım şefkat ve sadakat dolu hoş bir bağlılık olduğunu bana düşündürten şey de budur.

Bu mektubu Abel'e göstereceğim korkusu, şüphesiz son satırları ona yazdıran şey olmuştu. Ne tür bir kuşkulu sezgi onu tedbir almaya itmişti acaba? Son zamanlarda sözlerimde arkadaşımın etkisini mi fark etmişti yoksa?

Gerçekte, artık Abel'den epey uzaklaşmış hissediyordum! Tuttuğumuz yollar birbirinden iyice ayrılmıştı ve üzüntümün kaygı yüklü ıstırabına tek başıma katlanmayı öğrenmemde bu tavsiyenin pek yararı olmayacaktı.

Sonraki üç gün sadece müdafaamı nasıl yapacağımı düşünmekle geçti; Alissa'ya cevap yazmak istiyordum; fazla tumturaklı bir tartışmayla, fazla hiddetli bir karşı çıkışla, yersiz en ufak bir sözle, yaramızı onulmaz şekilde azdırmaktan korkuyordum. Aşkımın ölüm kalım mücadelesi vereceği mektuba yirmi defa tekrar başladım. Nihayet yollamaya karar verebildiğim kopyasını hâlâ sakladığım, gözyaşlarıyla ıslanmış bu mektubu bugün bile ağlamadan okuyamam:

Alissa! Bana acı, ikimize acı!.. Mektubun beni yaralıyor. Ne çok isterdim korkularına gülüp geçebilmeyi. Evet, yazdıklarının hepsini ben de hissettim, ama kendi kendime bunları söylemekten korktum. Sadece hayal olan bir şeye ne korkunç bir realite yüklüyorsun, hele o korkunç realiteyi büyütüp aramıza sokman...

Beni daha az sevdiğini hissediyorsan... Ah, bütün mektubunun yalanladığı bu zalim faraziyeyi bir yana bırakıyorum! Peki öyleyse bu gelip geçici endişelerin ne önemi var? Alissa! Tartışmaya başlar başlamaz kelimelerim donup kalıyor; sadece kalbimdeki sızlanışları duyabiliyorum. Bu işte maharetli olamayacak kadar çok seviyorum

seni ve ne kadar çok seviyorsam o kadar az biliyorum ne söylemek gerektiğini. "Entelektüel sevgi" mi... buna ne cevap vereyim istiyorsun? Seni bütün ruhumla seviyorken kafam ile kalbimi ayırabilmem mümkün mü? Bu incitici ithamın sebebi madem yazışmalarımız, madem yazışmalarımızın bizi çıkardığı yükseklerden realitenin içine düşüp ağır yara aldık ve mademki artık bana yazarken sadece kendine yazıyormuş gibi hissedeceksin ve son mektubuna benzer bir taneye daha dayanmaya gücüm yok madem, lütfen bir süreliğine her tür yazışmaya ara verelim.

Mektubumun devamında verdiği hükme itiraz edip bir temyiz çağrısında bulundum, bize yeni bir görüşme şansı tanımasını rica ettim. Son görüşmemizde bütün şartlar aleyhimizeydi: Dekor, kişiler, mevsim ve hatta bizi ihtiyatı elden bırakmaya götüren coşkulu mektuplaşmalarımız. Bu defa buluşmamızın öncesinde sadece sessizlik olacaktı. İlkbaharda Fongueusemare'da görüşelim istiyordum, orada geçmişin benim tarafımda olacağını düşünüyordum, dayım Paskalya tatilinde Alissa'nın uygun göreceği günlerde beni muhakkak ağırlamak isterdi.

Niyetim net, kararım kesindi, mektubum yola çıkar çıkmaz kendimi tümüyle çalışmaya verebildim.

*

Ancak Alissa'yı sene sonundan önce bir defa daha görecektim. Birkaç aydır sağlık durumu kötüleşen Miss Ashburton Noel'den dört gün önce vefat etti. Askerden döndüğümden beri yine onunla kalıyordum; onu hemen hiç yalnız bırakmadım, son anlarında yanında oldum. Alissa'nın yolladığı tek kart, aramızdaki sessizlik sözüne matemimden daha çok önem verdiğini gösteriyordu: Sadece defin için geleceğini, aynı gün trenle döneceğini, dayımın kendisine eşlik edemeyeceğini bildiriyordu.

Cenaze töreninde hazır bulunan ve sonra tabutu yolculayan neredeyse sadece ikimizdik. Yan yana yürüdük, sadece birkaç cümle ettik birbirimize. Fakat yan yana oturduğumuz kilisede bakışının birkaç defa sevecenlikle üzerimde gezindiğini hissettim.

Ayrılacağımız sıra bana,

"Öyleyse anlaştık, Paskalya'ya kadar böyle," dedi.

"Evet, ama Paskalya geldiğinde..."

"Seni bekliyor olacağım."

Mezarlığın kapısındaydık. Onu gara kadar bırakmayı önerdim, ama oradan geçen bir arabaya el etti, veda bile etmeden gitti.

VII

"Alissa seni bahçede bekliyor," dedi dayım, babacan bir tavırla bana sarıldıktan sonra. Fongueusemare'a varmıştım. Nisan sonuydu. Başta Alissa'yı beni karşılamaya hazır bulmadığım için hüsrana uğradıysam da, hemen sonra, ilk buluşmaların banal hoşbeşinden bizi kurtardığı için minnettarlık duydum.

Bahçenin en ucundaydı. Merdivenlerin başına doğru yürümeye koyuldum. Yılın bu zamanlarında çalılıklarla sıkı sıkıya çevrili bu alan çiçeğe durmuş olurdu: leylaklar, üvez ağaçları, sarısalkımlar, gelintaçları... Onu çok uzaktayken görmemek için veya belki geldiğimi görmesin diye, bahçenin öbür yanından dolaşıp gölgeli yoldan geçtim, dalların altı serinceydi. Yavaş yavaş ilerliyordum, gök de neşem gibi sıcak, ışıltılı, narin bir saflıktaydı. Alissa şüphesiz diğer yoldan gelmemi bekliyordu. Yaklaştım, arkasına geldim, henüz beni duymamıştı. Durdum. Sanki zaman da benimle beraber durdu. İşte o an, dedim kendi kendime, bütün anların belki en tatlısı, mutluluğun hemen öncesinde gelse de mutluluğun dahi boy ölçüşemeyeceği o an.

Önünde diz üstü çökmek istedim, bir adım attım, duydu. İşlediği nakışı yere düşürerek aniden doğruldu, kollarını bana doğru uzattı, ellerini omuzlarıma koydu. Bir zaman öylece durduk, Alissa kollarını uzatmış, gülümseyen yüzü

bana doğru eğilmiş, tek söz etmeden şefkatle bana bakıyordu. Baştan ayağa beyazlar içindeydi. Biraz fazla vakur olan yüzünde çocuk gülümseyişini yakaladım:

"Dinle Alissa," dedim aniden, yüksek sesle, "boş on iki günüm var. Senin istediğinden bir gün bile fazla kalmayacağım. Aramızda bir işaret kararlaştıralım, yarın Fongueusemare'dan ayrılacaksın, anlamına gelen bir işaret. Hemen ertesi günü seni hiç suçlamadan, hiç şikâyetsiz giderim. Anlaştık mı?"

Söyleyeceklerimi önceden düşünmediğimden oldukça rahat konuşmuştum. Bir an düşündü, sonra:

"Akşam yemeğine inerken senin sevdiğin mor taş kolyeyi boynumda görmezsen eğer..."

"Onun son akşamım olduğunu anlarım, tamam."

"Hiç gözyaşı dökmeden gidebilecek misin peki, ah vah etmeden?"

"Veda dahi etmeden... Son akşam bir önceki akşamdan farksız olacak, hatta, acaba anlamadı mı, diye soracaksın kendine. Ama ertesi gün gözlerin beni aradığında, artık burada olmayacağım."

"Ben de ertesi gün aramayacağım."

Elimi tuttu, elini dudaklarıma götürdüm:

"Bu günden son akşamımıza kadar o ânın yaklaştığını bana sezdirecek bir ima dahi olmayacak."

"Sonraki ayrılığa dair de sen bir imada bulunmayacaksın."

Buluşmamızdaki bu ciddiyetin yol açabileceği rahatsızlığı gidermek gerekiyordu şimdi de:

"Senin yanında geçireceğim şu birkaç günün diğer günlerimiz gibi olmasını isterdim... Demek istediğim, ikimizin de bunları olağanüstü günler gibi hissetmememiz. Bir de şey... başlarda konuşmak için fazla çaba harcamasak..."

Gülmeye başladı. Devam ettim:

"Birlikte uğraşabileceğimiz bir şeyler yok mu?"

Bahçeyle ilgilenmek öteden beri bize keyif verirdi. Eski bahçıvanın yerine bir süredir tecrübesiz bir yenisi gelmişti

ve iki ay boyunca bakımsız kalan bahçede yapacak yığınla iş vardı. Güller budanmak istiyordu, hızla boy atanları ölü dalların arasında sıkışıp kalmıştı, oraya buraya sarılan bir kısmı sarkmış, desteklenme ihtiyacındaydı; bir kısmını da sürgünler zayıf düşürmüştü. Pek çoğunu zaten biz aşılamıştık, kendi eserimiz olan körpe fidanları tanıyabiliyorduk, ihtiyaç duydukları bakım bizi uzun süre meşgul etti ve bu sayede üç gün boyunca birbirimize ciddi hiçbir şey söylemeden çokça konuşabildik ve konuşmadığımızda da sessizliği bir ağırlık gibi hissetmedik.

Böylece birbirimize yeniden alışabildik. Bu aşinalığa herhangi bir açıklamadan daha çok güveniyordum. Ayrılığımızın hatırası şimdiden aramızdan silinip gitmeye başlamış, Alissa'da sıkça hissettiğim kaygı azalmış, onu endişeye düşüren bendeki gerginlik ise şimdiden hafiflemişti. Sonbahardaki kasvetli buluşmamızdan beri gençleşmiş, bana hiç olmadığı kadar güzel görünüyordu. Henüz onu öpmemiştim. Boynuna altın bir zincirle asılı, mor taştan küçük haçın her akşam elbisesinin üzerinde parladığını görüyordum. Güvenle, kalbimde yeniden umudun doğduğunu duyuyordum. Umut mu dedim? Buna şimdiden kesinlik diyebilirdim ve Alissa'nın da aynısını hissettiğini düşünüyordum, çünkü kendimden pek az şüphe ediyordum ve onunla ilgili şüphelere de içimde artık yer kalmamıştı. Konuşmalarımız yavaş yavaş cesaret kazanıyordu.

Havanın nefasetle şenlendiği, çiçekler gibi kalplerimizin de cıvıldadığı bir sabah,

"Alissa," dedim, "şimdi artık Juliette de mutlu olduğuna göre, sence bizim de..."

Gözümü ondan ayırmadan yavaş yavaş konuşuyordum, birden sarardı, hem öyle bir sararma ki sözümü bitirmeye fırsat bulamadım.

"Dostum!" dedi bana bakmadan, "senin yanında o kadar mutluyum ki... Böyle bir mutluluğun mümkün olabileceğini düşünmezdim, ama inan bana, biz mutluluk için doğmamışız."

"İnsan ruhu neyi mutluluğa tercih edebilir ki?" dedim, sesim bir hayli sert ve yüksek çıkmıştı.

"Kutsiyet," diye mırıldandı Alissa, sesi o kadar alçaktı ki ne dediğini duymaktan çok tahmin ettim.

O anda bütün mutluluğum kalbimde kanat vurup çok uzaklara uçtu gitti.

"Oraya sensiz ulaşamam," dedim ve kafamı dizlerine koyup çocuk gibi ağladım; ama kederden değil aşktan ağlıyordum, "sensiz olmaz, sensiz olmaz!" diye tekrar tekrar, tekrar ettim.

O günün de devamı diğer günler gibiydi. Ama akşamleyin Alissa yemeğe küçük mor taş kolyesi olmadan indi. Sözüme sadık kalarak ertesi sabah şafakla beraber oradan ayrıldım.

Ertesi gün aşağıdaki tuhaf mektubu aldım, Shakespeare'in şu dizelerini epigraf olarak koymuş:

'That strain again! it had a dying fall:
O, it came o'er my ear like the sweet sound,
That breathes upon a bank of violets,
Stealing and giving odour! Enough; no more:
*'Tis not so sweet now as it was before.**

Gerçekten de elimde olmadan bütün sabah seni aradım kardeşim. Gittiğine inanamadım. Verdiğimiz sözü tuttuğun için içerledim sana. Numara yaptığını düşündüm. Çalılıkların ardından her an çıkacakmışsın gibi geldi. Ama hayır, gidişin gerçekmiş. Teşekkürler.

---

* "Yine şu ezgi, perde perde alçalan ezgi
Son nefesini veriyor sanki.
Öbek öbek menekşeleri soluyup,
Tatlı kokularını çalan bir hoş seda gibi, kulağımı okşadı
Ama artık kâfi! Bu kadarı yetti!
Aniden tadı kaçıverdi."
On İkinci Gece, çev. Sevgi Sanlı, İş Bankası Kültür Yayınları. Çeviride küçük bir değişiklik yaptım. (ç.n.)

Sana anlatmayı istediğim bazı inatçı düşüncelerle ve eğer anlatmazsam daha sonra sana haksızlık etmişim ve sitemlerini hak etmişim gibi hissedeceğim epey belirgin, acayip bir korkuyla uğraşarak günün sonunu getirdim.

Fongueusemare'a ziyaretinin ilk zamanlarında yanında bütün varlığımı kaplayan o garip tatmin hissi karşısında şaşırmıştım, daha sonra bu his hızla yerini endişeye bıraktı. Bana "öyle bir tatmin ki arzu edecek başka bir şey bırakmıyor" demiştin ya hani. İşte maalesef beni endişelendiren de bu.

Beni yanlış anlayacağından korkuyorum dostum. Aslında ruhumda yer tutan en güçlü hissin ifadesi olan bir şeyde kıvrak bir akıl yürütme görmenden korkuyorum.

Bir keresinde bana "yeterli gelmiyorsa mutluluk olmaz o" demiştin, hatırlıyor musun? Sana ne cevap vereceğimi bilememiştim. Hayır Jérôme, bu bizim için yeterli değil. Jérôme, bunun bize yetmemesi gerekiyor. Büyük mutluluklarla dolu bu tatmini hakiki sayamam. Geçen sonbaharın bize nasıl mutsuzluk getirdiğini görmedik mi?

Hakiki! Ah, Tanrı saklasın! Biz bundan başka bir mutluluk için doğduk.

Yazışmalarımız sonbahardaki görüşmemizi nasıl berbat ettiyse dünkü varlığının hatırası da şimdi bu mektubu berbat ediyor. Sana yazarken yaşadığım o esrimeye ne oldu? Aşkımızın erişebileceği sevincin tüm saflığını mektuplarla ve bu buluşmalarla tüketmiş olduk. Ve şimdi, istemeden de olsa, On İkinci Gece*'deki Orsino gibi ben de "Ama artık kâfi! Bu kadarı yetti! Aniden tadı kaçıverdi," diyorum.*

Hoşça kal dostum. Hic incipit amor Dei.* *Ah seni ne kadar sevdiğimi bir gün anlayabilecek misin?.. Sonuna kadar senin,*

Alissa'n.

---

* Tanrı sevgisi burada başlar. (ç.n.)

Erdem silahı karşısında elim kolum bağlı, savunmasızdım. Kahramanlık, ne türlüsü olursa olsun, öteden beri başımı döndürür, beni kendine çekerdi, çünkü onu aşktan ayrı düşünemezdim. Alissa'nın mektubu da gözü pek bir coşkuyla ayaklarımı yerden kesmişti. Tanrı biliyor ya, daha erdemli olma çabam aslında sadece Alissa içindi. Yeter ki yönü yukarı olsun, her yol beni ona götürebilirdi. Göz açıp kapayıncaya kadar yer altımızda sadece ikimizi tutacak kadar kalsın isterdim! Ama maalesef, bu hamlesindeki kıvraklığı öngöremedim ve o yolun tepesinde benden bir kere daha kaçabileceğini düşünemedim.

Uzun bir cevap yazdım. O mektuptan sadece, nasılsa bir parça basiret barındıran kısmı hatırlıyorum:

Aşkımın benim en iyi parçam olduğunu düşünürüm sık sık; sahip olduğum tüm erdemler ona yaslanıyormuş, beni benden öteye taşıyan tek şey oymuş ve sensiz, oldukça sıradan bir yaratılışın vasatlığına esir olacakmışım gibi gelir.

En dik yokuşun en iyisi olduğunu bana düşündüren hep sana kavuşma ümidi olmuştur.

Daha sonra eklediğim şeyler her ne idiyse artık, Alissa şöyle bir cevap yazmak zorunda hissetmiş:

İyi ama dostum, kutsiyet tercih değil yükümlülüktür (kelimenin altını üç defa çizmiş). Olduğuna inandığım kişiysen, sen de bundan azade olamazsın.

Hepsi bu kadardı. Yazışmalarımızın bu noktada sona erdiğini ve en müthiş tembihlerin, en sarsılmaz, en kararlı iradenin bile fayda etmeyeceğini anladım, daha doğrusu sezdim.

Yine de uzun uzun ve şefkatle yazdım, yazdım. Üçüncü mektubumdan sonra şu not geldi:

Dostum,

Sana yazmamak üzere bir karar aldığımı sanma, sadece artık bundan keyif almıyorum. Mektupların yine de hoşuma gidiyor, ama düşüncelerini bunca işgal ettiğim için kendimi giderek daha çok suçlar oldum.

Yaza pek bir şey kalmadı. Bir süre yazışmayı bırakalım da eylülün son iki haftasını benimle geçirmek için Fongueusemare'a gel. Ne dersin? Kabulse, cevaba hacet yok. Sessizliğini onay kabul ederim, yani bana cevap yazmamanı dilerim.

Cevap yazmadım. Kuşkusuz bu sessizlik de önüme çıkardığı son bir sınamadan ibaretti. Birkaç aylık bir çalışmanın ve birkaç hafta süren bir seyahatin ardından Fongueusemare'a döndüğümde bunu son derece sakin bir özgüvenle yapmıştım.

Başta kendimin bile bu denli yanlış anladığı bir şeyi basit bir hikâye yardımıyla bir çırpıda nasıl açıklayabilirim? O günden itibaren var gücüyle beni teslim alacak biçareliğin nasıl doğduğundan başka burada neyi anlatabilirim? Son derece yapay bir suretin ardında hâlâ aşkın çırpındığını sezmeyi beceremediğimden bugün hâlâ kendimi affetmiyorum, çünkü başta tek görebildiğim o suretti ve sevdiğimi onun ardında göremediğim için onu suçladım... Ama hayır, o zaman bile sizi suçlamamıştım Alissa! Sadece artık sizi tanıyamadığım için ümitsizce gözyaşı dökmüştüm. Bugün artık aşkınızın gücünü sessizliğinin marifetiyle ve zalimlikteki becerisiyle ölçebildiğime göre, beni acımasızca kırdığınız için sizi daha mı çok sevmeliyim?

Sebep horgörü müydü, yoksa soğukluk mu? Hayır, üstesinden gelinebilecek bir şey, hatta savaşabileceğim bir şey bile değildi; kimi zaman tereddüde kapılıyor, kendi mutsuzluğumu kendim mi icat ettim diye kuşkulanıyordum; sebep

işte o denli incelikli, Alissa ise anlamazdan gelmekte o kadar maharetliydi. Neden şikâyet edebilirdim ki? Beni hiç olmadığı kadar güleç karşıladı, bana karşı hiç bu kadar candan, ilgili görünmemişti; ilk gün bütün bunlara neredeyse kanmıştım. Düzleştirip gergin biçimde arkada topladığı saçlarının yeni biçimi, yüz çizgilerini, ifadesini bozacak biçimde sertleştirmişti ama nihayetinde ne çıkardı bundan; iç karartıcı rengi, yeri düpedüz çirkin, şekilsiz elbisesinin vücudunun narin ritmine sarsak bir görünüm kazandırması büyük bir mesele miydi yani. Ertesi gün, diye düşünüyordum bön bön, kendi kendine veya benim ricam üzerine düzeltemeyeceği şeyler değildi bunlar. Her zamanki aşinalığımıza aykırı o ilgililiği ve cana yakınlığıydı asıl beni üzen, çünkü bütün bunlarda gönülden bir ilgiden çok, aldığı bir karar korkutucu geliyordu, ama sevgiden çok nezaket görüyordum.

Akşam salona girip piyanoyu her zamanki yerinde göremeyince şaşırdım, hayal kırıklığımı belirten nidama Alissa en sakin sesiyle şöyle cevap verdi:

"Piyanoyu bakıma yolladık dostum."

Dayım neredeyse sert ve azarlar bir tonla:

"Sana daha önce söyledim yavrum, şimdiye kadar sana yetiyordu, piyanoyu göndermek için Jérôme'un gidişini beklemeliydin, acele ettiğin için büyük bir zevkten mahrum kalacağız."

"Ama baba," dedi kızardığı için yanına dönerek, "seni temin ederim, son zamanlarda o kadar cızırdıyordu ki Jérôme bile güzel bir ses çıkaramazdı."

"Sen çalarken o kadar kötü duyulmuyordu."

Koltuk örtüsünün ölçüsünü almaya uğraşıyormuş gibi eğilerek bir süre karanlıkta durdu, sonra aniden odayı terk etti ve ancak epey sonra, elinde tepsi, dayımın her akşam içmeyi alışkanlık haline getirdiği bir bardak ıhlamurla tekrar göründü.

Ertesi gün ne saçını ne elbisesini değiştirmişti; evin önündeki bir bank üzerinde babasının yanında oturmuş, önceki akşam da uğraştığı dikiş, daha doğrusu yamama işine devam ediyordu. Sıra ya da masa gibi şeyin üzerinde, yanındaki eprimiş çoraplarla dolu kocaman bir sepetle cebelleşmekteydi. Birkaç gün sonra çorapların yerini havlular ve çarşaflar aldı. Tümüyle bu işe gömülmüş gibiydi, öyle ki gözünün feri kaçmış, dudakları tüm ifadesini yitirmişti.

"Alissa!" diye bağırdım ilk akşam; artık neredeyse tanıyamaz hale geldiğim, rabbiyesi silinmiş bu yüz karşısında âdeta dehşete kapılmıştım. Bir süredir süzmekteydim onu ama o bakışlarımı fark etmemiş görünüyordu.

"Ne oldu?" dedi başını işten kaldırarak.

"Duyacak mısın diye kontrol ettim. Benden uzakta, bambaşka bir yerde gibisin."

"Hayır, buradayım da bu onarım işleri büyük dikkat istiyor."

"Sen dikiş dikerken sana kitap okuyayım ister misin?"

"Kulak veremeyeceğimden korkarım."

"Niçin böyle dikkat gerektiren bir iş seçtin ki?"

"Birinin bunları yapması gerekiyor."

"Bu işten harçlık çıkarabilecek bir sürü fakir kadın var. Bu kadar sevimsiz bir işi iktisat için yapmıyorsun herhalde?

Hemen bana, başka el işlerinden bu kadar hoşlanmadığını, uzun zamandır da yapmadığını ve kuşkusuz paslanmış olduğunu anlattı. Konuşurken gülümsüyordu. Sesi daha önce hiç, bana böyle acı çektirirkenki kadar tatlı olmamıştı. "Sadece olağan şeylerden bahsediyorum," der gibiydi yüzü, "bu seni neden kederlendiriyor?" Kalbimden yükselip gelen isyan, dudaklarımdan dökülemeden boğdu beni.

İki gün sonra, bahçeden gül topladığımız gün, gülleri odasına kadar çıkarmamı istedi benden, o yıl henüz oda-

sına girmemiştim. Ne umutlar kabardı içimde birden! Çünkü kederli halim için kendimi suçlamaktaydım hâlâ, ondan gelecek tek söz kalbime merhem olabilirdi.

Odasına heyecan duymadan girdiğimi hatırlamam. Alissa'yla bir tuttuğum o ezgili sükûnet bilmem nasıl, bu odada somutlaşırdı. Yatağın etrafında ve pencerelerdeki perdelerin laciverdi, parıldayan maun rengi mobilyalar, düzen ve intizam, sessizlik, hepsi de bana onun saflığını ve düşünceli zarafetini anlatırdı.

Yatağının yanındaki duvarda asılı duran, ona İtalya'dan getirdiğim iki büyük Masaccio* röprodüksiyonunu o sabah göremeyince şaşırdım. Ne oldu fotoğraflara, diye soracaktım ki gözüm birden, eskiden başucu kitaplarını üzerine dizdiği etajere takıldı. Bir kısmını benim verdiğim, bir kısmını başkalarından aldığı ve birlikte okuduğumuz kitaplardan burada zaman içinde küçük bir kitaplık teşekkül etmişti. Bütün o kitapların kaldırıldığını fark ettim, yerine Alissa'nın olsa olsa hor göreceğini umduğum entipüften amiyane dini kitaplar dizilmişti. Gözlerimi kitaplardan alır almaz Alissa'nın güldüğünü fark ettim, evet bana bakıp gülmekteydi.

"Kusura bakma," dedi birden, "yüzünün hali güldürdü beni, kitaplığımı görünce birdenbire allak bullak oldu."

Hiç şaka kaldıracak durumda değildim.

"Hayır ama, cidden Alissa, şimdi bunları mı okuyorsun?"

"Evet, ne oldu ki? Nesine şaşırdın?"

"Hatırı sayılır cevherlerle beslenmeye alışmış bir kafa bu tür yavanlıkları iğrenmeden okuyamaz diye düşünüyordum tam."

---

* Tommaso di Ser Giovanni di Simone Masaccio (1401-1428) Floransalı ressam. Çizgisel perspektifi ilk defa etkin olarak kullanan erken dönem Rönesans ressamlarındandır. 1400'lü yıllar boyunca İtalya'da verilen eserlere referansla Quattrocento diye anılan dönemin ilk büyük sanatçısı kabul edilir. Gide *Günlük*'ünde (13 Ocak 1896) İtalya'ya yaptıkları balayı seyahati sırasında karısıyla birlikte Masaccio'nun fresklerine hayran kaldıklarını yazar. (ç.n.)

"Seni anlamıyorum. Benimle sadelikle konuşan, kendilerini en iyi şekilde anlatmaya çalışan mütevazı ruhlar bunlar, bana eşlik etmelerinden hoşlanıyorum. Onların yüksek edebiyat denilen tuzağa düşmeyeceklerini, benim de onları okurken dünyevi bir hayranlığa kapılıp gitmeyeceğimi önceden biliyorum böylece."

"Artık sadece bunları mı okuyorsun?"

"Hemen hemen. Evet, birkaç aydır böyle. Zaten okumaya fazla zamanım yok artık. Aslına bakarsan, bana sevdirdiğin büyük yazarlardan birini yeniden okumayı istedim son günlerde, fakat kendimi İncil'de bahsedilen, boyuna bir arşın eklemeye çalışan kişi gibi hissettim."*

"Sana kendinle ilgili bu tuhaf düşünceyi aşılayan o 'büyük yazar' da kim acaba?"

"Aşıladığını söyleyemem, ama okurken bu izlenime kapıldım diyebilirim... Pascal. Belki çok da iyi olmayan bir kısma denk gelmişimdir."

Tahammülsüz bir el hareketi yaptım. Tekrar tekrar baştan sıraladığı çiçeklerden gözlerini ayırmadan, ders anlatıyormuş gibi net ve monoton bir sesle konuşuyordu. Hareketimi görünce bir an durdu, sonra aynı tonla devam etti:

"O kadar gayret ve o tumturaklı sözler... İnsan şaşırıyor... Ne kadar az şeyi ispat için üstelik! Onun o dokunaklı üslubu imandan çok şüphenin mi bir sonucu, diye sordum kendi kendime. İnancı kâmil olan gözyaşlarıyla konuşmaz, sesinde o titreme olmaz."

"Sesine güzellik veren şey o titremeler, o gözyaşları," diye karşılık vermeye çalıştım, ama moralim bozulmuş, şevkim kırılmıştı, çünkü duyduklarımda Alissa'nın sevdiğim hiçbir özelliğinden eser yoktu. Sözlerini buraya, hiç sanat veya mantık katmadan, hatırladığım haliyle aktarıyorum.

"Bu hayattan sevinci çıkarıp atmasaydı," diye devam etti, "o sevinç daha ağır basabilirdi..."

---

* Matta 6:27: "Sizden kim kaygı çekmekle boyunun ölçüsüne bir arşın katabilir?" Bazı çeviriler, "ömrüne bir arşın katabilir" şeklindedir. (ç.n.)

"Neyden daha ağır basabilirdi," dedim, tuhaf sözleri karşısında şaşkın.

"Öne sürdüğü şüpheli saadetten daha ağır basabilirdi."

"Öyleyse o saadete inanmıyorsun?" diye haykırdım.

"Önemi yok!" diye cevap verdi, "o saadetin şüpheli kalmasını isterim, böylece bütün o pazarlık kuşkusu da ortadan kalkar.* Tanrı'ya gönül vermiş ruhun erdem yolundaki cehti doğal bir asaletin neticesidir, ödül umudunun değil."

"Pascal'ınki gibi bir asaletin sığındığı gizli kuşkuculuğun bundan kaynaklandığını söylüyorsun öyleyse."

"Kuşkuculuk değil Jansenizm," dedi gülerek, "bütün bunlarla ne işim olur? Bu gariban ruhlar da," kitaplarına döndü, "Jansenist mi, Quietist mi yoksa bilmem ne mi olduklarını söylemeye dahi çekinirler. Rüzgârın çarpıp eğdiği otlar gibi Tanrı önünde diz çökerler; kurnazlığa, kaygı ya da güzelliğe yer olmadan. Kendilerini matah görmezler, tek değerin Tanrı huzurunda silinmekten geldiğini bilirler."

"Alissa!" diye haykırdım, "niçin kendi kanatlarını kırıyorsun?"

O kadar sakin ve doğal bir sesle devam etti ki bu nidam bana gülünçlük derecesinde abartılı geldi.

Yeniden gülümsedi, başını sallayarak:

"Pascal'ı son ziyaretimden bende kalan şey bu..."

"Neymiş o?" diye sordum, çünkü konuşmayı bırakmıştı.

"İsa'nın şu sözü: 'Canını kurtarmak isteyen onu kaybedecektir.'** Hem zaten," diye devam etti, daha da kocaman bir gülümsemeyle ve dosdoğru bana bakarak, "onu artık pek anlamıyorum aslında. Bu avamların eşliğinde

---

* Pascal'ın *Düşünceler*'indeki ünlü bahis bölümüne gönderme yapılıyor; bkz. fragman 233, çev. Devrim Çetinkasap, İş Bankası Kültür Yayınları, 2020, s. 109-114. (ç.n.)

** Matta 16:25; Luka 9:24 ve 17:33. (ç.n.)

biraz zaman geçirince, büyüklerin yüceliği insanı o kadar çabuk soluksuz bırakıyor ki inanılmaz."

Şaşkınlık içinde neredeyse söyleyecek söz bulamayacaktım.

"Bütün o risaleleri, söylevleri şimdi seninle okumak zorunda olsam..."

"Ama," diye araya girdi, "senin onları okuduğunu görsem epey üzülürdüm! Ben de senin bunlardan çok daha iyilerine layık olduğunu düşünüyorum."

Artık iki ayrı hayatımız olduğunu ilan eden bu sözlerin kalbimi parçalayabileceğini hiç aklına getirmiyor gibi, öylece konuşmaya devam ediyordu. Beynime oklar saplanıyordu. Konuşmaya devam etmek, ağlamak isterdim, belki gözyaşlarımın üzerinde tesiri olabilirdi, ama dirseklerim şömine rafının üzerinde, hiçbir şey söylemeden kalakaldım. Sakince çiçeklerini sıralamaya devam etti, ıstırabımı hiç görmeden ya da görmezden gelerek...

İlk yemek çanı o sırada çaldı.

"Yemeğe imkânı yok yetişemeyeceğim," dedi, "çabuk beni yalnız bırak". Ve sanki hepsi bir oyunmuş gibi ekledi, "bu sohbeti daha sonra devam ettiririz".

O sohbeti hiç devam ettirmedik. Alissa sürekli benden kaçıyordu; ortalarda görünmediğinden değil, sıradan uğraşlar çok aciliyetli ve önemli işler halini alıyor, benim sıramı beklemem gerekiyordu. Sürekli bir yenisi çıkan ev işlerinden sonra geliyordum: Ahırda yapılması gereken değişikliklere nezaret etmesi gerekiyordu önce, çiftçileri ziyaret etmesi gerekiyordu veya son zamanlarda iyice kendini kaptırdığı fakirleri ziyaret işini tamamlamalıydı. Ancak bunlardan kalan zamanı bana ayırıyordu ve o süre de çok kısıtlıydı. Onu hep bir telaş içinde görüyordum, ama belki bu küçük işler sayesinde veya belki bir süre sonra peşinde koşmaktan vazgeçtiğimden ilgisiz bırakıldığımı daha az hissediyordum. Esas küçük konuşmalar, bu konuda yanılma ihtimali bırakmıyordu. Alissa'nın birkaç dakikasını

ayırdığında aramızda geçen konuşmalar, sanki bir çocukla oynar gibi katıldığı, fazlasıyla beceriksiz konuşmalardı. Aklı başka yerde, gülümseyerek hızla yanımdan geçip bir yerlere giderken onu hiç tanımasam belki daha yakın olabilirdik diye düşünüyordum. Hatta bazen gülüşünde bir tür meydan okuma, hiç değilse istihza gördüğümü ve beni bu şekilde atlatmaktan zevk aldığını sanıyordum. Kendimi suçlamalara kaptırmak istemediğimden derdimi içime atıyor, ne artık ondan ne bekleyebileceğimi ne de hangi konuda sitem edebileceğimi biliyordum.

Saadet hayalini kurduğum günler böylece geçti gitti. Geçip gitmelerini şaşkınlıkla izledim, ama ne o günlere yenilerini eklemeyi ne de geçişlerini yavaşlatmayı diledim, çünkü her bir gün ıstırabımı artırdığıyla kalıyordu. Gelgelelim gidişimden iki gün önce, Alissa metruk kireç ocağının oradaki banka kadar bana eşlik etti. Berrak bir sonbahar akşamıydı, manzaranın mavileşen ufak ayrıntıları bulutsuz havada ufka kadar açık ve net görünüyordu, mazideki en bulanık anılar da öyle. Artık derdimi saklayamadım ve kaybettiğim mutluluğun matemi olan bedbahtlığımı Alissa'ya açtım.

"Fakat ben ne yapabilirim dostum," dedi hemen, "bir hayalete âşık olmuşsun."

"Hayır Alissa, bir hayalet değil."

"Hayali bir varlığa."

"Asla! Kendime bir hayal yaratmadım ben. O benim dostumdu. Şimdi ona sesleniyorum. Alissa! Alissa! Benim sevdiğim sizdiniz. Ne yaptınız kendinize? Ne hale geldiniz böyle?"

Bir süre cevap vermeden durdu, yavaş yavaş bir çiçeği parçalara ayırdı, kafasını kaldırmıyordu. Sonra nihayet:

"Jérôme neden dosdoğru beni artık eskisi gibi sevmediğini söylemiyorsun?"

Hiddetle bağırdım:

"Çünkü doğru değil bu! Doğru değil! Seni hiç bu kadar sevmemiştim!"

"Beni seviyorsun... ama bir yandan da esef ediyorsun!" dedi gülümsemeye çalışarak; hafifçe omuz da silkti!

"Aşkımı maziye gömemiyorum."

Yer ayaklarımın altından kayıyordu ve tutunacak bir dal arıyordum...

"Diğer her şey gibi geçecektir."

"Böyle bir sevda ancak benimle beraber son bulur."

"Yavaş yavaş küllenecektir. Hâlâ sevdiğini söylediğin Alissa şimdiden sadece anılarda yaşıyor, gün gelir sadece sevmiş olduğunu hatırlarsın."

"Sanki kalbimdeki yeri dolabilirmiş veya kalbim sevmekten vazgeçebilirmiş gibi konuşuyorsun. Bana eziyet etmekten bu kadar zevk alabildiğine göre bir zamanlar beni sevdiğini unuttun herhalde."

Solmuş dudaklarının titrediğini gördüm, neredeyse duyulmaz bir sesle mırıldandı:

"Hayır, hayır. Alissa o bakımdan değişmedi."

"Öyleyse hiçbir şey değişmedi demek ki," dedim, kolunu yakalayarak.

Daha kararlı bir sesle devam etti:

"Bütün bunların tek kelimelik bir açıklaması var, neden söyleyemiyorsun?"

"Neymiş?"

"Yaşlandım."

"Hadi ama."

Onun kadar benim de yaşlandığımı, aramızdaki yaş farkının değişmediğini söyleyerek itiraza giriştim hemen. Ama çoktan kendini toparlamıştı, her şeyi değiştirebilecek o an geçip gitmiş, kendimi tartışmaya kaptırarak bütün avantajı kaybetmiştim. Elimde hiçbir şey kalmamıştı.

İki gün sonra, kendimden ve Alissa'dan hoşnutsuz, hâlâ "erdem" dediğim şeye karşı belli belirsiz bir nefretle dolu ve kalbimin her zamanki iştigaline karşı hınç duyarak Fon-

gueusemare'ı terk ettim. Bu son buluşmada ve özellikle de aşkımı abartarak bütün coşkumu tüketmiş olmalıydım. Alissa'nın başta isyan ettiğim tüm sözleri, itirazlarım sönüp gittikten sonra bile diri ve galip, içimde yankılanmayı sürdürdü. Eh, herhalde hakkı vardı! Bir hayalete gönül vermiştim; vaktiyle sevdiğim, hâlâ da sevmeye devam ettiğim kişi artık yoktu... Eh, yaşlandığımız da doğruydu! Kalbimi donduran bu korkunç romantizm katli, nihayetinde doğallığa dönüşten başka bir şey olmasa gerekti. Zaman içinde onu yüceltmiş, ondan bir put yaratmış, tutkunu olduğum şeylerle süslemiştim onu madem, bu zahmetten geriye, elimde yorgunluktan başka ne kalmıştı?.. Kendi haline bırakılır bırakılmaz Alissa kendi düzeyine, vasat seviyesine inmiş, ben de kendimi orada bulmuştum, ama orada onu artık arzu etmiyordum. Ah! Erdemin insanı tüketen o çabası, sırf kendi gayretimle çıkardığım o yücelerde onunla buluşabilmek için giriştiğim o çaba bana ne kadar saçma ve masalsı geliyordu şimdi. Ortada bu kadar kibir olmasa aşkımız çok daha kolay olabilirdi, ama nesnesi olmayan bir sevgide ısrar etmenin artık ne anlamı vardı, bu artık inatçılık oluyordu, sadakat değil. Hem neye sadakat? Bir yanılgıya mı? Yanıldığımı itiraf etmek daha akıllıca olmayacak mıydı?

O ara Atina Okulu'ndan* bir iş teklifi aldım, yolculuk fikrine bir kaçışmış gibi kucak açarak, herhangi bir heves veya keyif duymaksızın teklifi derhal kabul ettim.

---

* École française d'Athènes: 1846'da Atina'da École Normale mezunlarına mahsus kurulmuş, Grekçe, eski Yunan tarihi ve arkeolojisi alanında üç yıllık bir lisansüstü eğitim veren kuruluş. (ç.n.)

VIII

Ama Alissa'yı bir kere daha görecektim. Aradan üç sene geçmişti, yazın sonlarıydı. On ay kadar önce Alissa'dan dayımın ölüm haberini almıştım. O sıra seyahatte olduğum Filistin'den hemen uzunca bir mektup yazdım, fakat bir cevap alamadım.

Şimdi unuttuğum kim bilir hangi vesileyle Havre'da bulunduğum bir sıra, ayak alışkanlığıyla yolumu Fongueusemare'a düşürdüm. Alissa'yı orada bulabileceğimi biliyordum, fakat yalnız olmayabileceğinden çekiniyordum. Gelişimi haber vermemiştim, sıradan bir ziyaretçi gibi boy gösterme fikrinden de hazzetmediğimden kararsızlık içinde yola koyulmuştum: Evlerine gidecek miydim yoksa onu görmeden, görmeye çalışmadan geri mi dönecektim? Sadece ağaçlı yolda şöyle bir yürümekle yetinebilir, belki hâlâ gelip oturduğu bankta bir süre oturabilirdim elbette. Hatta ben döndükten sonra oradan geçtiğimi belli edecek nasıl bir işaret bırakmalı diye de geçirdim aklımdan. Bunları düşünerek yavaş adımlarla yürüyordum, onu görmemeye karar verdiğim andan itibaren kalbimi sıkıştıran buruk keder yerini neredeyse tatlı bir melankoliye bıraktı. Ağaçlı yola varmıştım bile, farkında olmadan görülmekten korktuğumdan, çiftliğin avlusuna inen bayır boyunca uzanan yolun yamacından yürüyordum.

Bayırın bahçeyi gördüğünü bildiğim bir yeri vardı, oraya tırmandım. Tanımadığım bir bahçıvan patikayı tırmıklıyordu, kısa süre sonra da görüş alanımdan çıktı. Avluya yeni bir giriş kapısı yapılmıştı. Geçtiğimi duyan bir köpek havlamaya başladı. İlerleyip yolun bittiği yerden sağa döndüm, bahçe duvarını buldum. Ayrıldığım yola paralel uzanan kayın ağaçlarının sıralandığı yere varmak üzereydim ki bostanın küçük kapısının önünden geçerken aniden bahçeden içeri girme isteği kapladı içimi.

Kapı kapalıydı. Ancak içeri taraftaki kilidi zorlayınca pek sağlam durmadığını fark ettim, bir omuz atmamla kırılacak gibiydi. Tam o anda ayak sesi işittim, duvarın köşesine saklandım.

Bahçeden kimin çıktığını görememiştim, fakat Alissa olduğunu duyuyor, hissediyordum. Üç adım attı, cılız bir sesle seslendi:

"Jérôme, sen misin?"

Hızla çarpan kalbim duracak gibi oldu ve tıkanmış boğazımdan tek kelime çıkmadığından, bu defa daha yüksek sesle seslendi:

"Sen misin Jérôme?"

Beni bu şekilde çağırdığını işitince kapıldığım heyecan o kadar şiddetliydi ki dizlerimin üzerine çökmek zorunda kaldım. Hâlâ yanıt verememiştim, Alissa birkaç adım daha attı, duvarın köşesini döndü ve onu aniden karşımda hissettim, karşımdaydı, bense sanki onu aniden görmekten korkuyor gibi kolumla yüzümü saklamıştım. Bir süre bana doğru eğilmiş halde durdu, çelimsiz ellerini öpücüklere boğdum.

"Niçin saklandın?" deyiverdi birden, sanki üç senelik ayrılık sadece birkaç gün sürmüş gibi.

"Ben olduğumu nasıl anladın?"

"Seni bekliyordum."

"Beni mi bekliyordun?" O kadar şaşırmıştım ki sözlerini soruyla tekrar edebiliyordum sadece. Hâlâ dizlerimin üzerindeydim.

"Hadi banka gidelim," dedi, "evet, seni bir kere daha göreceğimi biliyordum. Son üç gündür, her akşam, tıpkı bu akşamki gibi, buraya gelip sana seslendim... Neden cevap vermedin?"

Başta beni hazırlıksız yakalayan duygu seline karşı kendimi katılaştırarak,

"Burada karşıma çıkmasaydın seni görmeden dönecektim," dedim, "Havre'dan geçerken öylesine ağaçlı yolda gezintiye geldim, bahçenin etrafından dolaşıp kuyunun oradaki bankta biraz oturup dinlenecektim, belki hâlâ oraya geliyorsundur diye düşünmüştüm, derken..."

"Bak son üç gündür okumak için yanımda ne getiriyorum," dedi araya girerek ve bir paket mektubu bana doğru uzattı. İçlerinde ona İtalya'dan yazdıklarımı seçebildim. İşte o an ona bakmak için başımı kaldırdım. Olağanüstü değişmişti; zayıflığı ve solgunluğu kalbime bıçak gibi saplandı. Bütün ağırlığını vererek koluma dayanmış, korkmuş ya da üşümüş gibi bana sokulmuştu. Hâlâ derin bir matem içindeydi; başına sardığı, yüzünü çevreleyen siyah dantel kuşkusuz solgunluğunu iyice ortaya çıkarmıştı. Gülümsüyor, ama takati gülümsemeye yetmiyor gibiydi. Fongueusemare'da yalnız yaşayıp yaşamadığını sordum endişeyle. Hayır, Robert onunla birlikte kalıyordu; Juliette ve Édouard, üç çocuklarıyla birlikte ağustos ayını geçirmek için gelmişlerdi. Banka vardık, oturduk, sohbet bir süre havadan sudan devam etti. Bana çalışmalarımı sordu. Gönülsüz cevap verdim. İşlerimin artık beni ilgilendirmediğini hissetmesini istedim. Tıpkı beni hayal kırıklığına uğrattığı gibi onu hayal kırıklığına uğratmak istedim. Becerip becermediğimi bilmiyorum, fakat hiç renk vermedi. Bense hem hınçla hem aşkla dolup taşarken, en kuru biçimde konuşmaya çalıştım, zaman zaman sesimi titreten heyecana illet oluyordum.

Bir süredir bulutların ardında gizlenmiş güneş batışa geçip ufku hizasında, neredeyse tam karşımızda yeniden ortaya çıktı; boş tarlaları ışıltılı bir ihtişama boğdu ve apansız bir savurganlıkla, ayaklarımızın altında uzanan küçük vadiyi kapladıktan sonra ortadan kayboldu. Gözlerim kamaşmış, tek kelime edemeden kalakalmıştım. Parıltılı bir tür vecd halinin beni kuşatıp içime nüfuz ettiğini hissettim, bütün dargınlığım uçup gitti, içimde yeniden aşktan başka bir şey duymaz oldum. Yana eğilmiş, bana yaslanmış olan Alissa doğruldu, elbisesinin içinden pelür kâğıdıyla bağlanmış küçük bir paket çıkardı, bana uzatıyormuş gibi yaptı, sonra durdu, tereddüt ediyor gibiydi, şaşkınlıkla ona baktığımı görünce:

"Dinle beni Jérôme, içinde mor taş haçım var, üç akşamdır bunu yanımda getiriyorum, çünkü ne zamandır sana vermek istiyordum."

"Ne yapacağım ki ben bunu?" dedim aniden.

"Benden bir hatıra olarak kızın için saklayacaksın."

Hiç anlamamış bir halde bakarak,

"Ne kızı?" dedim.

"Sakince beni dinle, lütfen. Hayır, bana öyle bakma, hiç bakma bana, zaten konuşmakta çok zorlanıyorum, ama bunu mutlaka söylemeliyim. Dinle Jérôme, gün gelecek evleneceksin, değil mi?.. Hayır hayır, cevap verme, sözümü kesme, rica ediyorum. Seni çok sevmiş olduğumu hatırlamanı istiyorum sadece ve ne zamandır ... üç seneden beri ... çok sevdiğin bu küçük haçı, benden bir hatıra olarak, günün birinde kızının taşıyabileceğini düşündüm ... kimden geldiğini bilmeden ... ve belki ona ... benim adımı da verirsin."

Sesi boğazına takılmış gibi durdu. Neredeyse düşmanca bağırdım:

"Neden kendin vermiyorsun?"

Tekrar konuşmaya çalıştı. Dudakları hıçkıran çocukların dudakları gibi titriyordu ama ağlamıyordu, bakışının olağanüstü parıltısı yüzünü insanüstü, ilahi bir güzelliğe bürümüştü.

"Alissa! Kiminle evlenecekmişim? Senden başkasını sevemeyeceğimi pekâlâ biliyorsun." Sonra birden, onu çılgınca, neredeyse gaddarca kollarıma aldım ve dudaklarını öpücüklere boğdum. Bir an geriye doğru kaykılmış halde kendini tamamen bıraktı, gözlerinin kararmakta olduğunu gördüm, sonra gözkapakları kapandı ve eşini bir daha asla işitmeyeceğim denli içten ve yumuşak bir sesle:

"Dostum, acı bize! Ah! Aşkımızı berbat etme."

Belki şöyle de söyledi: "Korkaklık etme!" veya bunu kendime söyleyen bendim, hangisi doğru şimdi bilemiyorum, fakat aniden, önünde diz çökerek ona huşuyla sarıldım:

"Madem beni böyle seviyordun, neden sürekli ittin beni? Düşünsene, önce Juliette'in evlenmesini bekledim, onun da mutlu olmasını beklediğini anlıyordum, şimdi mutlu, bana kendin söyledin. Uzun zaman babanı bırakmak istemediğini düşündüm, ama şimdi, işte ikimiz de yalnızız."

"Ah geçmişe yazıklanmayalım," diye mırıldandı, "o sayfayı kapattım artık."

"Hâlâ zamanımız var, Alissa."

"Hayır dostum, zamanımız yok artık. Aşkla, birbirimiz için aşktan daha iyi bir şeyin olduğunu sezdiğimiz andan beri, zamanımız yok. Sayende dostum, dünyevi her türlü tatminin sukut sayılacağı kadar yükseğe erişti emelim. Birlikte olsak hayatımız nasıl olurdu diye sık sık düşündüm, kusursuzdan az olsa o aşka tahammül edemezdim."

"Diğerimiz olmadan hayatımızın nasıl olacağını düşündün mü peki?"

"Hayır! Asla."

"İşte şimdi görüyorsun! Sensiz geçen üç yıl, ıstırap içinde oradan oraya..."

Akşam çökmüştü.

"Üşüdüm," diyerek ayağa kalktı, tekrar koluna giremeyeyim diye sıkı sıkıya şalına sarıldı. "Bizi bir süre meşgul eden, pek de iyi anlamadığımızı düşündüğümüz bir yer vardı Kutsal Kitap'ta hatırlıyor musun? 'Kendilerine

vaat edilene nail olamadılar. Tanrı bizim için daha iyi bir şey hazırlamıştır.'"*

"Bu sözlere hâlâ inanıyor musun?"

"İnanmam lazım." Bir süre yan yana, konuşmadan yürüdük. Sonra şöyle devam etti:

"Düşünebiliyor musun Jérôme: Daha iyi bir şey!" Ve aniden gözlerinden yaşlar geldi, bir yandan tekrar ediyordu: "Daha iyi bir şey!"

Onu demin çıkarken gördüğüm küçük bahçe kapısına gelmiştik yeniden. Bana dönüp:

"Elveda!" dedi, "hayır, gelme artık. Elveda canım. O daha iyi şey başlayacak artık."

Bir an baktı; hem beni kavrayıp hem uzakta tutarak, kolları gergin, elleri omuzlarımda, gözleri tarifi imkânsız bir aşkla dolu...

Kapı kapanır kapanmaz, kilidin kapıda döndüğünü duyar duymaz, en müthiş ümitsizliğin pençesinde kapının dibine çöktüm ve gecenin karanlığında uzun zaman hıçkıra hıçkıra ağladım.

Ama onu alıkoymak, ama kapıyı zorlamak, muhakkak girebileceğim eve bir yolunu bulup girmek... Hayır, bugün bile geriye dönüp o günü olduğu gibi yaşarken dahi, hayır, benim için olanaksızdı bunlar ve neden olduğunu anlayamıyorsanız şimdiye kadar anlattıklarımı da anlamamışsınız demektir.

Dayanılmaz bir endişe birkaç gün sonra beni Juliette'e yazmaya mecbur bıraktı. Ona Fongueusemare'a ziyaretimden söz ettim, Alissa'nın zayıflığının ve solgunluğunun beni nasıl tasalandırdığını anlattım. Kardeşine göz kulak olmasını ve artık Alissa'dan alamadığım haberlerini bana bildirmesini rica ettim.

---

* İbranilere, XI:39, 40 "Ve onların hepsi iman vasıtası ile şehadet olunduğu halde, vaade nail olamadılar; çünkü biz olmadan onlar kemale ermesinler diye, Tanrı bizim hakkımızda daha iyi bir şey hazırlamıştır." (ç.n.)

Üzerinden bir ay geçmemişti ki aşağıdaki mektubu aldım:

Sevgili Jérôme,

Sana çok acı bir haber vermeliyim: Zavallı Alissamız artık hayatta değil... Heyhat! Mektubunda ifade ettiğin korkular hiç de haksız değildi. Birkaç aydır hasta olmadığı halde eriyip gidiyordu zaten, yalvarmalarıma dayanamayıp Havre'daki Dr. A...'yı görmeyi kabul etmişti. Doktor da bana Alissa'nın hiçbir ciddi sorunu olmadığını yazmıştı. Ama ziyaretimden üç gün sonra Fongueusemare'ı aniden terk etmiş. Robert'in mektubuyla durumdan haberim oldu. Alissa bana o kadar nadir yazıyordu ki Robert olmasa evi terk ettiğinden bile haberdar olmayacaktım, çünkü beni sessizliğine alıştırmıştı. Öylece gitmesine izin verdiği, Paris'e kadar ona eşlik etmediği için Robert'i kıyasıya suçladım. O andan sonra nerede kaldığını dahi bilmez hale geldik, inanabiliyor musun? Nasıl endişe ettiğimi tahmin edersin, onu görmek, yazmak bile mümkün olmayacaktı artık. Gerçi Robert birkaç gün sonra Paris'e gitti, fakat hiçbir şey öğrenemedi. O kadar tasasız ve sorumsuz biri ki gerekli tetkiki yaptığından bile emin olamadık. Polise haber vermek zorunda kaldık, o dayanılmaz belirsizlik içinde yaşayamazdık. Sonra Édouard kendisi kalkıp Paris'e gitti ve Alissa'nın sığındığı küçük bakımevini bulmayı başardı. Fakat maalesef artık çok geçti. Bakımevinin yöneticisinden Alissa'nın ölümünü bildiren bir mektup aldım, aynı anda da Édouard'dan bir telgraf geldi, son anlarına yetişmeyi başaramamış. Son gününde bir zarfın üzerine, haberdar edilelim diye bizim adresimizi yazmış, bir diğer zarfa da Havre'a, avukatımıza gönderilmek üzere içinde son isteklerinin yer aldığı bir mektup koymuş. O mektubun bir kısmının seni ilgilendirdiğini sanıyorum; yakında yollayacağım. Édouard ile Robert evvelki gün düzenlenen

defin törenine katılabildiler. Cenazeyi kaldırırlarken yalnız değillermiş. Bakımevinden birkaç hasta törene katılmış, mezarlığa kadar eşlik etmişler. Bana gelince, bugün yarın beşinci çocuğumuzun doğumunu beklediğimden maalesef yerimden kımıldayamadım.

Sevgili Jérôme, bu matemin senin için ne kadar acılı olacağını biliyorum, sana bunları kalbim parçalanarak yazıyorum. İki gündür yatak döşek vaziyetteyim ve güçbela yazı yazabiliyorum, ama kuşkusuz sadece ikimizin gerçekten tanıdığı ablamın haberlerini başka birilerinden, hatta Édouard veya Robert'den bile duymanı istemedim. Şimdi artık neredeyse ihtiyar bir aile anası olduğuma ve geçmişin ateşleri çoktan küllendiğine göre seni yeniden görmek isterim. Eğer bir gün iş veya eğlence için Nîmes'e yolun düşerse bize, Aigues-Vives'e uğra mutlaka. Édouard seni tanımaktan mutlu olacaktır, biz de seninle Alissa'dan bahsederiz. Hoşça kal sevgili Jérôme. Kederle kucaklıyorum seni.

Birkaç gün sonra Alissa'nın Fongueusemare'ı kardeşine bıraktığını fakat odasındaki bütün eşyaların ve bir kısım mobilyanın Juliette'e yollanmasını istediğini öğrendim. Alissa'nın benim için mühürlenmiş bir pakete koyduğu evrak kısa süre içinde adresime yollanacaktı. Son ziyaretimde reddettiğim küçük mor taş haçın boynuna takılmasını istediğini de öğrendim. Édouard istediği şekilde yapıldığını söyledi.

Avukatın yolladığı mühürlü paketten Alissa'nın günlüğü çıktı. Pek çok sayfasını buraya aldım. Yorumsuz, yazıya geçirmekle yetindim. Onları okurken kafamdan geçenleri, ifade etmeyi pek beceremeyeceğim yürek buhranını kolaylıkla tahayyül edebileceğinizi sanıyorum.

ALISSA'NIN GÜNLÜĞÜ

Aigues-Vives

Evvelsi gün Havre'dan çıkış, dün Nîmes'e varış... İlk seyahatim! Ev işleri, yemek derdi olmamasının yarattığı hafif bir başıboşluk içinde, bugün, 23 Mayıs 188.. tarihinde, yirmi beşinci yaş günümde yani, bu günlüğe başlıyorum. Öyle çok keyifle değil, biraz bana yoldaşlık etsin diye, çünkü hayatımda belki de ilk defa, yalnız hissediyorum. Bambaşka, neredeyse bana tümüyle yabancı, henüz bağ kuramadığım bir memleketteyim. Bu toprağın bana söyleyecekleri, Normandiya'nın anlattıklarıyla ve Fongueusemare'da yorulmak bilmeden dinlediklerimle aynı şeyler olacak kuşkusuz, çünkü Tanrı hiçbir yerde değişmez, hep olduğu gibidir. Ama güneyde konuşulan bu dili henüz öğrenmiş değilim, şaşkınlıkla dinliyorum.

24 Mayıs

Juliette yanımda, devamında bahçenin yer aldığı çakıllık avluya açılan İtalyan tarzı evlerinin gözbebeği açık verandada, divanın üzerinde uyukluyor. Yattığı yerden görebildiği çimenlik hafif bir eğimle, iki kuğunun süzüldüğü, rengârenk bir grup ördeğin oynadığı su birikinti-

sine doğru iniyor. Söylediklerine göre yaz sıcağında hiç kurumayan dere bu birikintiyi besleyip, giderek yabani bir koruya dönüşen bahçenin içinden geçiyor, kurumuş çalılıklar ile bağ arasında sıkışıp biraz ilerledikten sonra nihayet ikisinin arasında tükeniyor.

Édouard Teissières dün babama bahçeyi, çiftliği, şarap mahzenini, bağları gezdirdi, ben Juliette'le birlikte evde kaldım, böylece sabah çok erken saatte tek başıma parkta ilk gezintime çıkabildim. İsimlerini hiç bilmediğim ama öğrenmek istediğim bir sürü bitki ve ağaç... Öğlen yemeğinde adlarını öğrenebilmek için hepsinden küçük dallar topladım. Aralarında Jérôme'un Villa Borghèse'de veya Doria-Pamphili'deki bahçelerde görüp sevdiği çalı meşelerine ait olanlar da var. Bizim kuzeydeki ağaçların uzak akrabaları bunlar ve çok farklı bir karakterdeler; parkın neredeyse diğer ucundaki gizemli küçük açıklığın üzerini kuşatmış, âdeta Nemf korosuna davet çıkaran, insanın ayaklarına yumuşacık gelen çimenliğin üzerine eğilmişler. Fongueusemare'da sonuna kadar Hıristiyan olan doğa algımın burada bana rağmen biraz pagan bir hal almasına şaşıyor, bundan neredeyse korku duyuyorum. Hic nemus* *diye fısıldadım. Hava berraktı, tuhaf bir sessizlik vardı etrafta. Orpheus'u, Armida'yı düşündüm, sonra birden çok yakınımdan, tek bir kuşun şarkısı yükseldi; o kadar dokunaklı, o kadar duruydu ki bütün doğa bu şarkıyı bekliyormuş gibi geldi. Kalbim hızla atmaya başladı, bir ağaca yaslanıp bir süre öylece kaldım, eve vardığımda henüz kimseler kalkmamıştı.*

26 Mayıs

Jérôme'dan hâlâ haber yok. Havre'da bana yazmış olsaydı buraya yollarlardı... Endişelerimi bir tek bu deftere emanet edebiliyorum. Ne Baux'ya dün yaptığımız gezinti ne dua etmek, hiçbiri üç gündür beni bir an olsun endişelerden uzaklaştırmaya yetmedi. Bugün başka bir şey hak-

* Lat. Bu ağaçlık. (ç.n.)

kında yazmak da elimden gelmiyor: Aigues-Vives'e geldiğimden beri pençesine düştüğüm tuhaf melankolinin belki bütün sebebi budur; onu o kadar derinde duyuyorum ki sanki bana uzun zamandır oradaymış gibi geliyor, gururla kuşandığım neşeli halim onun ancak üzerini örtebiliyordu.

27 Mayıs

Kendime yalan söylemenin ne âlemi var? Juliette'in mutluluğuna sadece kafamla seviniyorum. Onca ümit ettiğim, uğruna kendiminkinden vazgeçmeye kalktığım bu mutluluğa Juliette'in hiç zahmetsiz ulaştığını ve bunun, onun da benim de sandığımız gibi bir mutluluk olmadığını görmek bana acı veriyor. Bütün bunlar ne kadar karmaşık! Evet ya... Korkunç bir şekilde nükseden bencilliğimin, fedakârlığımla değil başka türlü mutluluğu bulmasına, mutlu olmak için benim fedakârlığıma ihtiyaç duymamasına gücendiğini sezebiliyorum.

Ve şimdi, Jérôme'un sessizliğinin bende yarattığı huzursuzluğu hissederken kendime sorduğum soru şu: Bu feragat kalbimde gerçekten yerine geldi mi? Tanrı'nın benden artık böyle bir şey istemiyor oluşu beni âdeta mahcup ediyor. Harcım değil miydi yoksa?

28 Mayıs

Duyduğum kederi bu şekilde analiz etmek ne kadar tehlikeli! Daha şimdiden bu deftere bağlanmaya başladım. Üstesinden geldiğimi sandığım kendini beğenmişlik burada tekrar hakkını mı talep ediyor? Hayır, bu günlük, ruhumun karşısında süslenip püslendiği dalkavuk bir ayna olmayacak! Başta sandığım gibi başıboşluktan değil, kederden yazıyormuşum. Artık lügatimde olmayan, nefret ettiğim, ruhumu karmaşasından arındırmak *istediğim* bir günah hali, *keder. Bu defter, mutluluğa kendi içimde yeniden kavuşmama yardım edecek.*

Keder karmaşadır. Mutluluğumu analiz ettiğimi hiç hatırlamıyorum.

Fongueusemare'da da epey yalnızdım, daha da yalnızdım hatta. Peki neden bu yalnızlığı hissetmiyordum? Jérôme İtalya'dan yazdığı sıra, bensiz görüyor ve yaşıyor oluşuna razıydım; fikrimde onu takip etmiş, sevinçlerini kendi sevincim yapmıştım. Ama şimdi elimde olmadan, onu çağırıyorum, o olmadan gördüğüm her yeni şey, usanç kaynağı.

10 Haziran

Henüz başladığım günlüğe uzun bir ara: Küçük Lise'in doğumu, Juliette'in yanında uzun gece mesaileri; Jérôme'a yazabileceklerimi buraya yazmaktan da keyif almıyorum. Çok sayıda kadının paylaştığı katlanılmaz bir kusura, fazla yazma kusuruna karşı uyanık olmalıyım. Bu defteri bir mükemmelleşme aracı olarak düşünmeli.

Sonraki birkaç sayfada okumaları sırasında aldığı notlar, kopyaladığı pasajlar vs. bulunuyor. Sonrakilere yine Fongueusemare'da tarih atılmış:

16 Temmuz

Juliette mesut, öyle olduğunu söylüyor, öyle de görünüyor. Şüpheye hakkım yok, gerekçem de yok... Şu sıralar yanındayken hissettiğim tatminsizlik, rahatsızlık nereden geliyor? Belki de bu kadar pratik, bu denli kolay elde edilen, "ölçülü" bir mutluluk ruhu sıkıp boğarmış gibi hissetmekten...

Şimdi kendime, arzu ettiğim mutluluk mu, yoksa mutluluk yolunda ilerlemek mi diye soruyorum. Ya Rabbi! Çok kolay elde edebileceğim mutluluktan beni sen sakın! Mutluluğu sana yaklaşıncaya kadar geciktirmeyi, ertelemeyi öğret.

Sonraki birkaç sayfa yırtılmış, Havre'daki sancılı görüşmemizle ilgili olduğuna kuşku yok. Günlük ancak son-

raki sene devam ediyor; sayfalarda tarih yok, ama Fongueusemare'da kaldığım sıra yazılmış olmalı mutlaka.

Bazen onu dinlerken, kendimi düşünürken gördüğümü sanıyorum. Bana beni açıklıyor, tanıtıyor. Onsuz var olabilir miydim? Onunla beraber kendimim.

Hislerim insanların aşk dedikleri şey mi, bazen şüphe ediyorum. Genelde aşkla ilgili anlatılanlar benim çizebileceğim resimden o kadar farklı ki. Hakkında tek söz etmeyelim, onu, haberim dahi olmadan seveyim isterdim, bilhassa da onun haberi olmadan seveyim...

Onsuz yaşamam gereken günler hiç sevinç vermez oldu. Tüm faziletim onun hoşuna gitmek için, ama yanındayken o faziletin zayıf düştüğünü hissediyorum.

Piyano çalışmayı seviyordum çünkü her gün bana az da olsa ilerliyormuşum gibi geliyordu. Belki yabancı dilde kitap okurken aldığım hazzın da sırrı bu: Başka bir dili dilimize tercih ettiğimden değil, hayranlık beslediğim yazarlarımızın yabancılardan aşağı kalır yanı olduğunu düşündüğümden de değil, ama bir yönde ilerliyor olmanın cüzi zorluğu, heyecanı, belki o güçlüğü aşmanın ve her seferinde daha iyi aşmanın şuurdışı gururu, entelektüel zevklerime vazgeçemeyeceğimi sandığım bir ruhsal tatmin ekliyeceğinden.

Ne kadar mutlu olursa olsun ilerlemenin olmadığı bir hali arzu edemem. Uhrevi saadeti Tanrı'yla hemhal olmak gibi değil de, sonsuz ve sürekli bir yakınlaşma olarak tahayyül ediyorum. Kelimelerle oynamaktan korkmuyor olsam, ilerlemeci *olmayan bir sevincin hiç ilgimi çekmediğini söylerdim.*

Bu sabah ağaçlı yoldaki bankta oturuyorduk; hiç konuşmuyor, konuşma ihtiyacı da hissetmiyorduk. Birdenbire bana ahiret hayatına inanıp inanmadığımı sordu.

"Fakat Jérôme," diye haykırdım hemen, "benim için bir umuttan da öte bu, bir kesinlik..."

Ve aniden bu haykırışla birlikte, bütün inancımın da âdeta içimden çekildiğini hissettim.

"Ben bilmek isterdim!" diye ekledi, bir an durduktan sonra devam etti, "inancın olmasa başka türlü davranır mıydın?"

"Bunu nasıl bilebilirim," diye cevap verdim, sonra ekledim, "ve sen de sevgili dostum, sen de kendine rağmen, en güçlü inançla harekete geçiyormuşçasına hareket edebilirsin ancak, başka türlü değil. Başka türlü olsaydın, seni sevemezdim."

Hayır Jérôme, hayır. Bizim erdemimiz gelecekteki bir mükâfata yönelmiyor, aşkımızın mükâfat aramaması gibi. Zahmeti için ödüllendirilme fikri soylu bir ruhu incitir. Onun için erdem bir süs de değildir, güzelliğinin biçimidir.

Babam yine ara ara kötüleşiyor, ciddi bir şey olmadığını umuyorum, ama üç gündür yeniden süt diyetine başladı.

Dün akşam Jérôme odasına çekilmişti, babam biraz daha oturduktan sonra bir süreliğine beni yalnız bıraktı. Kanepede oturmuş, daha doğrusu –hemen hiç yapmadığım şey ama– uzanmıştım nedense. Abajur gözlerimi ve vücudumun üst kısmını gölgelemişti, lambadan vuran ışıkta elbisemden sıyrılmış ayaklarımı mekanik bir şekilde izliyordum. Babam tekrar içeri girdiğinde, kapının önünde bir süre durarak yarı gülümser yarı üzgün bir edayla beni tuhaf tuhaf süzdü. Belli belirsiz bir utanma duygusuyla ayağa kalktım; o zaman beni yanına çağırdı.

"Gel, yanıma otur biraz," dedi; vakit ilerlemiş olmasına rağmen bana annemden bahsetmeye başladı ki ayrıldıklarından beri hiç yapmadığı bir şeydi bu. Onunla nasıl evlendiğini, onu ne kadar sevdiğini ve başlarda onun kendisi için ne kadar çok şey ifade ettiğini anlattı.

Nihayet ben de,

"Baba, bana bunları neden bu akşam anlattığını söyler misin lütfen, tam da bu akşam bunları anlatmana ne sebep oldu?" diye sordum.

"Çünkü az önce, salona girdiğimde seni gördüm, kanepede uzanmıştın ve bir an anneni gördüm sandım."

Israrla sormuştum, çünkü yine o akşam, Jérôme, oturduğum koltuğa dayanmış vaziyette ayaktaydı, üzerime eğilmiş, omzumun üzerinden kitap okuyordu. Onu göremiyordum fakat nefesini, vücudunun sıcaklığını ve kıpırdanışını hissedebiliyordum. Okumaya devam ediyormuş gibi yaptım ama artık okuduğumdan bir şey anlamıyordum, satırları bile ayırt edemiyordum. Çok tuhaf bir gerginlik halinin etkisiyle henüz yapabiliyorken hızla koltuktan kalktım. Birkaç dakikalığına odayı terk etmeyi başarabildim, neyse ki hiçbir şeyin farkına varmadı. Fakat biraz sonra, salonda yalnız kaldığımda, divana uzandım ve babam beni gördüğünde anneme benzetti, tam ben annemi düşünürken hem de.

O gece çok kötü uyudum, kaygılı, mağlup, sefil durumda, içime bir pişmanlık seli gibi dolan hatıraların pençesinde kıvranarak. Tanrım, bana günah kisvesine bürünmüş her şeyden tiksinmeyi öğret.

Zavallı Jérôme! Bazen tek bir hareketinin yeteceğini bilseydi ve bazen sadece bir hareketini beklediğimi...

Daha çocukken bile güzel olmayı onun için isterdim. Şimdi bana öyle geliyor ki "mükemmelliğe yönelmem" de sadece onun içindi. Ve bu mükemmelliğe ancak onsuz erişilebilecek oluşu... Ya Rabbi, öğretilerin içinde ruhuma en çok sıkıntı vereni bu.

Kendisi için erdem ile aşkın bir olabildiği ruh kim bilir ne mutludur! Bazen aşktan başka bir erdem olabileceğinden şüphe ediyorum, mümkün olduğunca çok ve giderek daha çok sevmek bana tek erdemmiş gibi geliyor. Ama bazı günler de maalesef, erdem aşkın önünde bir engelden ibaretmiş gibi görünüyor. Kalbimin en doğal meyline erdem diyecek halim yok herhalde! Ah sofizmin cazibesi, sahte vaatler, aldatıcı mutluluk serabı!

Bu sabah La Bruyère okuyordum:

"Hayatın akışı içinde bazen bize yasak olan öyle kıymetli zevklerle, öyle tatlı uğraşlarla karşılaşırız ki hiç

değilse bunlara müsaade olmasını arzulamak en tabii şeydir: Sadece feragati öğreten erdemle böylesine büyük cazibelerin üstesinden gelinebilir."

Burada yasak bir şey olduğunu nereden çıkarıyorum? Bana aşkın cazibesinden daha tatlı, daha güçlü görünen bir cazibe mi gizliden gizliye beni kendisine çekiyor yoksa? Ah keşke bu iki ruhu da aşkın gücüyle, aşkın ötesine taşımak mümkün olabilseydi!

Heyhat! Şimdi çok daha iyi anlıyorum: Tanrı ile onun arasındaki tek engel benim. Belki bana söylediği gibi başta bana duyduğu sevgi onu Tanrı'ya yaklaştırıyordu fakat artık bu sevgi buna engel; benimle oyalanıyor, beni tercih ediyor, onu erdem yolunda ilerlemekten alıkoyan bir puta dönüşüyorum. İkimizden birinin o yolu kat etmesi gerek; korkak yüreğim sevgimin üstesinden gelmekten ümit kestiğine göre, Tanrım bana izin ver, yardım et de beni artık sevmemeyi ona öğretebileyim! Böylece kendi faziletim pahasına sana çok daha layık olan onunkini sunabileceğim sana... Hem bugün onu kaybetmekle ruhum yeise düşse de daha sonra nasılsa onu sende bulmayacak mıyım?

Söyle bana ya Rabbi, hangi ruh seni daha çok hak ediyor? Beni sevmekten daha iyi bir şey için doğmadı mı? Ve beni sevmekle yetinecek olursa, onu yine bu kadar sevebilecek miyim? Kahramanlık sayılabilecek her şey mutluluğun içinde nasıl da küçülüyor!

Pazar

"Tanrı bizim için daha iyi bir şey hazırlamıştır."

3 Mayıs Pazartesi

Mutluluğun hemen burada, yakında, kendini sunuyor olması, öyle ki sadece uzanıp yakalamak yetecek...

Bu sabah, onunla konuşurken, feragati gerçekleştirdim.

Pazartesi akşam

Yarın gidiyor...

Sevgili Jérôme, seni hâlâ sonsuz bir şefkatle seviyorum, ama sana bunu artık asla söyleyemeyeceğim. Gözlerime, dudaklarıma, ruhuma vurduğum ket o kadar ağır ki seni terk etmek bir rahatlama ve acı bir hoşnutluk veriyor.

Akıl çerçevesinde davranmaya çalışıyorum ama hareket etme anı geldiğinde beni harekete geçiren gerekçeler benden kaçıyor veya bana çılgınca görünüyor, artık onlara itimat edemiyorum...

Ondan kaçmamın gerekçeleri? Artık o gerekçelere itimadım kalmadı... Ama yine de kaçıyorum, kederle ve niçin kaçtığımı bilmeden.

Tanrım! Jérôme ile beraber, yan yana sana yakınlaşabilsek; hayat yolunu birlikte kateden iki hacı gibi yürüyebilsek. Yeri gelince, yol üzerinde biri diğerine: "Bana dayan kardeşim, yoruldun," dediğinde, öbürü "Seni yanımda hissetmek yeter," diyebilse. Ama hayır! Bize öğrettiğin yol dar bir yol, iki kişinin yan yana yürüyemeyeceği kadar dar.

4 Temmuz

Altı hafta oldu defteri açmamışım. Geçen ay birkaç sayfasını okudum, aptalca ve tehlikeli bir iyi yazma kaygısı fark ettim... bunu da ona borçluyum.

Ondan vazgeçmeme yardımcı olsun diye başladığım bu defterde bile hâlâ ona yazmayı sürdürmüşüm.

İyi yazılmış gibi görünen bütün sayfaları yırttım. (İyiden ne kastettiğimi yine ben biliyorum). Onunla ilgili olan bütün sayfaları yırtmalıydım. Bütün defteri hatta... Ama yapamadım.

O birkaç sayfayı yırtar yırtmaz da bir parça gururlandım. Yüreğim bu denli daralmamış olsa gülerdim buna.

Sanki gerçekten de övgüye değer bir şey yapmışım gibi geldi, sanki parçaladığım şeyin büyük bir önemi varmış gibi!

6 Temmuz

Kütüphanemden uzaklaşmam gerekti...

Ondan kaçıp kitaplara yöneliyorum, kitaplarda yine onu buluyorum. Hatta kendi başıma keşfettiğim bir kitabı bile onun sesiyle okuyorum. Sadece onu ilgilendiren şeylerle ilgileniyorum; zihnim onun zihni oluyor ve onları ayırma konusunda, birbirlerine karışmalarından zevk aldığım zamanlardaki kadar beceriksizim.

Bazen onun cümlelerinin ritminden kaçabilmek için kötü yazmaya gayret ediyorum, ama ona karşı savaşmak bile hâlâ onunla ilgilenmek demek. Bir süreliğine sadece Kitabı Mukaddes'i (ve belki Imitation'u) okumaya ve bu deftere de her akşam sadece okuduğum yerle ilgili yazmaya karar verdim.

Ardından bir tür günlük meşgale gibi yazılan bir kısım geliyor, 1 Temmuz'dan itibaren hep bir ayet barındıran yazılara tarih de eklenmiş. Buraya sadece yorumlu olanları aktarıyorum.

20 Temmuz

"Git nen varsa sat, fakirlere ver." Jérôme'a ait olan bu kalbi fakirlere vermek gerektiğini anlıyorum. Bunu yaparak ona da aynısını yapmayı öğretmiş olmayacak mıyım?.. Bana cesaret ver Tanrım.*

24 Temmuz

Internelle Consolacion*'u okumayı bıraktım. O eski dil çok hoşuma gidiyordu, ama beni oyalıyordu ve okumaktan aldığım neredeyse pagan lezzet, ondan devşirmeye çalıştığım terbiyeyle o kadar ilgisizdi ki.*

Tekrar Imitation'a döndüm, anlamakla çokça övündüğüm Latince metin de değil üstelik. Okuduğum met-

* Matta 19:21. (ç.n.)

nin üzerinde çeviri olduğunun bile belirtilmemesine sevindim. Protestan bir çeviri olduğu doğru, ama "bütün Hıristiyan cemaatlerin kullanımına uygundur," diyor başlıkta.

"Erdem yolunda ilerleyerek nasıl bir huzura kavuşacağını ve başkalarına nasıl bir sevinç getireceğini bilseydin, bu uğurda mutlaka daha büyük bir arzuyla çalışırdın."

10 Ağustos

Sana bir çocuğun coşku dolu imanıyla ve göklerdeki meleklerin diliyle haykırsaydım Tanrım...

Bütün bunlar biliyorum, bana Jérôme'dan değil senden geliyor.

Öyleyse neden kendinle benim aramdaki her şeyi onun suretiyle dolduruyorsun?

14 Ağustos

Bu işi tamamlayıncaya kadar iki ay daha... Yardımını esirgeme Tanrım!

20 Ağustos

Feragatin kalbimde kemale ermediğini hissediyorum, bunu mutsuzluğumda duyuyorum. Sadece onunla gelen sevinci senden başkasına borçlu olmamayı nasip et Tanrım.

28 Ağustos

Ulaştığım bu erdem ne kadar vasat ve kederli. Kendimden fazla şey mi bekledim? Artık acı duymamak.

Nasıl bir korkaklıksa benimkisi, gücü için sürekli Tanrı'ya yalvarıyorum! Tüm dualarım yakınma oldu artık.

29 Ağustos

*"Kır zambaklarını düşünün."**

Bu basit söz bu sabah beni o kadar kederlendirdi ki kendimi hiçbir işe veremedim. Kırlara gezintiye çıktım ve elimde olmadan tekrar edip durduğum bu sözler yüreğimi ve sonra gözlerimi yaşla doldurdu. Geniş ve boş ovaya, sabanın üzerine eğilmiş didinen ırgata baktım... "Kır zambakları..." Fakat Tanrım, nerede o zambaklar?"

16 Eylül saat akşam 10

Onu tekrar gördüm. Şu an burada, bu çatının altında. Penceresindeki ışığın çimenliğe vurduğunu görüyorum. Bu satırları yazarken hâlâ uyumamış, ayakta, belki beni düşünüyor. Hiç değişmemiş, öyle söyledi, öyle olduğu da belli. Karar verdiğim gibi olabilecek miyim karşısında, aşkından vazgeçirebilecek miyim?

24 Eylül

Kalbim içten içe erirken soğuk ve mesafeli görünmeyi başardığım acımasız bir sohbet oldu. Şimdiye kadar ondan kaçmakla yetinmiştim. Bu sabah Tanrı'nın zafer için bana güç verdiğine ve kavgadan sürekli kaçmanın korkaklık olduğuna nihayet inanabildim. Galip geldim mi? Jérôme beni daha az seviyor mu? Tanrım! Bu hem umut ettiğim hem de korktuğum şey. Onu hiç bu kadar çok sevmedim.

Benden kurtulması için benim mahvolmamı yazdıysan Tanrım, öyle olsun!..

*"Acılarıma katlanabileyim, Çile'nizden geri kalana tahammüle devam edebileyim diye kalbime ve ruhuma dolun."***

---

* Tanrı adına her şeyden vazgeçenlerin sembolü haline gelen "kır zambakları" iki İncil'de benzer şekilde geçer: Matta 6:28 ve Luka 12:27: "Zambaklara bakın, nasıl büyüyorlar; ne çalışıyorlar ne iplik eğiriyorlar; ve size derim, Süleyman bile, bütün izzetinde, bunlardan biri gibi giyinmiş değil." (ç.n.)

** Pascal'ın hastalıklara karşı duası, *Œuvres complètes*, Bibl. de la Pléiade, c. II, s. 193. (ç.n.)

Pascal'dan bahsettik... Neler söyledim öyle? Ne utanç verici, saçma sapan sözler! Daha söylerken bile acı duymaya başladım, ama akşam, küfre düşmüşüm gibi nedamet getirdim. Düşünceler*'in koca cildine geri döndüm, açar açmaz önüme gelen bölüm Matmazel de Roannez'ye yazdığı bir mektup oldu:*

"Bağlı olduğumuz kişiyi gönülden takip ettiğimiz sürece bağımızın farkına varmayız, ama direnmeye ve uzaklaşmaya başladık mı fena halde acı çekeriz."

Bu sözler içime öyle bir oturdu ki okumaya devam edecek gücü bulamadım; kitabın başka bir yerini açtım, daha önce bilmediğim müthiş bir pasaj, hemen not ettim.

Günlüğün ilk defteri burada son buluyor. Kuşkusuz akabindeki defter imha edilmiş, çünkü Alissa'nın geride bıraktığı kâğıtlarda günlük ancak üç yıl sonra, yine Fongueusemare'da, eylül ayı tarihiyle devam ediyor, yani son buluşmamızın hemen öncesi.

Son defter şu cümlelerle başlıyor:

17 Eylül

Tanrım senin de bildiğin gibi, seni sevebilmek için ona ihtiyacım var.

20 Eylül

Tanrım, kalbimi sana verebilmem için onu bana geri ver.

Tanrım, onu sadece bir kez daha görebileyim.

Tanrım, kalbimi sana sundum, aşkımın isteğini geri çevirme. Hayatımın geri kalanını sadece sana adayacağım.

Tanrım, ettiğim bu adi dua için beni bağışla, ama ismini anmadan yapamıyorum, kalbimdeki acıyı da unutamıyorum.

Tanrım sana yalvarıyorum, beni ıstırap içinde koyup terk etme.

21 Eylül

*"Babadan her ne dileyecek olursanız, benim ismimle..."**

Tanrım senin isminle dilemeye cüret edemiyorum.

Fakat duamı dillendirmesem de, kalbimdeki bu delice arzuyu bilmemen mümkün mü?

27 Eylül

Bu sabahtan beri büyük bir sükûnet. Neredeyse bütün gece dua ve tefekkürle geçti. Çocukken Ruhu'l Kudüs'le ilgili hayallerime benzer bir tür sekine hali indi sanki üzerime, etrafımı kapladı. Sevincimi bir tür asabi coşkunluk haline borçlu olmaktan korktuğum için hemen yatağa girdim, fakat o saadet hali terk etmeden beni; kısa süre sonra da uyudum. Sabah da yine eksiksiz, benimle beraberdi. Jérôme'un geleceğine artık kesin gözüyle bakıyorum.

30 Eylül

Jérôme dostum, sana hâlâ kardeşim diyorum ama seni bir kardeşten çok, ölçülemeyecek kadar çok seviyorum... Kayınların orada kaç defa ismini çağırdım!.. Her akşam gün batımına doğru, küçük bahçe kapısından çıkıp karanlık çökerken ağaçlı yola iniyorum. Birden bana cevap versen, seni görmek için aceleyle göz gezdirdiğim taşlı bayırın ardında beliriversen veya seni uzakta, bankta oturmuş beni bekliyorken görüversem, kalbimin atışı hızlanmazdı bile; tersine, seni görmeyince şaşırıyorum.

1 Ekim

Ses seda yok henüz. Güneş batarken gökyüzü hiç görmediğim bir saflıktaydı. Bekliyorum. Pek yakında, tam da bu bankta yan yana oturacağımızı biliyorum. Şimdiden sesini duyuyorum. Adımı söylemesini çok seviyorum. Burada olacak, çok yakında! Elimi elinin içine bırakacağım.

---

* Yuhanna 16:23. (ç.n.)

Bırakacağım, alnım omzuna yaslansın. Hemen yanında nefes alacağım. Daha dün, yeniden okurum diye birkaç mektubunu yanımda getirdim, ama açıp bakamadım bile, kafam onunla öylesine doluydu. O yaz gitmesini istemediğim süre boyunca taktığım, çok sevdiği mor taş haçımı da yanımda getirdim.

Haçı ona vermek istiyorum. Bu hayali uzun zamandır kuruyorum; o evlenmiş, ben ise ilk kızının, küçük Alissa'nın vaftiz annesi olmuşum, bu takıyı da ona veriyorum... Bunu ona anlatmaya neden hiç cesaret edemedim?

2 Ekim

Bugün içim bir hafif, yuvasını göğe yapmış bir kuş kadar neşeli. Bugün artık gelmesi gerekiyor; hissediyorum, biliyorum; bağıra bağıra herkese ilan etmek istiyorum, buraya yazma ihtiyacı hissettim. Sevincimi saklayamaz haldeyim. Normalde aklı bambaşka yerlerde, bana o kadar kayıtsız olan Robert bile fark etti. Sorularından sıkıldım, ne cevap vereceğimi bilemedim. Akşamı nasıl getireceğim?

Garip, şeffaf bir bant gözlerimin üzerine gerilmiş de sanki bana her yerde onun devleşmiş suretini gösteriyor ve aşkın şuaları kalbimde yanıp duran bir noktaya odaklanmış duruyor.

Ah, beklemek ne yorucu!

Ya Rabbim! Saadetin geniş kanatlı kapılarını bir anlığına benim için aralasan...

3 Ekim

Her şey bitti! Bir gölge gibi kollarımdan sıyrılıp gitti maalesef. Buradaydı! Buradaydı! Varlığını hâlâ hissedebiliyorum. Çağırıyorum. Ellerim, dudaklarım gecenin içinde boş yere onu arıyor.

Ne dua edebiliyorum ne uyku uyuyabiliyorum. Karanlık bahçeye çıktım yeniden. Odamda, evin her yerinde,

korkuyordum; ıstırabım beni ayrıldığımız kapının arkasına kadar getirdi; delicesine bir umutla kapıyı açtım, geri gelmiştir diye! Seslendim. Karanlıkları yokladım. Ona yazmak için geri döndüm sonra. Bu matemi kabul edemeyeceğim.

Ne oldu peki? Ne söyledim, ne yaptım? Karşısında erdemi abartma ihtiyacı neden? Bütün kalbimin inkâr ettiği erdem beş para eder mi ki? Tanrı'nın ağzıma getirdiği sözlere gizlice ihanet ettim. Yüreğimde kabarıp duran hiçbir şeyi açık etmedim. Jérôme! Jérôme, yanında kalbimin parçalandığı, yokluğuyla perişan olduğum acılı dostum, sana demin söylediklerimin tek kelimesine bile inanma, sadece aşkımın anlattıklarını dinle.

Yırttım mektubu, sonra yeniden yazdım. İşte şafak söktü, gri, gözyaşlarıyla ıslanmış, düşüncelerim kadar kederli. Çiftliğin ilk gürültülerini işitiyorum, uykudaki her şey yeniden hayat buluyor... "Şimdi kalk, saat geldi..."

Mektubum yola çıkmayacak.

5 Ekim

Beni tarumar eden kıskanç Tanrı, kalbimi de söküp al. Madem onu ısıtacak bir şey kalmadı, madem artık ilgisini çeken bir şey yok. Benden geriye kalan bu acıklı artığı alt etmeme yardım et. Ev, bahçe, her şey aşkı dayanılmaz biçimde kışkırtıyor. Tanrım, sadece seni görebileceğim bir yerlere kaçmalıyım.*

Senin de yardımınla Tanrım, malımın kalanını fakirlere vereceğim, kolayca elden çıkaramayacağım Fongueusemare'ı Robert'e ayıracağım. Vasiyetimi yazdım gerçi, fakat ne tür formaliteler gerektiğini bilmiyorum, dün avukatla doğru dürüst konuşamadım, aldığım karardan şüphelenebileceğinden, Juliette ile Robert'i uyaracağından korktum. Bu işi Paris'te halledeceğim.

* Bkz. Çıkış 20:4-5. (ç.n.)

10 Ekim

Buraya o kadar yorgun ulaştım ki ilk iki günü yatakta geçirmek zorunda kaldım. İradem hilafına çağırdıkları doktor zorunlu gördüğü bir operasyondan söz ediyor. İtiraz etmenin ne faydası var? Fakat onu bu operasyondan korktuğuma ve biraz güç toplamak için beklemeyi tercih ettiğime kolaylıkla inandırdım.

Adımı ve adres bilgilerimi saklamayı başarabildim. Bakımevinin ofisine güçlük çekmeden kabul edilmemi ve beni Tanrı ne kadar takdir ettiyse o kadar barındırmalarını sağlayacak kadar para bıraktım.

Bu odayı sevdim. Kusursuz temizliği duvar süsü yerine geçiyor. Neredeyse sevinçli olduğumu şaşırarak görüyorum. Artık hayattan hiçbir şey beklemediğim için olacak. Çünkü şimdi Tanrı'yla yetinmeliyim ve onun sevgisi içimizi tümüyle doldurduğunda ancak bu kadar tatlı...

Yanıma sadece Kitabı Mukaddes'i aldım; fakat bugün orada okuduklarımdan çok daha kuvvetle içimde yankılanan sözler Pascal'ın vahşi hıçkırışı oldu:

"Tanrı'dan gayri hiçbir şey bekleyişime karşılık olmaz."

İhtiyatsız kalbimin dileği ne kadar insanca bir sevinçti oysa! Benden de bunun gibi bir çığlık koparmak için mi Tanrım, beni böyle ümitsiz bıraktın?

12 Ekim

Melekûtun gelsin! Üzerime insin, sadece sen hüküm sür bende ve bütün benliğimde. Kalbimde seninle çekişmek istemiyorum artık.*

Çok yaşlıymışım gibi yorgun olmama rağmen, ruhum tuhaf bir çocuksuluğu muhafaza ediyor. Odasında her şey yerli yerinde olmadan, çıkardığı elbiseleri yatağın kenarında düzgünce katlanmadan uykuya dalamayan o küçük kızım hâlâ...

Ölüme böyle hazırlanmak isterdim.

---

* Matta, 6:10. (ç.n.)

13 Ekim

Yok etmeden önce günlüğümü yeniden okudum. Duydukları sıkıntıyı etraflarına saçmak büyük ruhlara yakışmaz. Sanırım Clotilde de Vaux'ya aitti bu güzel söz.

Günlüğü ateşe atacağım anda, bir tür ihtarın beni alıkoyduğunu hissettim; bana, artık bana ait değilmiş gibi geldi, onu Jérôme'dan söküp almaya hakkım yokmuş, hep sadece onun için yazmışım gibi. Kaygılarım, şüphelerim bana şimdi o kadar aptalca geliyor ki artık onlara bir önem atfedemediğim gibi Jérôme'u da üzebileceklerine inanmıyorum. Ya Rabbi, erdemin erişmeyi umamadığım doruklarına onu çıkarmayı tutkuyla arzulayan kalbimin beceriksiz söyleyişini bu satırlarda ara sıra da olsa duyabilmesini dilerdim.

*"Benden yüksek olan kayaya beni eriştir."**

15 Ekim

"Sevinç, sevinç, sevinç, sevinç gözyaşları..."

*İnsani sevincin üstünde ve bütün acıların ötesinde, evet, o pırıl pırıl sevinci sezebiliyorum. Benden yüksek olan kayanın ismini de biliyorum: mutluluk. Mutluluğa ulaşamadığı sürece bütün hayatımın nafile olduğunu anlıyorum. Ah ama sen ya Rab, feragat eden, saf ruha bunu vaat ediyorsun: "Rab'da ölen ölülere bundan böyle ne mutlu!"** diyor kutlu sözün. Ölene kadar beklemeli miyim? İşte inancım burada bocalıyor. Ya Rab! Olanca gücümle yakarıyorum sana. Gecenin içindeyim, şafağı bekliyorum. Heba olana dek haykırıyorum. Gel de kalbimi yatıştır. Bu mutluluğa şimdi susadım... Yoksa mutlu olduğuma kendimi ikna mı etmeliyim? Şafaktan önce şakıyan sabırsız kuş nasıl ki gün doğumunu haber vermekten çok çağırırsa, gece kaybolup gidene kadar şarkı söylemeyi beklemesem olmaz mı?*

---

* Mezmur, 61:2. (ç.n.)

** Vahiy, 14:13. (ç.n.)

16 Ekim

Jérôme, sana kusursuz sevinci gösterebilmeyi isterdim.

Bu sabah kusma nöbetiyle elden ayaktan kesildim. Hemen sonra kendimi o kadar takatsiz hissettim ki, ölmeyi umut ettim. Ama hayır, önce müthiş bir sükûnet hali bütün varlığımı kuşattı, sonra, bir kaygı aldı beni, ruhum ve bedenim beraberce ürperdi; ani ve hayal kırıklığıyla dolu bir aydınlanma gibiydi. Odamın duvarlarının korkunç çıplaklığını sanki ilk defa gördüm. Korktum. Şimdi de kendimi rahatlatmak, teskin etmek için yazıyorum. Ya Rabbi! Sonunda küfre düşmeden sona ulaşabilecek miyim?

Tekrar kalkabildim. Çocuk gibi dizlerimin üzerine çöktüm.

Şu an ölmek isterdim, çabucak, yalnız olduğumun bir kere daha farkına varmadan.

Geçen sene Juliette'i tekrar gördüm. Alissa'nın vefatını haber veren son mektubunun üzerinden on yıldan fazla geçmişti. Provence'a yaptığım bir yolculuk bana Nîmes'e uğrama fırsatı verdi. Teissièresler gürültülü şehir merkezindeki Feuchères Caddesi'nde oldukça güzel görünümlü bir evde oturuyorlardı. Her ne kadar gelişimi haber verdiysem de, kapıdan girerken oldukça heyecanlıydım.

Hizmetçi kadın eşliğinde salona geçtim, birkaç dakika sonra da Juliette geldi. Plantier Teyzemi gördüğümü sandım; aynı yürüyüş tarzı, aynı endam, aynı boğucu misafirperverlik. Beni görür görmez cevabını dahi bekleyemediği sorularla sıkıştırdı; kariyerimi, Paris'teki ortamımı, meşgalelerimi, ilişkilerimi, güneye niçin geldiğimi sordu. Niçin Aigues-Vives'e kadar gitmemiştim, Édouard beni görmekten mutluluk duyardı. Sonra bana bütün aileyle ilgili haberleri aktardı, kocasından, çocuklarından, kardeşinden, son hasadın durumundan, piyasanın durgunluğundan bahsetti. Robert'in Fongueusemare'ı satıp Aigues-Vives'e yerleştiğini öğrendim; artık Édouard'ın ortağı olmuş, bu durum kocasına seyahat etme ve bilhassa işin ticari kısmıyla ilgilenme imkânı tanımış; Robert ise ekim dikim kısmını geliştirip iyileştirmek amacıyla arazide oluyormuş.

O arada ben de, geçmişi hatırlatacak bir şey görecek miyim diye tedirginlikle etrafı süzüyordum. Salonun yeni mobilyaları arasında Fongueusemare'dan gelme birkaç mobilyayı tanıdım, ancak benim içimi titreten geçmişe Juliette şimdi kayıtsız gibi görünüyor veya belki bizi o konudan uzak tutmaya çalışıyordu.

On iki ve on üç yaşında iki oğlan merdivende oynuyorlardı; Juliette benimle tanıştırmak için onları yanına çağırdı. Ablaları Lise, babasına eşlik etmek için Aigues-Vives'e gitmişti. On yaşlarındaki diğer oğlan yürüyüşe çıkmış dönecekti, ölüm haberini verdiği son mektubunda Juliette'in

doğumunu beklediği çocuktu bu.* Bu son hamilelik sorunsuz geçmemiş, Juliette üzerinde uzun dönemli etkileri olmuş; derken geçen sene beklenmedik şekilde bir küçük kız daha doğurmuş. Diğer çocuklar arasında gözdesinin bu kız olduğu konuşmalarından anlaşılıyordu.

"Odamda, hemen yan tarafta uyuyor, gel de bak," dedi. Peşine takılmıştım ki, "Jérôme, sana yazmaya cesaret edemedim ama, vaftiz babası olmayı kabul eder misin?"

"Tabii ki seve seve, madem öyle arzu ettin," dedim, biraz şaşırmıştım. Beşiğe doğru eğildim, "Vaftiz kızımın adı ne peki?"

"Alissa," diye fısıldadı Juliette, "biraz ona benziyor, sence de öyle değil mi?"

Cevap vermedim, Juliette'in elini sıktım sadece. Küçük Alissa annesi yataktan kaldırınca gözlerini açtı. Kucağıma aldım.

"Senden ne iyi baba olurdu," dedi Juliette gülmeye çalışarak. Evlenmek için ne bekliyorsun?

"Pek çok şeyleri unutmayı," dedim ve kızardığını gördüm.

"Yakında unutmayı umduğun şeyler mi bunlar?"

"Asla unutmamayı umduğum şeyler."

"Gel benimle," dedi aniden, daha küçük, loş bir odaya geçtik; bir kapısı yatak odasına diğeri salona açılıyordu: "Kısa süreliğine kendi başıma kalmak için sığındığım yer burası, evin en sakin odası, burada sanki hayatın kuytusundaymış gibi hissediyorum."

Bu küçük oturma odasının penceresi, evin diğer odaları gibi şehrin gürültüsüne değil ağaçlı bir tür avluya açılıyordu.

Kendini bir koltuğun üzerine bıraktıktan sonra,

"Oturalım biraz," dedi, "seni doğru anladıysam, Alissa'nın hatırasına sadık kalmayı yeğliyorsun."

---

* Yazarın dalgınlığı olsa gerek, bahsi geçen mektupta beklenen çocuk beşinci olarak sayılırken burada dördüncü çocuk olarak geçiyor. (ç.n.)

Bir süre cevap vermedim.

"Belki kafasında benimle ilgili çizdiği resme... Yo, bunun için beni övmeye kalkma. Başka türlü yapamazdım gibi geliyor. Bir başka kadınla evlenseydim, ancak seviyormuş gibi yapabilirdim."

"Ah!" dedi, aldırış etmezmiş gibi, sonra yüzünü çevirdi, sanki bir şeyi kaybetmiş gibi yere döndürdü:

"Öyleyse, umutsuz bir sevginin bu kadar uzun süre insanın kalbinde yaşayabileceğine inanıyorsun?"

"Evet, Juliette."

"Hayatın her yeni gün soluk verip onu canlı tutabileceğine?"

Akşam odaya gri bir dalga gibi doldu; o loşlukta âdeta dirilip geçmişi fısıltıyla anlatan eşyaları tek tek kuşatıp ele geçirdi. Alissa'nın odasını yeniden görüyordum, Juliette ondan kalan mobilyaları burada bir araya getirmişti. Sonra bana yine yüzünü döndü, ama artık çizgilerini ayırt edemiyordum; gözleri kapalı mı değil mi, bilemiyordum. Bana çok güzel göründü. İkimiz de tek kelime etmeden öylece durduk.

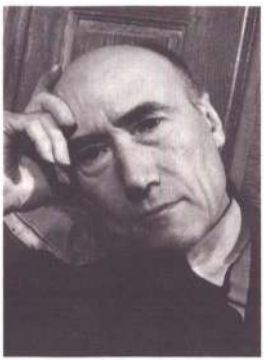
"Haydi!" dedi nihayet, "uyanmamız lazım."

Doğrulduğunu, bir adım attığını, takatsiz kalmış gibi yanındaki sandalyeye düştüğünü gördüm; ellerini yüzüne götürdü, bana ağlıyormuş gibi geldi...

Elinde lambayla bir hizmetçi girdi.

SON

André Gide 1909 yılında kaleme aldığı *Dar Kapı*'da bizi Normandiya'nın masalsı ve pastoral atmosferine, dar bir aile çevresinde bütün yoğunluğuyla yaşanan bir aşk gerilimine götürüyor. Jérome'un Alissa'ya duyduğu tutkulu aşk ile Alissa'nın Tanrı'ya duyduğu aşk arasındaki metafizik bir gerilim bu. Yazarın 1902 tarihli *L'Immoraliste* (Ahlaksız) yapıtındaki egoizmin karşısında bu kez *Dar Kapı*'nın aşk için kendinden vazgeçmeye hazır, aşk için acı çeken karakterleri dikiliyor. Ne var ki, Gide bütün dram tablosunun altında, söz konusu metafizik bağlılıklara ilişkin keskin bir hicvi de ince ince örüyor. Kaybetme korkusu, hayal ile gerçek arasındaki kopukluk, yürek ile aklın diyalogu, aşk üzerine başyapıt kabul edilen *Dar Kapı*'nın uğraklarını oluşturmaktadır.



ANDRÉ GIDE (1869-1951): 1947 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'ne değer görülen Fransız yazar, Protestan bir baba ile Katolik bir annenin çocuğuydu. Paris'teki École Alsacienne'e gönderildi. 1889'da bakaloryasını aldıktan sonra bir süre simgeci estetik kuramlarının etkisinde kaldı. *Le Traité du Narcisse* (1891; Narkissos Üzerine İnceleme), *Le Voyage d'Urien* (1893; Urien'in Yolculuğu) ve *La Tentative amoureuse* (1893; Aşka Teşebbüs) bu dönemin yapıtlarıdır. 1894'te Kuzey Afrika'da bulunduğu sırada ünlü lirik düzyazı şiiri *Les Nourritures terrestres*'i (1897; Dünya Nimetleri) yazdı. İlk yayımlandığında tam bir başarısızlığa uğrayan yapıt, I. Dünya Savaşı sonrasında çok sevildi. *L'Immoraliste* (1902; Ahlaksız), *La porte étroite* (1909; Dar Kapı) ve *La Symphonie pastorale* (1919; Pastoral Senfoni) asıl yaratıcılık döneminin yapıtlarıdır. 1900'lerin başında artık edebiyat eleştirmeni olarak geniş ölçüde tanınan Gide, 1908'de, II. Dünya Savaşı'na dek ilerici Fransız yazarları bir araya getiren edebiyat dergisi *La Nouvelle Revue Française*'in kurucuları arasında yer aldı. *Si le Grain ne meurt* (1924; Tohum Ölmeyince), *Les Faux-monnayeurs* (1925; Kalpazanlar) ve *Les Nouvelles Nourritures* (1935; Yeni Nimetler) yazarın çok sayıda önemli yapıtından bazılarıdır.

9 786254 294785